

T.C.
FIRAT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

63927

HEKİMHAN'IN KURULUŞU, GELİŞMESİ
VE FONKSİYONLARI

Zeki BOYRAZ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

COĞRAFYA ANABİLİM DALI

ELAZIĞ

1997

T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ

I

T.C.
FIRAT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

HEKİMHAN'IN KURULUŞU, GELİŞMESİ
VE FONKSİYONLARI

Zeki BOYRAZ

YÜKSEK LİSANS TEZİ
COĞRAFYA ANABİLİM DALI

Bu tez, 13.02.1997 Tarihinde, Aşağıda Belirtilen Jüri Tarafından
Oybirliği / Oyçokluğu ile Başarılı / Başarısız Olarak Değerlendirilmiştir.

DANIŞMAN

Yrd.Doç.Dr. Ali YİĞİT

ÜYE

Prof.Dr.Saadettin TONBUL

ÜYE

Yrd.Doç.Dr.M.Dursun ÇİTÇİ

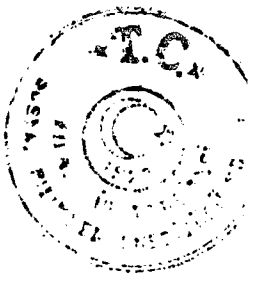

FOTO:1.1. HEKİMHANIN UZAKTAN BİR GÖRÜNÜŞÜ

ÖZET

Yüksek Lisans Tezi

**HEKİMHAN'TIN KURULUŞU, GELİŞMESİ
VE FONKSİYONLARI**

Zeki BOYRAZ

Fırat Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Coğrafya Anabilim Dalı

1997, Sayfa:64.

Çalışmamıza konu olan Hekimhan, Doğu Anadolu Bölgesinin Yukarı Fırat Bölümü'nde yer alır. İdari olarak bağlı bulunduğu Malatya ilinin kuzeyinde yer almaktadır. Çalışma sahamız'ın batısında Kuluncak ve Darende ilçeleri, güneyinde Yazihan ve Akçadağ ilçeleri, doğusunda ise Arguvan ilçesi bulunmaktadır.

Ayrıca Hekimhan'ın kuzeyinde Sivas iline bağlı Divriği ve Kangal ilçeleri yer almaktadır. Hekimhan'ın ortalama yükseltisi 1080m dir. Ortalama sıcaklık değeri ise 12° C dir. Yıllık ortalama düşen yağış ise 396 mm dir.

Önemli ticaret yollarından olan Kral Yolu çalışma sahamızdan geçtiğinden dolayı 1218 yılında yolcu ve kervancılara konaklama imkanı vermek amacıyla Taşhan adıyla bir han, Hekim Bin Emrullah tarafından yaptırılmıştır.

1655-1661 yılları arasında Köprülü Mehmet Paşa tarafından kendi adıyla anılan bir cami de hanın yanına yaptırılmıştır.

Çalışma sahamızın nüfusu 1935 yılında 2506 kişiyken, 1990 yılı sayımına göre 13613 kişiye ulaşmıştır. Bu nüfusun gelişiminde 1936 yılında çalışma sahamızdan geçen Sivas-Malatya demiryolu, Hekimhan demir madenlerinin 1970 yılında işletilmesine hız verilmesi, Sivas- Malatya karayolunun dahada önem kazanması, 1984 yılında Hekimhan tuğla fabrikasının kurulması gibi önemli etkenler nüfusun gelişimini olumlu yönde

etkilemiştir. 1935 yılı ve takip eden yıllarda toplam nüfusun %92.9'u kırdı yaşarken, Hekimhan merkezinde %7.1lik bir nüfus yaşamaktaydı. Son 1990 yılı nüfus sayımında kırdı yaşayan nüfus %67.9'a gerilerken, Hekimhan merkezinde yaşayan nüfus %32.1'e yükseldiği görülmektedir. Çalışma sahanızda 1940 yılı nüfus sayımı hariç, diğır nüfus sayımlarında erkek nüfus daima kadın nüfustan fazla olmuştur.

Hekimhanda 1990 yılı verilerine göre faal nüfusun %33.2 si toplum hizmetleri, %17.2 'si tarım, 14.4'ü inşaat %13'ü imalat, % 9.9' u ticaret %8.5'i haberleşme ve ulaşırma , %1'i çıkarım sektörlerinde istihdam edilmiş durumdadır. Hekimhan, merkezinde yaşayan nüfusun çeşitli ihtiyaçlarına ve çevresindeki kırsal yerleşmelere hizmet vermektedir. Hizmetler sektörünün oran olarak ilk sırada yer alması ve tarım sektörünün oransal düşüklüğü, Hekimhan'ın küçük bir şehir şehir özelliği gösterdiği sonucuna varmamıza neden olmuştur.

IV

RESUME

Thèse de Maîtrise

**LA FONDATION, LE DEVELOPPEMENT ET LES
FONCTIONS DE HEKIMHAN**

Zeki BOYRAZ

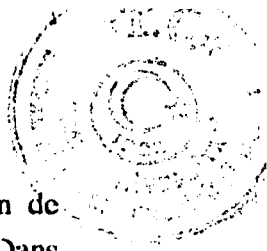
**Université de Firat
Institut des Sciences Sociales
Département de Géographie**

1997, Page: 64

La sous-préfecture de Hekimhan qui constitue l'objet de notre étude se trouve dans la haute région de l'Euphrate de l'Anatolie de l'Est. Elle se trouve au nord de Malatya à laquelle elle est liée administrativement. A l'Ouest de notre objet d'étude se trouvent les sous-préfectures de Kuluncak et Darende, au sud Yazihan et Akçadağ, et à l'Est Arguvan. En outre, il y a aussi les sous-préfectures de Divriği et Kangal liées à Sivas qui se trouve au nord de Hekimhan. L'altitude moyenne de Hekimhan est de 1080 m. et la température moyenne arrive à 12° C. Les précipitations moyennes annuelles sont approximativement 396 mm.

Kral Yolu, l'un des chemins importants du commerce qui constitue encore l'objet de notre étude étant un passage des voyageurs dans cette région, possède une auberge nommée Taşhan construite en 1218 par Hekim Bin Emrullah.

Dans les années 1655-1661, une mosquée est construite près de cette auberge par Köprülü Mehmet Paşa ayant le même nom que son constructeur.

Cette région comportait d'après les recensements de 1935 une population de 2506, or que d'après les recensements de 1990 elle compte 13613 habitants. Dans l'augmentation de sa population, nous pouvons citer des facteurs tels que le chemin de fer de Sivas-Malatya, la reprise des mines de fer de Hekimhan en 1970, la double importance de route de Sivas-Malatya, la création de l'usine de briques de Hekimhan en 1984. En 1935 et dans les années suivantes, du temps qu'un niveau de 92.9% de la population totale habitait dans les villages, d'autre part une partie de 7.1% de la population était à Hekimhan. D'après les recensements de 1990, nous voyons que cette proportion est changée dans le sens suivant : 67.9% pour la population villageoise et 32.1% pour la population citadine. Dans cette région qui constitue l'objet de notre étude, à part les recensements de 1940, tous les autres recensements ont démontré que la population masculine a toujours été plus élevée que la population féminine.

D'après les données de 1990, une partie de 33.2% de la population actuelle travaille dans les services publics, une partie de 17.2% dans le secteur de l'agriculture, 14.4% dans le secteur de la construction, 13% dans la production, 9.9% dans le commerce, 8.5% dans la communication et 1% dans l'industrie minière et métallurgique. C'est comme ça que Hekimhan arriva à pourvoir aux divers besoins de sa propre population et de la population villageoise qui l'entoure. D'après les données statistiques, Hekimhan possède de plus en plus les caractéristiques d'une petite ville dû aux développements dans les services publics et à une faiblesse proportionnelle dans le secteur d'agriculture.

ÖNSÖZ

"Hekimhan'ın Kuruluşu, Gelişmesi ve Fonksiyonları" adını taşıyan çalışmamız, 1994-1997 yılları arasında Yüksek Lisans Tezi olarak hazırlanmıştır.

Yukarı Fırat havzasında yer alan Hekimhan ile ilgili çok az coğrafi çalışma vardır.

Bu çalışma; "kuruluş yerinin doğal özellikleri, nüfus özellikleri, kuruluş-gelişme, şehiriçi farklı kullanılış alanları, şehirselsel fonksiyonlar, merkezi yer olarak Hekimhan" başlıkları altında 6 bölümden oluşmaktadır.

Hekimhan'ın kuruluşunu, gelişmesini ve fonksiyonlarını kapsayan çalışmamızın, yöre halkına, herhangi bir sebeple çalışma sahamızdan ayrılmış olan Hekimhanlılara ve çevrede yaşayanlara, ayrıca bizden sonraki araştırmacılara yararlı olacağı ümit ve kanaatindeyiz. Zaten tezimin özünde de bu amaç yatmaktadır.

Tezimizde, birtakım imkânsızlıklar ve zorluklarla karşılaşmış olmaktan kaynaklanan bazı eksikliklerin ve hataların bulunabileceğini tahmin ediyoruz.

Çalışmamıza, başlangıcından bitimine kadar yol gösteren ve hiçbir desteği esirgemeyerek tezimizin yöneticiliğini de üstlenen hocam Yrd. Doç. Dr. Ali YİĞİT bey'e teşekkür ederim. Ayrıca bizleri Üniversiteye kazandıran sayın hocam Prof. Dr. Saadettin TONBUL'a, çalışmamıza değerli katkılarından dolayı Anabilim Dalı Başkanımız Yrd.Doç.Dr. Dursun ÇİTÇİ'ye maddi ve manevi desteklerinden ötürü Yrd. Doç. Dr. Harun TUNÇEL, Yrd. Doç. Dr. Selçuk HAYLİ, Yrd. Doç. Dr. Halil GÜNEK, Dr. Erdal KARAKAŞ'a ve bölümümüzün diğer elemanlarına ayrı ayrı teşekkür ederim.

Çalışma süresine birçok kişi, kurum ve kuruluşun yardımlarını gördüm. Başta, Hekimhan Kaymakamlığı, Belediyesi ve Milli Eğitim Müdürlüğü olmak üzere diğer kurum ve kuruluşların amir ve personellerine teşekkürü bir borç bilirim.

Zeki BOYRAZ

1997-ELAZİĞ

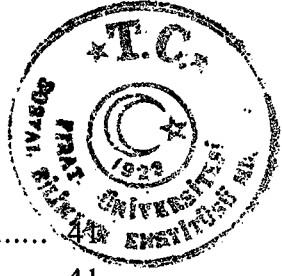

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
ÖNSÖZ.....	VI
İÇİNDEKİLER.....	VII
TABLolar LİSTESİ.....	IX
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	X
FOTOĞRAFLAR LİSTESİ....	X
HARİTALAR LİSTESİ	X
GİRİŞ.....	1
Araştırma Alanının Yeri, Sınırları ve Başlıca Özellikleri.....	1
Araştırmanın Amacı ve Yöntemi.....	4
HEKİMCHAN'IN KURULUŞ YERİNİN DOĞAL ÖZELLİKLERİ.....	6
1. Yapı ve Morfolojik Özellikler.....	6
2. İklim Özellikleri.....	7
3. Su Durumu.....	8
4. Toprak ve Doğal Bitki Örtüsü.....	9
II. BÖLÜM	
HEKİMCHAN'IN NÜFUS ÖZELLİKLERİ.....	10
1. Nüfusun Gelişimi.....	10
2. Nüfusun Yaş ve Cinsiyet Durumu.....	13
3. Nüfusun Kültürel Özellikleri.....	16
4. Nüfusun İktisadi Faaliyet Kollarına Dağılımı.....	17
III. BÖLÜM	
HEKİMCHAN'IN KURULUŞU VE GELİŞMESİ.....	21
IV. BÖLÜM	
HEKİMCHAN'IN ŞEHİR İÇİ FARKLI KULLANILIŞ ALANLARI.....	26
1. Konut Alanları.....	26
2. İş ve Ticaret Alanları.....	33
3. Sanayi Alanları.....	38
4. Resmi Kurum Alanları.....	38
5. Sosyo-Kültürel Alanlar.....	39

VIII

V. BÖLÜM

HEKİMHAN'IN ŞEHİRSEL FONKSİYONLARI.....	41
1. İdari Fonksiyonları.....	41
2. Kültürel Fonksiyonu.....	45
3. Sosyal Fonksiyonları.....	48
4. Ekonomik Fonksiyon.....	49
4.1. Tarım Fonksiyonu.....	49
4.2. Sanayi Fonksiyonu.....	50
4.3. Ticari Fonksiyonu.....	52

VI. BÖLÜM

MERKEZİ YER OLARAK HEKİMHAN.....	55
SONUÇ VE ÖNERİLER	57
KAYNAKÇA	61
HARİTA, RAPOR VE YILLIKLAR	64

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 1.1 Hekimhan'da Ortalama Sıcaklıklar (1954-1986).....	7
Tablo 1.2 Hekimhan'da Yıllık Ortalama Yağış Değerleri (1954-1986).....	7
Tablo 2.1 Hekimhan'da Toplam Kadın ve Erkek Nüfusları (1990).....	11
Tablo 2.2 Hekimhan'da Nüfus Miktarı ve Nüfus Artışı Oranlarını (%) Gelişimi....	13
Tablo 2.3. Hekimhan'da Nüfus Miktarı ve Nüfus Artış Hızı Oranları.....	13
Tablo 2.4. Karadere ve Budaklı Köylerinin Hekimhan'a Bağlanmadan Önceki Nüfus Gelişimi	13
Tablo 2.5. Hekimhan'da Yaş Gruplarına Göre Kadın Erkek Miktarları (1990)	14
Tablo 2.6. Hekimhan'da Ana Yaş Gruplarının Dağılım Oranları	16
Tablo 2.7. Hekimhan'da Okur-Yazarlık Durumu	17
Tablo 2.8 Hekimhan'da Nüfusun İktisaden Faal Olma Miktarı (1990).....	18
Tablo 2.9. Hekimhan'da Çalışabilen Nüfusun Cinsiyet ve Yaş Gruplarına Dağılımı.....	19
Tablo 2.10. Hekimhan'da Faal Nüfusun İktisadi Faaliyet Kollarına Dağılımı (1990).....	19
Tablo 4.1 Hekimhan'daki Mahallelerin Alan, Nüfus ve Yoğunluk Değerleri (1990).....	28
Tablo 4.2. Hekimhan'da Arazi Kullanım Durumu (1990).....	29
Tablo 5.1 Hekimhan'da Resmi Kuruluşlar (1995).....	42
Tablo 5.2 İdari Bakımdan Hekimhan'a Bağlı Olan Köylerin Eski ve Yeni Adları İle 1990 Nüfusu.....	44
Tablo 5.3 Hekimhan'da Başlıca Okulların Öğrenci-Öğretmen ve Personel Sayıları (1995).....	47
Tablo 5.4. Hekimhan'da Ticarethanelerin Tür ve Miktarları (1990).....	52

ŞEKİLLER LİSTESİ

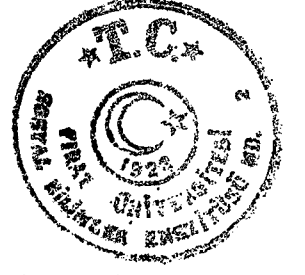
Şekil 1.1 Hekimhan'da Ortalama Sıcaklık Değerleri (1980-1990).....	8
Şekil 1.2 Hekimhan'da Yıllık Yağış Miktarlarının Aylara Göre Dağılımı.....	8
Şekil 2.1 Hekimhan'da Toplam Kadın ve Erkek Nüfus Gelişimi(1990).....	12
Şekil 2.2 Hekimhan'ın Yaş ve Cinsiyet Durumu(1990).....	15
Şekil 2.3 Hekimhan'da Nüfusun İktisaden Faal Olma Oranı (1990).....	18
Şekil 2.4 Hekimhan'da Faal Nüfusun İktisadi Faaliyetlet Kollarına Bölünüşü (1990).....	20
Şekil 4.1 Taşbaşı Mahallesindeki Eski Bir Konağın Planı.....	32
Şekil 5.1 Hekimhan'da İş ve Ticaret Alanlarının Oransal Dağılımı.....	54

FOTOĞRAFLAR LİSTESİ

Foto 1.1 Hekimhan'ın Uzaktan Bir Görünüşü.....	II
Foto 3.1 1218 Yılında Hekim bin Emrullah Tarafından Yaptırılan Tarihi Taşhandan Bir Görünüm	24
Foto 3.2 1656-1661 Yılları Arasında Yaptırılan ve Yerleşmenin İlk Başladığı Alanda Yaptırılan Köprülü Mehmet Paşa Cami'inden Bir Görünüm	24
Foto 4.1 Taşbaşı Mahallesinde İlk Yerleşmenin Kurulduğu Alanda, Dar Sokaklardan Bir Görünüm	26
Foto 4.2 Taşbaşı Mahallesindeki İlk Yerleşmelerin Oluştugu Alanlarda Bulunan Eski Bir Konaktan Görünüm	31
Foto 4.3 Taşbaşı Mahallesinde Bulunan Eski Cumbalı Konaktan Bir Görünüm	31
Foto 4.4 Ticari Fonksiyonun Sivas Caddesine Kaymasıyla, Malatya Caddesi Üzerinde Boşalan İşyerlerinden Bir Görünüm	3
Foto 4.5 Ticari İşyerlerinin Yoğunlaştığı Sivas Caddesinden Bir Görünüm.	34
Foto 4.6 Yeni Oluşmakta Olan Darendede Caddesi Üzerinde Bulunan SSK Hastanesinden Bir Görünüm.	36
Foto 4.7 T.C. Demir Çelik İşletmeleri Hekimhan Müesese Müdürlüğü Binasından Bir Görünüm	38
Foto 5.1 1968 Yılında Kurulan Hekimhan Lisesi ve Yatılı Yurt Binasından Bir Görünüm	46
Foto 5.2 50 Yatak Kapasiteli Hekimhan Devlet Hastanesinden Bir Görünüm	48
Foto 5.3 Hekimhan Demir Çelik İşletmelerine Ait Eleme Kırma Tesisinden Bir Görünüm	50
Foto 5.4 1984 Yılında Kurulan Özel Bir Firma Tarafından İşletilen Tuğla Fabrikasından Bir Görünüm	51

HARİTALAR LİSTESİ

Harita 1. Hekimhan'ın Lokasyon Haritası
Harita 2. Hekimhan ve Çevresinin Topoğrafya Haritası
Harita 3. Hekimhan ve Çevresinin Litoloji Haritası
Harita 4. Hekimhan'ın Gelişimi Haritası (1996)
Harita 5. Hekimhan'da Şehir İçi Arazi Kullanımı Haritası (1996)
Harita 6. Hekimhan'da İş ve Ticaret alanlarını Kullanılışı Haritası (1996)
Harita 7. Hekimhan'ın Etki Sahaları Haritası

GİRİŞ

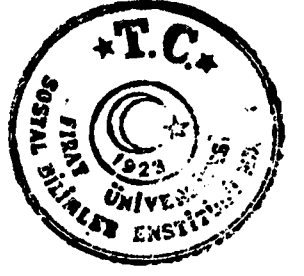
ARAŞTIRMA ALANININ YERİ, SINIRLARI VE BAŞLICA ÖZELLİKLERİ

Çalışmamıza konu olan Hekimhan, Doğu Anadolu Bölgesinin Yukarı Fırat Bölümü'nde yer alır. İdari olarak bağlı bulunduğu Malatya ilinin kuzeyinde bulunmaktadır. Hekimhan ilçesinin batısında Kuluncak ve Darende ilçeleri, güneyinde Yazıhan ve Akçadağ ilçeleri, doğusunda ise Arguvan ilçesi bulunmaktadır. Ayrıca, Hekimhan'ın kuzeyinde Sivas iline bağlı bulunan Kangal ve Divriği ilçeleri yer almaktadır (Harita 1). Hekimhan yerleşmesi, yörede kuzeybatı güneydoğu doğrultusunda uzanan Kuruçay vadisinin doğu yamaçlarında yer almaktadır (Foto 1). Hekimhan ilçe merkezinin yükseltisi ortalama 1080 m. olup, yerleşmenin kurulduğu alanın yükseltisi batıdan doğuya doğru arttığından dolayı yerleşmelerin kurulması ve ulaşım olumsuz yönde etkilenmektedir. Ortalama sıcaklık değeri ise 12,4°C dir. Yıllık ortalama yağış değeri ise 396 mm olarak ölçülmüştür.

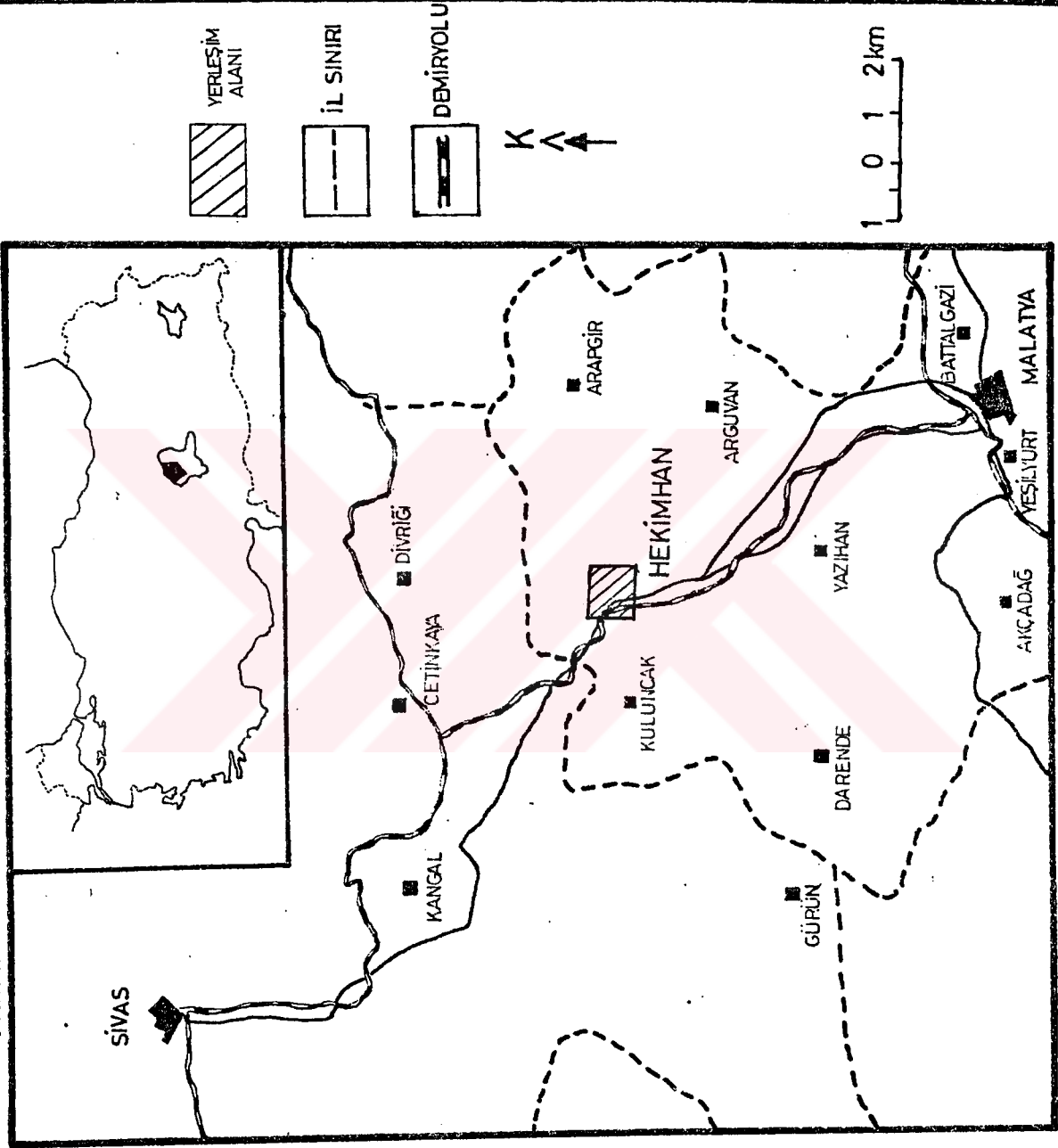
İnceleme alanında önemli akarsu kaynakları olarak Kuruçay ve Kuruçay'ın kolu olan Bağderesi başlıca akarsu kaynaklarıdır. Bu kaynaklar yaz aylarında sulama amacıyla kullanıldıkları için cılızlaşır ve kururlar.

Önemli ticaret yollarından olan Kral Yolu çalışma sahamızdan geçtiğinden dolayı 1218 yılında yaptırılan Taşhan, yoldan gelip geçen kervancılara ve yolculara dinlenme ve barınma imkanı sağlanmıştır. 1655-1661 yıllarında Köprülü Mehmet Paşa tarafından onarılan Taşhan askeri amaçlı olarak kullanılmış, yine aynı tarihte Taşhan'ın çevresine bir hamam ve cami yapılmıştır. Bu olay ilk yerleşmenin de başladığı döneme denk gelmektedir.

Yaptığımız tarihi araştırmalarda çalışma sahamız 16. yy.'da Keban'a bağlı köy iken daha sonraları Akçadağ'a bağlı bucak merkezi olmuş (Yurt Ansiklopedisi, S.5427), 1884 yılında ise Hekimhan belediye teşkilatı kurulmuştur. 1892 yıllarında yaklaşık olarak

HEKİMHAN'IN LOKASYON HARİTASI.

HARİTA-1

500 hane ve 100 tane ticarethane ile 2450-2950 kişi arasında nüfusun bulunduğu (H:R 1310) belirtilmektedir. 19. y.y. sonralarında Hekimhan küçük te olsa bir merkez özelliği göstermektedir.

1935 yılı ve takip eden yıllarda bütün ülke de olduğu gibi Hekimhan'da da kırsal nüfus kentsel nüfustan daha fazladır. Oranlamaya tabi tutacak olursak toplam nüfusun %92.9'u kırdan yaşarken %7.1'i şehirde yaşamaktaydı. Hekimhan'da, belediye teşkilatının etkisi, Hekimhan madenlerinin işletilmeye açılması, demir yollarının ulaşımına olan katkısı, Sivas-Malatya karayolunun açılması, Hekimhan tuğla fabrikasının hizmete girmesi gibi faktörler, şehir nüfusunun artmasına sebep olmuştur. Bunu oranlayacak olursak kırsal nüfus % 67.9'a gerilerken şehir nüfusu %32.1'e çıkmıştır.

İlçede 1956 ve takip eden bir kaç yıl içerisinde 140-150 aile geçim sıkıntısı yüzünden başta Adana olmak üzere değişik merkezlere göç etmiştir (1956 Belediyeler-İller Bankası). Yine 1965-1970'li yıllarda yurt dışına işçi olarak bir göç olayı gözlenmiştir.

Çalışma sahamızda 1940 nüfus sayımı hariç diğer nüfus sayımlarında daima erkek nüfus, kadın nüfustan fazla olmuştur. 1970 yılının nüfus sayımında ise erkek nüfus ile kadın nüfus arasındaki farkın arttığı dikkatimizi çekmektedir. Bunun başlıca sebebi ise Hekimhan madenlerinin işletilmesine hız verilmesinden dolayı gelen işçilerdir. 1990 yılı verilerine göre, Hekimhan'da kadın nüfusun oranı % 46.2 iken erkek nüfus ise %53.8 olarak belirlenmiştir.

Hekimhan'da 1990 yılı verilerine göre mevcut bulunan faal nüfusun %33.2'si toplum hizmetleri sektöründe, % 17.2'si tarım sektöründe, %14.4'ü inşaat sektöründe, % 13'ü imalat sanayinde, % 8.5'i ulaştırma, haberleşme sektöründe, % 9.9'u ticaret sektöründe, % 1'i ise çıkarım sektöründe istihdam edilmiş durumdadır. Maden sahasının Hekimhan'ın 17 km. kuzeyinde olması nedeniyle maden ocağında çalışan işçiler bu oranlamaya tabii tutulmadığından çıkarım sektöründe çalışanların oranının % 1'de kalmasına neden olmuştur. Çalışma sahamızın nüfusunun faaliyet kollarına dağılımında genel ölçekte hizmetler sektörü ilk sırayı almaktadır.

Hekimhan ilçe merkezinde nüfus içerisinde, okur yazar oranı % 84.7 olarak verilmiştir. Bu oranın yüksek olmasında ilkokulun zorunlu tutulması ve okuma yazma seferberliğinin etkisi büyüktür.

1990 yılı itibariyle Hekimhan ilçe merkezinde aile büyüklüğü 5.6 kişidir. Yerleşme tarihi olarak çok eskilere dayanan ve şimdi ilçe merkezinde yer alan mahallelerdeki ailelerin kişi sayısı az iken daha sonradan oluşmuş Bahçelievler ve Karşıyaka mahalleleri gibi kenar yerleşmelerdeki hanelerde kişi sayısı daha fazladır (İmar Planı, 1985, 32).

Hekimhan'da 1990 yılında 7 mahalle bulunurken, 1993 yılında alınan belediye meclis kararıyla mahalle sayısı 12'ye çıkarılmıştır. Merkezde bulunan 10 mahalle imar planı içinde yer alırken, Karadere ve Budaklı mahalleleri imar planı dışında kalmıştır. Merkezde bulunan mahallelerin alt yapı ve ulaşım problemleri büyük ölçüde çözüme kavuşturulmuştur. Merkezden 4'er km. uzaklıkta bulunan diğer iki mahallede ise alt yapı imar ve ulaşım sorunu bulunmaktadır. Bu olumsuzluklar mahalleler arasındaki nüfus yoğunluğunda etkilemektedir.

Çalışma sahamız 13612 kişi nüfusa sahip, 63 köy'ün, ve 2 bucağın yönetim merkezi konumundadır. Hekimhan, Kral Yolu'nun geçmesi, daha sonraki yıllarda demiryolu ve Sivas-Malatya karayolunun ulaşımına açılması ile canlanmıştır. 1970'li yıllarda demir madeni sevkiyatının hızlandırılması 1979 yılında Demir Çelik İşletmeleri Genel Müdürlüğü tarafından maden sahalarının kamulaştırılması, Hekimhan tuğla fabrikasının kurulması, çalışma sahamızda ticaretin gelişmesini olumlu yönde etkilemiştir.

Hekimhan'da 1892'de bir sıbyan mektebi bir rüştiye mektebi bulunurken, aşamalı olarak gelişmeler kaydederek günümüzde merkezde 11 tane okul bulunmaktadır. Hekimhan'da sağlık fonksiyonuna baktığımızda Devlet Hastanesi çevredeki sağlık ocaklarına oranla donatımlı bir hastane özelliği göstermektedir. Kırsal alanlarda fazla sağlık ocağının bulunmaması ve mevcut ocaklarının yetersiz olması Hekimhan Devlet Hastanesi'nin önemini artırmaktadır. Ayrıca ilçe merkezinde 3 tane eczane

bulunmaktadır. Ticari fonksiyon olarak, çevresini etkisi altına alırken, ulaşımın kolay olması nedeniyle Malatya'nın ticari etkisi altındadır.

Çalışma sahamızın tarım fonksiyonunu ele alacak olursak, arazinin ve topografyanın çok engebeli olması, su kaynaklarının yetersizliği, tarımın gelişmesini engellemiştir. Kuruçay vadisi ve Zorbehan Dağı eteklerinde bulunan kayısı bahçeleri ve üzüm bağları başlıca tarımsal alanlardandır. Faal nüfusun % 17.12'si tarımla uğraşırken en önemli tarımsal ürün kayısıdır.

ARAŞTIRMANIN AMACI VE YÖNTEMİ

Çalışma alanını oluşturan Hekimhan ilçe merkezi coğrafi yönünden incelemeye alınmıştır. Araştırmanın, kentsel çevre düzenlenmesi, tarıma, sanayiye ve şehirselleşmeye ışık tutabilecek nitelikte olmasına özen gösterilmiştir.

Bu tezin bir diğer amacı, Hekimhan'ın kurulmasına, gelişmesine etki eden faktörleri incelemektir. Özellikle 1970 yılından sonra hızlı bir gelişme gösteren Hekimhan da günümüzde ve gelecekte oluşacak sorunlara coğrafi metodlar ışığında bir takım öneriler getirmektir. Çalışma sahamızın seçiminde Hekimhan'ın daha önce coğrafi bir çalışmaya tabi tutulmamasının yanı sıra, ilçe merkezinin kuruluşu, gelişmesi ve fonksiyonlarının incelenerek, ortaya konulmasının yararlı olacağı düşüncesi etkili olmuştur.

Çalışmamız süresince gerek Cumhuriyet öncesi, gerekse sonrası dönemde çalışma sahamız ile ilgili kaynakların azlığı ve verilerin az olması çalışmamızı güç kılmıştır. Hekimhan ile ilgili istatistikî verilerin de yetersizliği çalışmayı güçleştiren bir başka unsurdur. İlçenin kültürünü ve folklorunu ele alan bir eser dışında Hekimhan'ı konu alan herhangi bir çalışmaya rastlanamamıştır.

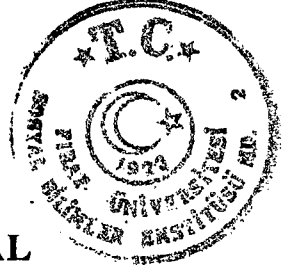
Yerleşmenin kuruluş-gelişmesiyle ilgili olarak mevcut bir kaynağa rastlanmadığından dolayı, merkezde bulunan tarihi Taşhan ve Köprülü Mehmet Paşa camii gibi eserlerden faydalanarak yerleşmenin kuruluşu tespit edilmeye çalışılmıştır.

Ayrıca, P.T.T, D.D.Y, D.Ç.İ, Eğitim ve Sağlık gibi çeşitli resmi kurum kuruluşlardan elde ettiğimiz veriler, gözlemler ve tesbitler ışığında değerlendirilmeye çalışılmıştır. Çalışma sahamızın merkezi ve çevresinin coğrafi özellikleri fotoğraf ve slaytlarla görsel hale getirilmeye çalışılmıştır.

Çalışmada D.İ.E, M.T.A, D.M.İ İller Bankası v.b. gibi kamu kurum ve kuruluşlarından elde edilen Hekimhan'ın 1/5 000 ölçekli imar planı ve 1/25 000 ölçekli topografya ve jeoloji haritalarından faydalanılmıştır.

Bu kaynaklar değerlendirilerek haritalara dönüştürülmüş ve merkezin gelişmesini ve ticari alanların dağılımını, gösteren haritalar oluşturmuştur. Coğrafya'nın bağlantı-neden-sonuç dağılım ilkeleri göz önünde bulundurularak, Hekimhan'ın coğrafi özellikleri ile kuruluş, gelişme ve fonksiyonları ortaya konulmaya çalışılmıştır. Çalışma sahamız da tespit edilen sorunlar vurgulanmaya çalışılmıştır. VI bölümden oluşan çalışmamızın I. bölümünde, araştırma alanının kurulduğu yerin doğal özellikleri (iklim, topoğrafya, hidroğrafya v.b.) üzerinde durulmuştur. II. bölümde ise nüfus durumu üzerinde değerlendirmeler yapılarak, merkezin nüfus gelişimi, nüfusun cinsiyeti ve yaş durumu, nüfusun iktisadi faaliyet kollarına dağılımı, nüfusun kültürel özellikleri ele alınmıştır. III. bölümde, Hekimhan'ın kuruluş ve gelişimi üzerinde durulmuştur. IV. bölümde ise, mahallelerin ve konutların yayılışı ile başlıca konut tipleri işlenmiş, fonksiyonların yayılış alanları belirtilmeye çalışılmıştır. V. bölümde Hekimhan'ın şehirsal fonksiyonları ele alınmış, VI. bölümde ise Hekimhan'ın merkezi yer olarak durumu değerlendirilmeye çalışılmıştır.

I. BÖLÜM

HEKİMHAN'IN KURULUŞ YERİNİN DOĞAL ÖZELLİKLERİ

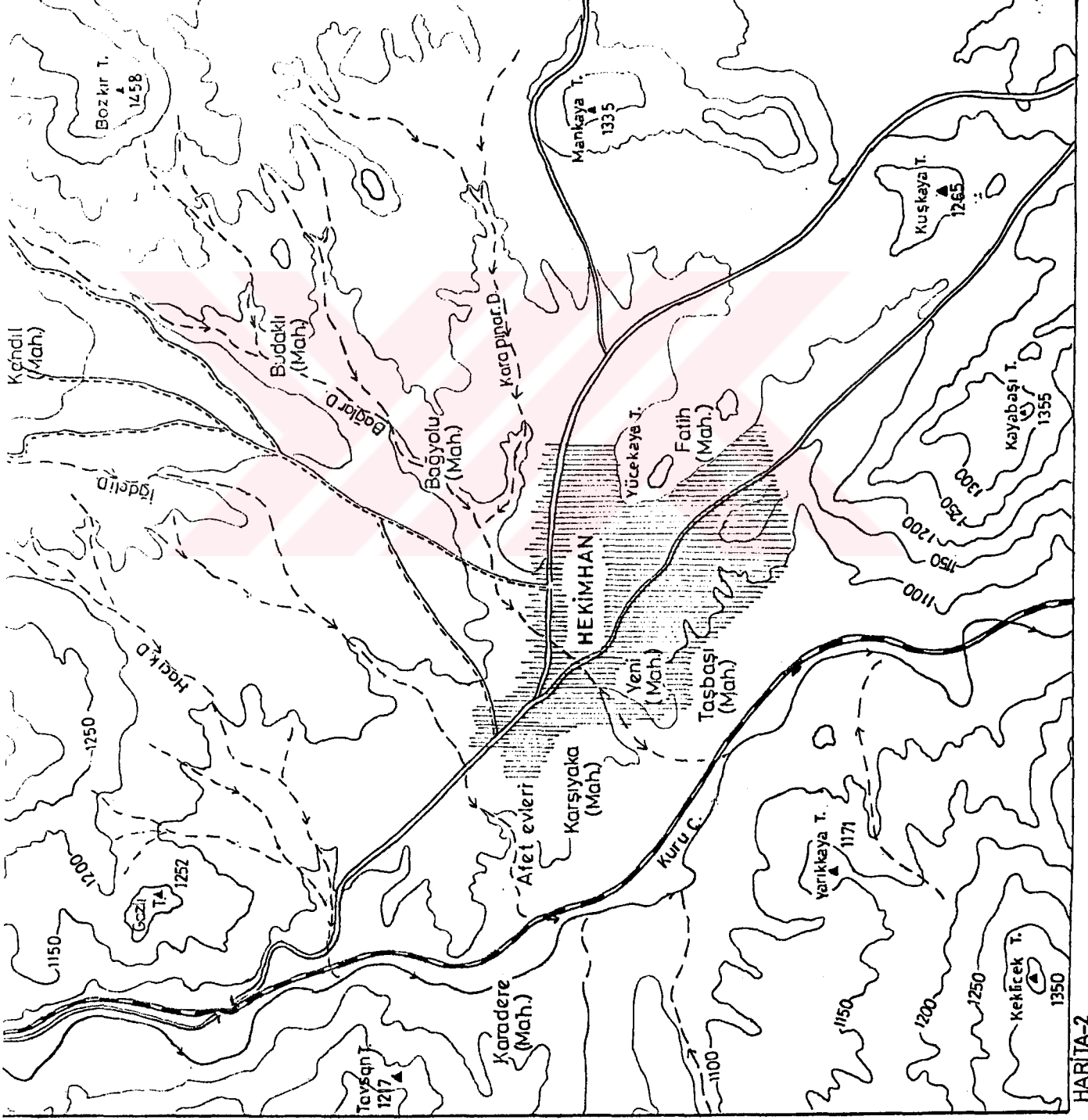
1. Yapı ve Morfolojik Özellikler

Yerleşim merkezi kuzeybatı-güneydoğu yönünde uzanan bir fay hattını izleyen ve Kuruçay tarafından oluşturulmuş bir oluk kenarında yer alır. Söz konusu oluk gerçekte monoklinal bir yapı üzerinde gelişmiştir. Kuruçay'ın içinde aktığı bu depresyonu kalker birimler çevreler. Depresyonun batı yamaçlarında şarap tortusu renginde kumtaşları, güneydoğu tabanında ise yeşil kütleler halinde gabrolar yüzeye çıkar. Gabrolar üzerinde yer yer konglomeralar yer yer de kalker ve marn serileri bulunur (TANOĞLU, 1976, s:123).

Yerleşme yerinin batısında Keklice Tepesi (1350m), kuzeybatısında Tavşan Tepesi (1217 m), kuzeydoğusunda Bozkır Tepesi (1458 m) ve doğusunda ise Mankaya Tepesi (1335 m) ile çevrili çukur bir saha özelliği göstermektedir. Yerleşme merkezinin yer aldığı alan Kuruçay'a doğru yelpaze biçimini alır. Kuruçay çevresindeki alüvyonlu olan saha ilkbahar aylarında taşkın tehlikesi sebebiyle yerleşmeye elverişli değildir. Çok sarp ve dik bir morfolojik ünite oluşturan Yücekaya tepesi (1250 m.) etekleri tamamen yamaç molozlarından oluşmuş olup kütle hareketleri şeklinde görülen kaya yuvarlanmaları çevredeki konutları tehdit eder durumdadır. Çalışma sahamızın yapı ve morfolojik özellikleriyle sahanın doğu ve batı yönünde aşırı eğimli ve parçalanmış olması yerleşme açısından sınırlayıcı ve olumsuz birtakım etkiler göstermektedir (Harita 2).

2. İklim Özellikleri

Hekimhan ilçe merkezi bulunduğu alan itibarıyla şiddetli karasal iklimin görüldüğü Doğu Anadolu Bölgesi'nin diğer alanlarına göre daha elverişli bir iklime sahiptir. Devlet Meteoroloji İşleri (DMI) Genel Müdürlüğünden alınan 1954-86 yıllarına ait 32 yıllık rasat sonuçlarına göre Hekimhan'da yıllık ortalama sıcaklık 12.4°C dir. En

—250—
—300—

Asfalt yol

Stabilize yol

Demiryolu

Geçici Akarsu

Sürekli Akarsu.

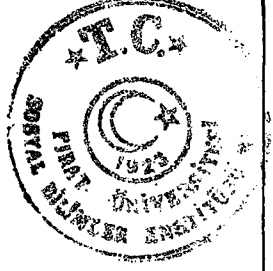
Yerleşim alanı

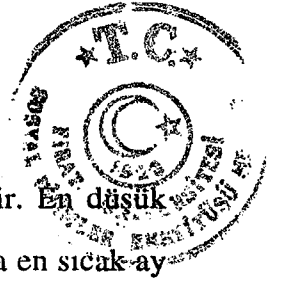
▲ 1335
Yükselti değeri(m)

N
4

200 0 600 m

HEKİMHAN VE ÇEVRESİNİN TOPOĞRAFYA HARİTASI

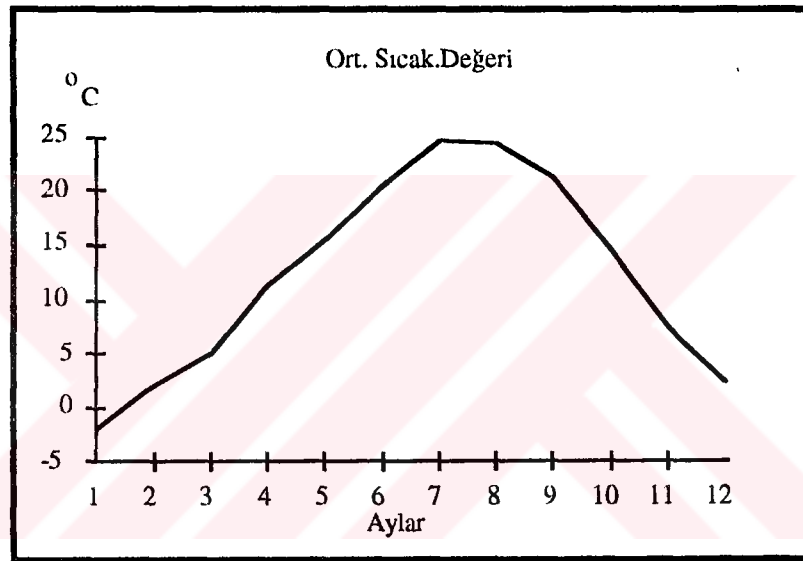

yüksek sıcaklık ise 39.7 °C 22 Temmuz 1980 tarihinde gerçekleşmiştir. En düşük sıcaklık ise -20.8 °C ile 27 Ocak 1987 de görülmüştür. Çalışma sahamızda en sıcak ay Temmuz ayı en soğuk ay ise Ocak ayıdır (Tablo 1.1, Şekil 1.1).

AYLAR	O	Ş	M	N	M	H	T	A	E	E	K	A	Ort.
En Yük. Sıcak.Değeri	13	16	23	28	31	37.5	39.7	39	37.2	33	21.2	15	27.8
En Düş. Sıcak.Değeri	-20.8	-21	-20	-5	1.8	5	10	11.2	3.5	-1.5	-7	-24.4	-5.2
Ort. Sıcak.Değeri	-2.1	2.1	5	11.3	15.4	20.7	24.8	24.5	21.4	14.4	7.5	2.4	12.3

Tablo:1.1 Hekimhanda Ortalama Sıcaklıklar (1954 - 1986)

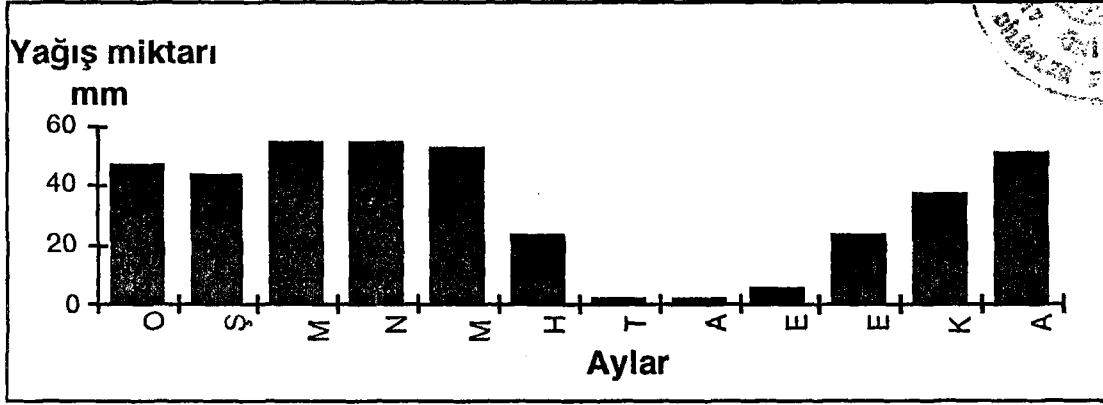

Şekil 1.1 Hekimhan'daki Ortalama Sıcaklık Değerleri (1954 - 1986)

1954-1986 yılları arasındaki rasatlara göre yıllık ortalama yağış miktarı 396.5 mm. dir. Yağışın en fazla olduğu ay 54.6 mm. ile Nisan ayıdır. En az olduğu ay ise 1.7 mm. ile Ağustos ayıdır. Yağış kış ve ilkbahar aylarında görülmektedir (Tablo 1.2, Şekil 1.2). Kış yağışları kar olarak düşmektedir. Ortalama karlı günler sayısı 17 gün iken ortalama karla örtülü günler sayısı ise 40.7 gündür .

AYLAR	O	Ş	M	N	M	H	T	A	E	E	K	A	Top.
Aylık Ort.Yağ.(mm)	46.5	43.7	54	54.6	52.9	23.5	2.1	1.7	5.9	23.1	37.1	51	396.5

Tablo:1.2. Hekimhan'da Yıllık Ortalama Yağış Değerleri (1954 - 1986)

Şekil 1.2 Hekimhan'da Yıllık Yağış Miktarının Aylara Göre Dağılımı

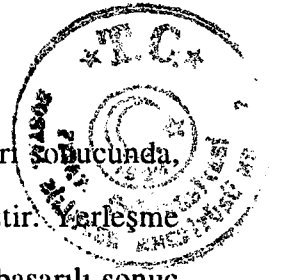
İlçe merkezine ait 10 yıllık verilerine göre rüzgar yönü kış ve ilkbahar aylarında NE yönünde iken yaz mevsimlerinde ise SW (lodos) yönünde esmektedir. Hakim rüzgar istikametinde ise, NW-SE doğrultusunda uzanan Kuruçay vadisinin uzanış yönü etkili olmaktadır.

Çalışma sahasında görülen istikrarsız iklim özelliklerinin (ani ısınma ve soğuma, sıkça gerçekleşen don olayları gibi), özellikle ilkbahar aylarında görülmesi, tarımsal faaliyetler üzerinde olumsuz etki yapmaktadır.

3. Su Durumu

Yerleşim yerinin batısında kuzeybatı-güneydoğu yönünde akan Kuruçay ve kolları çalışma sahasının en önemli akarsu ağını oluşturmaktadır. Bu akarsu litolojik ve iklim özelliklerinden dolayı yaz aylarında cılızlaşan ve bazen de kuruyan kış ve ilkbahar aylarında ise kabaran bir rejim özelliği göstermektedir. Kuruçay'ın başlıca kollarından olan Bağ Deresi ve Kösereliğin Dere, Hekimhan'ın çevresindeki bahçelerde sulama amacıyla kullanılmaktadır.

Killi ve marnlı tabakaların su tutmaması sebebiyle yüzey suları yeraltına sızmadan yüzeysel akışa geçmektedir. Mevcut yeraltı suyu akiferi daha derinlerde olduğundan su tablasının üst seviyesi ancak istasyon civarında 5 m. ye yaklaşmaktadır. Kasabanın içme suyu 7-8 km. mesafedeki Zorbehan Tepesi mevkiinden getirilmektedir. Getirilen bu su, ihtiyaca cevap vermediğinden Kuruçay vadisindeki taban suyundan faydalanılarak açılmış olan üç kuyudan çekilen sularla içme suyu ihtiyacı takviye

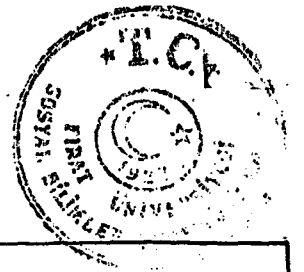
edilmeye çalışılmıştır. Ancak kuyulardan çekilen suların yapılan tahlilleri sonucunda, içme suyu olarak kullanılmasına uygun olduğuna dair rapor verilmemiştir. Yerleşme yerinin çevresinde belediye tarafından yapılan sondaj çalışmalarında da başarılı sonuç elde edilememiştir. Bulunan yeraltı sularının ise bir kaç ay sonra kurudukları gözlenmiştir.

Belediye tarafından Kuruçay'ın vadisine vurulan 3 kuyudan (derinlikleri 10-15 m) 2'si şehrin içme suyu ihtiyacına yönelik olarak kullanılırken diğer bir kuyu ise Budaklı Mahallesi ve Bağyolu Mahallesindeki kayısı bahçelerinde saat ücretli kullanılmaktadır. Çalışma sahamıza yeraltı su tablasının derinde olması sebebiyle önemli sayılabilecek bir kaynak yoktur. Ancak Şıpsıp deresi kaynağı çevrede görülebilecek bir kaynak örneğidir. Ayrıca Küllüpey civarında görülen küçük bir kaynakta mevcuttur.

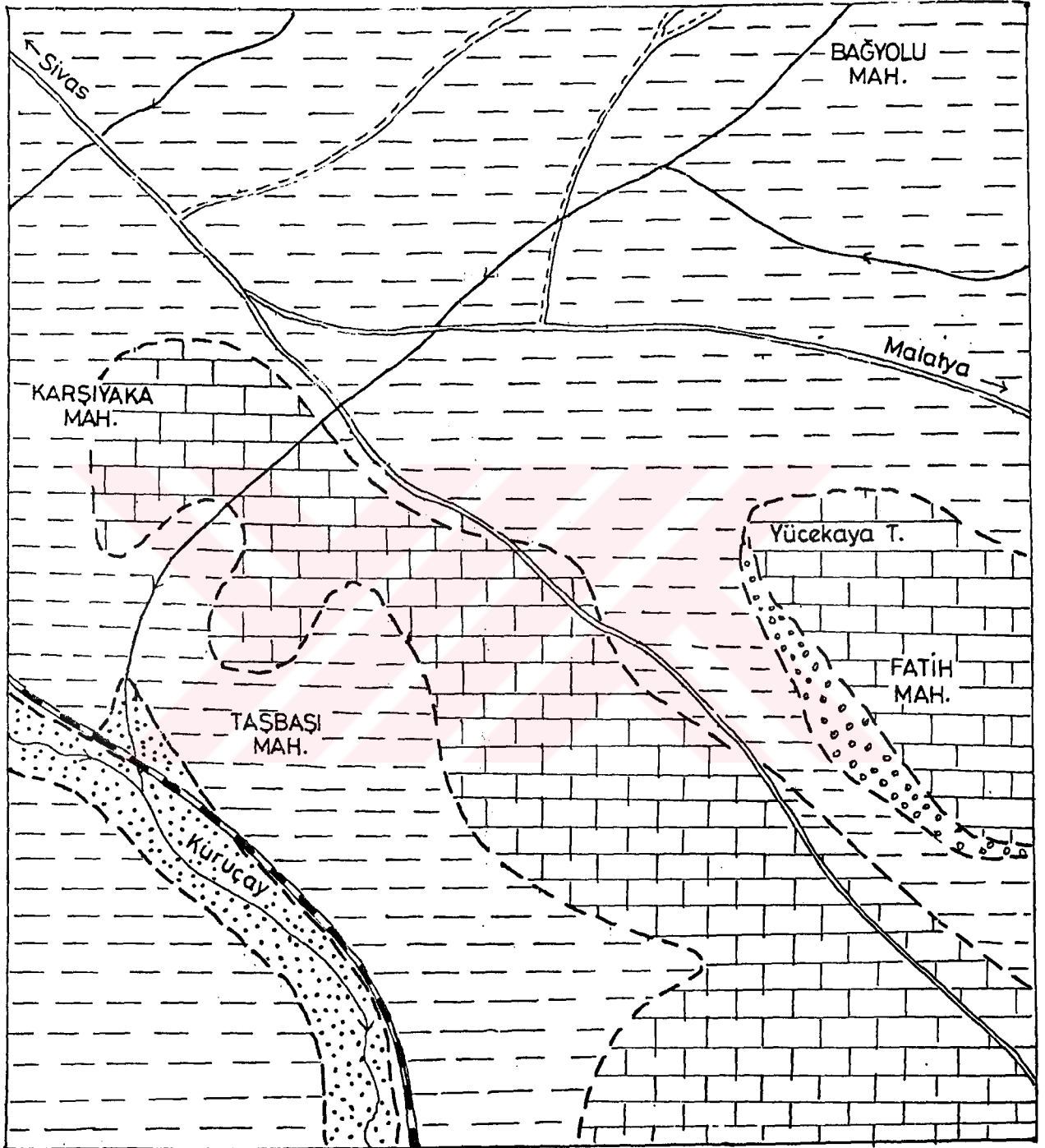
4. Toprak ve Doğal Bitki Örtüsü

Yerleşim yerinin batısında ve eğimli alanlarda taş miktarı oldukça fazla kollüviyal topraklar Kuruçay vadisine kadar uzanır, Kuruçay çevresinde ise kil ve kum oranı fazla alüviyal topraklar yer alır. Bununla beraber Hekimhan çevresinin hakim toprak örtüsünün gevşek yapılı kırmızı kahverengi topraklardır (Malatya İli Arazi Varlığı). Yarı kurak karasal iklim şartlarının görüldüğü sahada, meşe ve ardıçtan oluşan doğal orman örtüsü zamanla tahrip edildiği, yerine dikenli yastık şeklindeki otsu türler ile dağ steplerinin yer aldığı, çalışmalarımız esnasında gözlenmiştir. Yerleşme merkezinin çevresindeki ağaç formasyonları hemen tamamen tahrip edilmiştir. Çevre yamaçlarda step ve dağ stebi elemanlarından kokulu çiçekli otlar ve dikenli türler yaygındır. Bunların başlıcaları deve dikenini, geven, sütleğen çeşitleri, sığır kuyruğu, karanfil, kekik ve ada çayıdır.

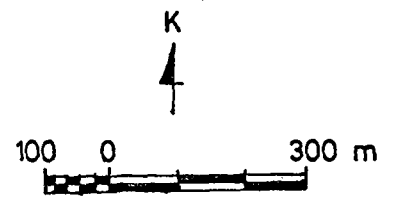
Bu türler ilçe merkezinin çevresindeki eğimli alanda toprağı dengede tutan ağaç örtüsünün yok edilmesi ve biyolojik dengenin bozulmasıyla birlikte kuraklık şartlarının egemen olması sebebiyle yaygınlaşmışlardır (Orman Bölge Müd. Hırın-Hekimhan Serisi, S. 30 ve ATALAY, 1994, s. 236-238). Çalışma sahamızın çevresinde kültür ağaçları yaygınlık göstermektedir. Bu türler ise elma, armut, ceviz, kayısı, söğüt, kavak, yer yer badem ağaçlarıdır.

HARİTA:3 - HEKİMİHAN VE ÇEVRESİNİN LİTOLOJİ HARİTASI

	Yamaç molozu		Karayolu (Asfalt)
	Kalker		Stabilize yol
	Marn		Demiryolu
	Alüvyon		Akarsu
			Formasyon sınırı

II.BÖLÜM

HEKİMHAN'IN NÜFUS ÖZELLİKLERİ

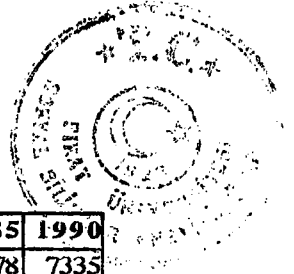
1. Nüfusun Gelişimi

Ülkemizde Cumhuriyetten önceki dönemlerle ilgili nüfusun gelişimini incelemek için tarihi belgelere başvurmak gereklidir. Bu tarihi belgeler bilindiği üzere Osmanlı Devleti Tahrir Defterleri, Şeriyye Sicilleri, Salnameler ile yerli ve yabancı yazarların çeşitli eserleridir.

Araştırma sahamızın Cumhuriyet öncesi dönemlerde bucak ve köy merkezi olarak başka yerleşmelere bağlı olması nedeniyle nüfus gelişimini yukarıdaki kaynaklara dayanarak net olarak ortaya koymak mümkün değildir. Çalışma sahamızla ilgili 1892 yılında yayınlanan La Turque de Asie adlı Vital Cuinet'e ait eserde nüfus verileri ve çalışma sahamızda bulunan hane sayıları verilmektedir. Cuinet'e göre 1892'de Akçadağ'a bağlı belediyelik olan Hekimhan'da 800 hane ve 2610 nüfus yaşadığı belirtilmektedir.

Ayrıca 1310 (miladi 1892 - 93) tarihli Mamurat'ül Aziz salnamesine göre çalışma sahamızda 500 hane, 100 tane ticarethane, 10 tane değirmen ve yaklaşık olarak 2450-2950 arasında nüfusun yaşadığı belirtilmektedir.

Çalışma sahamızın nüfusuyla ilgili sağlıklı verileri Cumhuriyet dönemindeki nüfus sayımlarında bulabilmekteyiz. Hekimhan'da 1927 nüfus sayımına göre kırsal alanda ve merkezdeki toplam nüfus 30890 kişi olarak verilmektedir. Bu nüfusun 14420'si erkek nüfus 16470'i ise kadın nüfustur. 1935 yılında yapılan nüfus sayımında ise Hekimhan'da 1327'si erkek 1179'u kadın olmak üzere toplam 2506 kişinin yaşadığı görülmektedir. 1935 yılı nüfus sayımına göre 1940 nüfus sayımında % 30,55'lik bir oranla nüfusun azaldığı dikkatimizi çekmektedir. Bu düşüşün başlıca sebebi ise 1940'lı yıllarda çalışma sahamızda görülen ekonomik zorluklar nedeniyle geçici olarak iş aramak amacıyla başta Çukurova olmak üzere başka merkezlere olan göçlerdir. Başka sebebi ise ikinci Dünya Savaşı nedeniyle erkek nüfusun askere alınmasıdır. (Tablo:2.1)

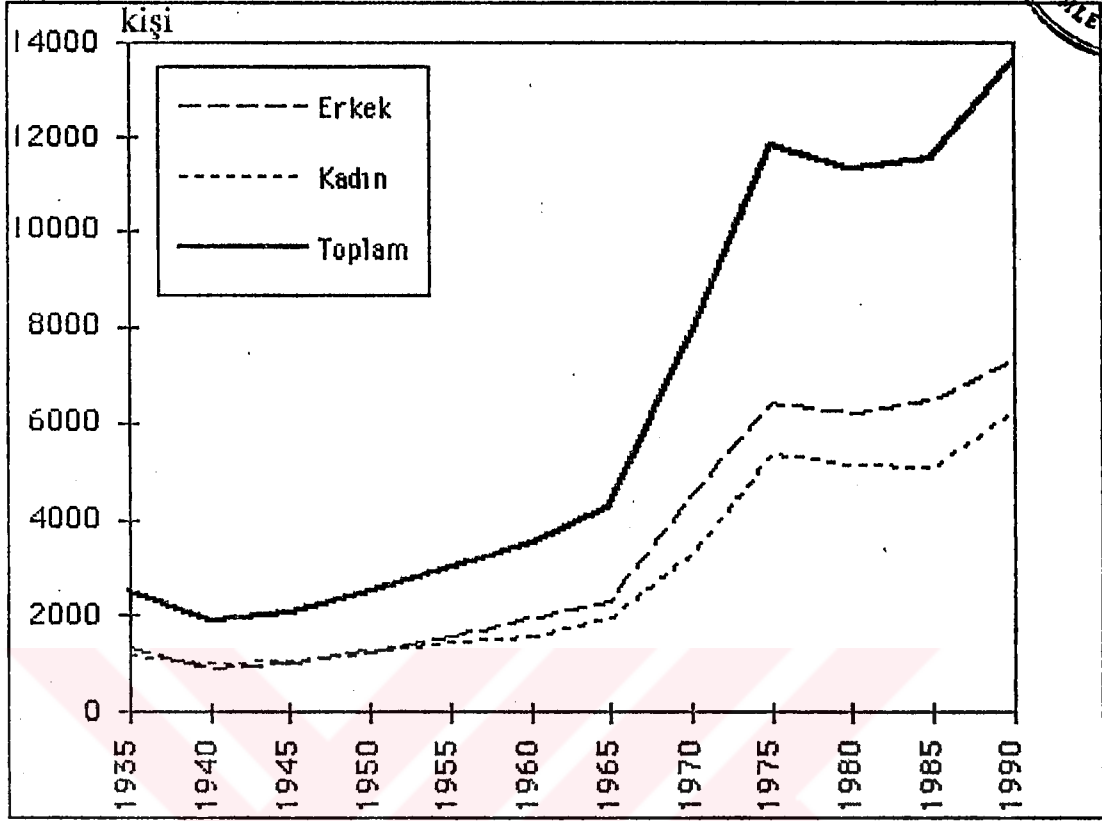
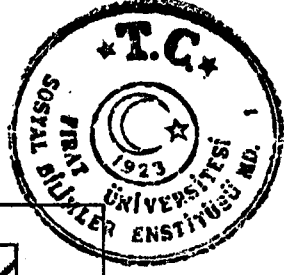

Yıllar	1935	1940	1945	1950	1955	1960	1965	1970	1975	1980	1985	1990
Erkek	1327	928	1023	1276	1596	1955	2296	4525	6448	6190	6478	7335
Kadın	1179	992	1051	1228	1439	1591	1992	3324	5370	5163	5101	6277
Toplam	2506	1920	2074	2504	3035	3546	4288	7849	11818	11355	11579	13612

Tablo:2.1. Hekimhan'da Toplum Kadın ve Erkek Nüfusları (1990)

Hekimhan'da 1945 yılı nüfus sayımlarına göre % 8'lik bir artışla 2074'e yükseldiği gözlenmektedir. 1950 nüfus sayımlarına baktığımızda % 20.7'lik bir artışın söz konusu olduğu görülmektedir. 1950 yılında nüfus 2504'e yükselerek artış oranında bir hızlanmaya sebep olmuştur. 1955 nüfus sayımında ise Hekimhan'ın nüfusu % 21.2 artış ile 3035'e yükselmiştir. 1960 nüfus sayımına göre % 16.84'lük artış oranıyla çalışma sahamızın 1950-1960 yılları arasındaki nüfus artış oranı % 83 olarak karşımıza çıkmaktadır. 4288 olan nüfus 1970 yılı nüfus sayımında 7849'a yükselmiştir. Bu artışın başlıca sebebi Hekimhan'a 4'er km. uzaklıkta olan Budaklı ve Karadere köylerinin şehire, mahalle statüsüyle bağlanması ve demir madenlerinin Bilfer Madencilik A.Ş. tarafından faal bir şekilde işletilmeye başlanması, maden sahalarına dışarıdan ve kırsal alandan işçi getirilmesi ve taşımacılık faaliyetleri sebebiyle hızlı bir artış gerçekleşmiştir. 1975 yılında ise çalışma sahamızda yine % 50.6'lık bir artış oranıyla nüfus 11818'e yükselmiştir. Bu nüfusun 6448'i erkek nüfus 5370'i ise kadın nüfus olarak gerçekleşmiştir.

Hekimhan'da 1940 yılından sonra 1980 yılında da ikinci kez nüfusta % 3.8'lik bir azalma görülmüş ve 11818'den 11355'e düşmüştür. Bu düşüşün sebebi ise çalışma sahamızdaki demir madeni yataklarının TC. Demir Çelik İşletmeleri tarafından kamulaştırılarak işçi çıkarılmasıdır. Bir diğer sebep ise 1979 yılında 15 ailenin başta İstanbul olmak üzere Ankara, İzmir ve Adana'ya göç etmesidir. 1985 nüfus sayımında ise çalışma sahamızın nüfusu % 2'lik bir artışla 11579'a yükselmiştir. Son nüfus sayımı olan 1990 yılında ise nüfus artış oranı % 17.6'lık bir oranla nüfus, 13612 olarak gerçekleşmiştir (Şekil:2.1).

Şekil 2. Ilekimhan'da Toplam Kadın ve Erkek Nüfus Gelişimi (1990)

Bu nüfusun 7335'i erkek nüfus 6277'si ise kadın nüfus olarak karşımıza çıkmaktadır.

Çalışma sahamızdaki nüfus artış hızlarına göz attığımız zaman daha önce belirttiğimiz sebeplerden dolayı 1935-1940 arası nüfus artış hızı % 53'lük hızla nüfusun düştüğü gözlenmektedir. 1940-1945 yılları arasında ise nüfus artış hızı % 15.4 olarak gerçekleşmiştir. 1950 ile 1960 yılları arasındaki dönemde nüfus artış hızı birbirlerine yakınlık göstererek artmaya devam etmiştir. 1965-1970 yılları arasında ise %120.9'luk bir artış gerçekleşmiştir. Bu artış 1975 yılında da yüksek bir hızla devam ederken, 1980 nüfus sayımında ise büyük bir gerileme kaydederek % 80'e düştüğü gözlenir. 1990 yılı son nüfus sayımında ise çalışma sahamızın nüfusu % 32.4'lük bir artış hızıyla 13612 olarak gerçekleşmiştir.

Çalışma alanımızın nüfusunu incelediğimizde 1940 yılı hariç diğer bütün nüfus sayımlarında erkek nüfus oranının kadın nüfus oranlarından daima fazla olduğu görülmektedir (Tablo 2.2 ve 2.3).

Yıllar	1935	1940	1945	1950	1955	1960	1965	1970	1975	1980	1985	1990
Erkek	1327	928	1023	1276	1596	1955	2296	4525	6448	6190	6478	7335
Kadın	1179	992	1051	1228	1439	1591	1992	3324	5370	5163	5101	6277
Toplam	2506	1920	2074	2504	3035	3546	4288	7849	11818	11355	11579	13612
Art.Oran.%		30.52	8.021	20.73	21.21	16.84	20.92	83.05	50.57	-3.92	1.973	17.56

Tablo:2.2. Hekimhan'da Nüfus Miktarı ve Nüfus Artış Oranının (%) Gelişimi

Yıllar	1935	1940	1945	1950	1955	1960	1965	1970	1975	1980	1985	1990
Erkek	1327	928	1023	1276	1596	1955	2296	4525	6448	6190	6478	7335
Kadın	1179	992	1051	1228	1439	1591	1992	3324	5370	5163	5101	6277
Toplam	2506	1920	2074	2504	3035	3546	4288	7849	11818	11355	11579	13612
Yıllık%0		-53.3	15.4	37.7	38.5	31.1	38.0	120.9	81.8	-8.0	3.9	32.4

Tablo:2.3. Hekimhan'da Nüfus Miktarı ve Nüfus Artış Hızı Oranları

Yıllar	1935	1940	1945	1950	1955	1960	1965	1970	1975	1980	1985	1990
Hekimhan	2506	1920	2074	2504	3035	3546	4288	7849	11818	11355	11579	13612
Budaklı	167	204	175	237	287	308	305	250	-	-	-	-
Karadere	580	568	573	640	762	710	760	685	-	-	-	-
Toplam	3253	2692	2822	3381	4084	4564	5353	8784	-	-	-	-

Tablo 2.4 Karadere ve Budaklı Köylerinin Hekimhan'ı Bağlanmadan Önceki Nüfus Gelişimi

2. Nüfusun Yaş ve Cinsiyet Durumu

Belirli bir mekandaki nüfusun miktarı yanında onun çeşitli demografik özelliklerinin de bilinmesi gereklidir. Çeşitli yaş gruplarının özellikle çalışabilir ya da faal nüfus olarak adlandırılan 15-65 yaş arasındaki nüfus miktarının iş gücü, kapasitesi, gıda ve hizmetlere olan ihtiyaçlarını gösterdiği nüfus pramitlerine bakarak ulaşılabilir. Çünkü nüfus pramitlerine bakılarak o alandaki nüfus karakterleri hakkında bilgi sahibi olunabilir. Hatta nüfusun yaşı ve cinsiyet yapısı yanında bir dereceye kadar sosyo-ekonomik tarihi hakkında bilgi verdiği de kabul edilmektedir (TÜMERTEKİN, 1984, 143-146). Çalışma

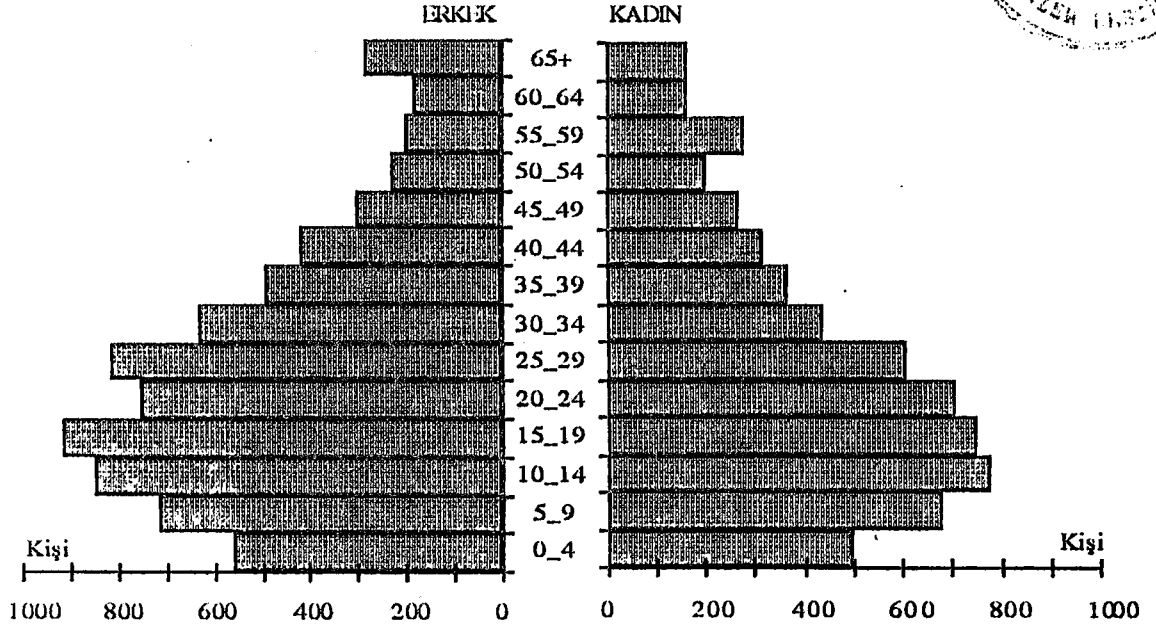
sahamız olan Hekimhan'da 1935 yılında yapılan nüfus sayımı verilerine göre 2506 kişi yaşamakta idi. Bu nüfusun % 52.9'u erkek, % 47.1'inin kadın nüfus oluşturuyordu. Hekimhan'da 1940 yılındaki nüfus sayımında ise erkek nüfus oranında bir azalmanın olduğu görülmektedir. Bu sayımda kadın nüfus % 41.7'lik bir oran ile erkek nüfustan fazla olarak gerçekleşmiştir. 1945 yılı ve daha sonraki yıllar da ki sayımlarda daima erkek nüfus kadın nüfustan fazla olmuştur. Ta ki 1970 yılına gelinceye kadar erkek ve kadın nüfus arasındaki oran normal seyirde devam ederken 1970 yılı nüfus sayımlarında erkek nüfusun % 57.6 (7849 kişi)'lik bir oranla kadın nüfustan fazla olduğu görülür. (Tablo:2.4)

Kadın nüfus oranı ise % 42.4 (3324 kişi)'lük bir oran sergilenmektedir. Bu farklılığın başlıca sebebi daha öncede belirttiğimiz gibi maden sahalarında çalıştırılmak üzere işçi getirilmesine bağlanmaktadır.

Yaş grubu	T	E	K
0_4	1062	560	502
5_9	1398	717	681
10_14	1628	849	779
15_19	1669	918	751
20_24	1464	754	710
25_29	1481	820	611
30_34	1071	630	441
35_39	861	492	369
40_44	738	420	318
45_49	573	300	273
50_54	432	228	204
55_59	382	203	279
60_64	347	183	164
65+	450	286	164
Bilinmeyen	30	21	9
Toplam	13612	7335	6277

Tablo:2.5. Hekimhan'ın Yaş Gruplarına Göre Kadın Erkek Miktarları (1990)

Çalışma sahamızda erkek nüfusun fazlalığı bundan sonraki yıllarda da devam etmiştir. 1990 yılı sayımlarına göre 13612 kişilik nüfusun % 53.9 (7332 kişi)'u erkek nüfus, % 46.1 (6277 kişi)'i kadın nüfus olarak karşımıza çıkmaktadır.

Şekil 2.2 Hekinhan'ın Yaş ve Cinsiyet Durumu (1990)

Çalışma sahamızdaki nüfusun yaş gruplarına göre dağılımına baktığımız zaman 1990 yılı nüfus sayımı verilerine göre 0-14 yaş grubunun oranının hayli yüksek olduğu (43.8) dikkat çekmektedir. 1985 yılı nüfus sayımlarına göre Türkiye'deki 0-14 yaş grubunda Türkiye ortalamasının üzerinde bir nüfusun olduğu açıkça görülmektedir. 5-9 ve 10-14 yaş gruplarındaki oran ise 0-4 yaş grubuna göre daha yüksektir. 0-4 yaş grubunda ki azalmayı bazı nedenlere bağlamak mümkündür.

3. Dünya ülkelerinde olduğu gibi ülkemizde de çekilen ekonomik zorluklar nedeniyle çocuklara iyi bir gelecek sağlayabilme probleminin bulunmasından dolayı yeni doğumlarda bir azalma görülmektedir. Bir diğer ihtimal ise ülkemizde uygulanan sağlık politikasıdır. Özellikle son yıllarda doğum kontrol yöntemlerinin ücretsiz olarak uygulanması, kürtaj ve kısırlaştırmanın serbest bırakılması yeni doğumların azalmasının başlıca sebepleridir. (Tablo:2.6)

Evlilik yapacak ve çocuk sahibi olabilecek yaş grubundaki nüfusun cinsiyet yapısına bakacak olursak oranların birbirine yakın olduğu görülmektedir. 20-24 yaş

grubundaki erkek nüfus oranı azda olsa (7.6) kadın nüfus oranına (%7.9) göre daha geride olduğu belirgin şekilde görülmektedir.

1990 yılı nüfus sayımlarına göre oluşturulan yaş piramidinde belirgin bir şekilde gözlemlendiği üzere kadın ve erkek nüfus oranlarının birbirine yakınlığı görülmektedir (Şekil:2.2).

0-14 yaş grubun % 43.8'lik bir oranla Türkiye genelinde olduğu gibi çalışma alanımızda da en fazla oranla genç nüfusun çokluğunu ortaya koymaktadır. 15-16 yaş grubundaki nüfus oranı ise % 51.4 olarak görülmektedir. 65 ve üzerindeki yaş grubundaki nüfus oranı ise % 4.84'dür. 1935 yılında % 52.9'luk oranla erkek nüfusun fazlalığı gözlenirken 1990 yılı nüfus sayımlarında bu oranin daha da artarak % 53.9'a yükseldiği kadın nüfus oranının ise % 46.1 ile gerilediği görülmektedir.

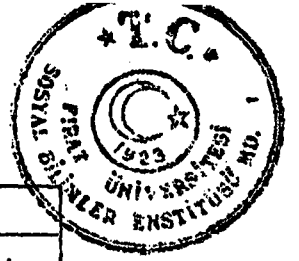
Çalışma sahanızın nüfus verilerini değerlendirmemiz sonucunda erkek nüfusun fazlalığı ön plana çıktığından dolayı göç verme yerine az da olsa göç aldığı açıkça ortaya çıkmaktadır.

Yaş grubu	TOPLAM		ERKEK		KADIN	
	ADET	%	ADET	%	ADET	%
0-14	4088	30.1	2081	15.3	2007	14.8
15-65	9018	66.4	4948	36.3	4070	29.9
65+	450	3.5	286	2.2	164	1.5
TOPLAM	13556	100	7252	53.8	6241	46.2

Tablo 2.6 Hekimhan'daki Ana Yaş Gruplarının Dağılım Oranları

3. Nüfusun Kültürel Özellikleri

Çalışma sahanızla ilgili 1985 nüfus sayımlarına göre okuma yazma bilmeyenlerin oranı % 20.2 idi. Okuma yazma bilenlerin oranı ise % 79.8'lik bir orana sahipti. 1990 nüfus sayımlarına göre eğitim ve öğretim durumunu incelediğimiz zaman okuma yazma bilenler ve bilmeyenlerin oranında önemli bir değişimin olduğu dikkati çekmektedir. Okuma yazma bilmeyenlerin oranı % 15.3 gerilediği, okuma yazma bilenlerin oranı ise % 84.7'ye yükseldiği görülmektedir.(Tablo:2.7)

	Toplam		Erkek		Kadın	
	mik.	%si.	mik.	%si.	mik.	%si.
Okur-Yazar olmayan	1880	15.3	569	8	1311	23.2
Okur-Yazar olanlar	10412	84.7	6083	92	4328	76.8
Okul bitirmemiş olanlar	1717	13.9	855	14	862	19.5
İlkokul mezunu	4056	32.9	2304	37.5	1752	40.5
Orta ve dengi okul mezunu	2031	16.5	1265	20.3	766	17.6
Lise ve dengi okul mezunu	2140	17.4	1319	21.7	821	19.4
Yüksek okul mezunu	466	3.7	338	6.5	127	3
Diğerleri	3		2		1	
TOPLAM	12292	100	6653	100	5629	100

Tablo 2.7 Hekimhan'da Okur-Yazarlık Durumu (1990)

Hekimhan'da 1990 yılında okur yazar olan nüfusun % 9.8'i halen herhangi bir okulda okuyan öğrencileri kapsamaktadır. Okur yazar nüfusun geri kalan % 91.2'si ise herhangi bir okuldan mezun olmuş olanlardır. Mezun durumda olanlar içerisinde % 39'u ilk okul mezunu % 29'u Ortaokul mezunu, % 18.6'sı lise ve dengi okullardan mezun olanlardır. Çalışma sahamızda yüksek okul mezunu ise % 4.6'dır.

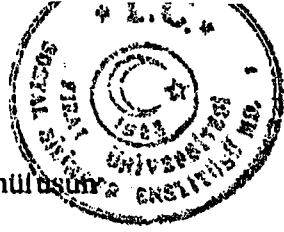
Hekimhan'da 1990 nüfus sayımlarında toplam nüfus içerisinde kadınların % 89.3'ü okuma yazma biliyorken % 19.7'si okuma yazma bilmemektedir. Bu oran erkeklerde ise şöyledir: Okuma yazma bilen erkeklerin % 95.3, bilmeyenlerin ise % 4.7'lik orana sahip olduğu gözlenmiştir.

Hekimhan'da kültürel özelliklere baktığımızda okur yazarlık durumu diğer bölgelerde de olduğu gibi erkek nüfusun kadınlara göre oranın daha yüksek olduğu görülmektedir.

4. Nüfusun İktisadi Faaliyet Kollarına Dağılımı

Çalışma sahamız olan Hekimhan nüfusunun 1985 yılı "Hekimhan İmar Planı Ön Araştırmaları" raporuna göre iktisadi faaliyet kollarına dağılımı şu şekilde belirtilmektedir. Tarım sektöründe çalışanların oranı % 79 olarak verilirken ticaret ve toplum hizmetinde

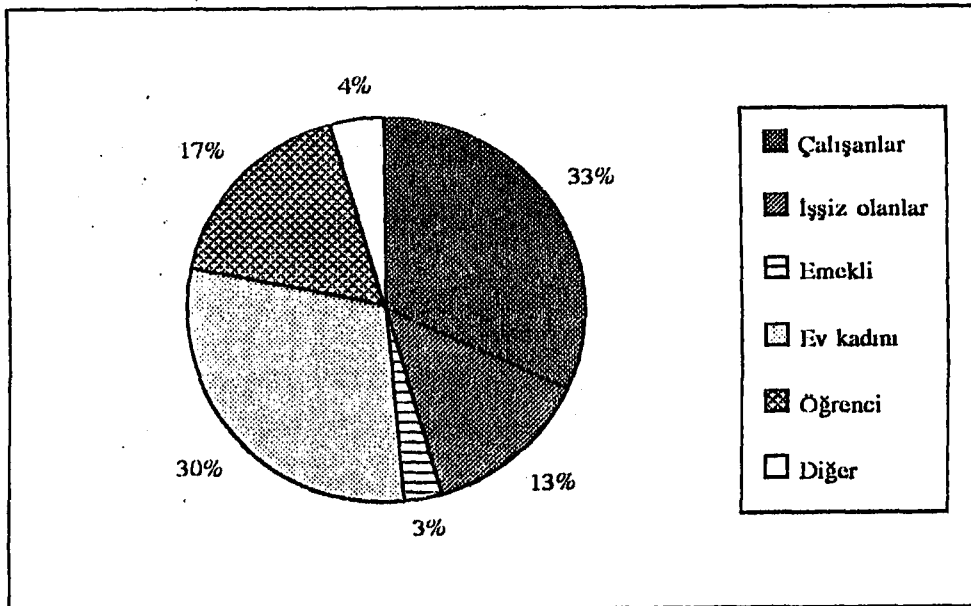

çalışanların ise faal nüfusun % 17.8'ini oluşturduğu belirtilmiştir. % 3.2'lik faal nüfusun ise sanayi sektöründe istihdam edildiği gözlenmiştir. 1990 yılı nüfus sayımı sonuçlarına göre faal nüfusun daha sağlıklı bir sonuca götüreceği kanısındayız. 1990 nüfus sayımı verilerine göre Hekimhan'da faal olan nüfusun % 87.9'unu erkekler, % 12.1'ini ise kadın nüfus oluşturmaktadır. İktisadi faaliyet kollarının dağılımına gelince, faal nüfusun % 17.2'si tarım sektöründe çalışırken ticaret ve toplum hizmetleri sektöründe çalışan nüfus % 67.5'lik bir oranla ilk sırada yer almaktadır. Çıkarım ve sanayi sektöründe çalışan faal nüfus ise % 14'lük bir değere karşılık gelmektedir. İktisaden faal nüfusun % 1.3'lük oranının ise iyi tanımlanamamış ve tespit edilememiş alanlarda çalıştığı kaydedilmektedir.(Tablo:2.8)

	Erkek	Kadın	Toplam	%
Genel Toplam	5714	4777	10491	100
İktisaden faal olan	3988	770	4758	45.4
Çalışanlar	2956	407	3363	32.1
İşsiz olanlar	1032	363	1395	13.3
İktisaden faal olmayanlar	1726	4007	5733	54.6
Emekli	308	18	326	3.2
Ev kadını		3137	3137	29.9
Öğrenci	1025	806	1831	17.4
Diğer	393	46	439	4.1
Bilinmeyen	-	-	-	-

Tablo 2.8 Hekimhan'da Nüfusun İktisaden Faal Olma Miktarı-1990

Şekil 2.3 Hekimhan'da Nüfusun İktisaden Faal Olma Oranı 1990

Çalışma sahasımızda 1985-1990 "Hekimhan İmar Planı Ön Araştırmaları" raporuna göre iktisaden faal nüfusun büyük çoğunluğu tarım sektöründe istihdam edildiği belirtilirken Devlet İstatistik Enstitüsünün verdiği değerlerde ise ilk sırada ticaret ve toplum hizmetleri sektöründe istihdam edildiği açıkça görülmektedir.

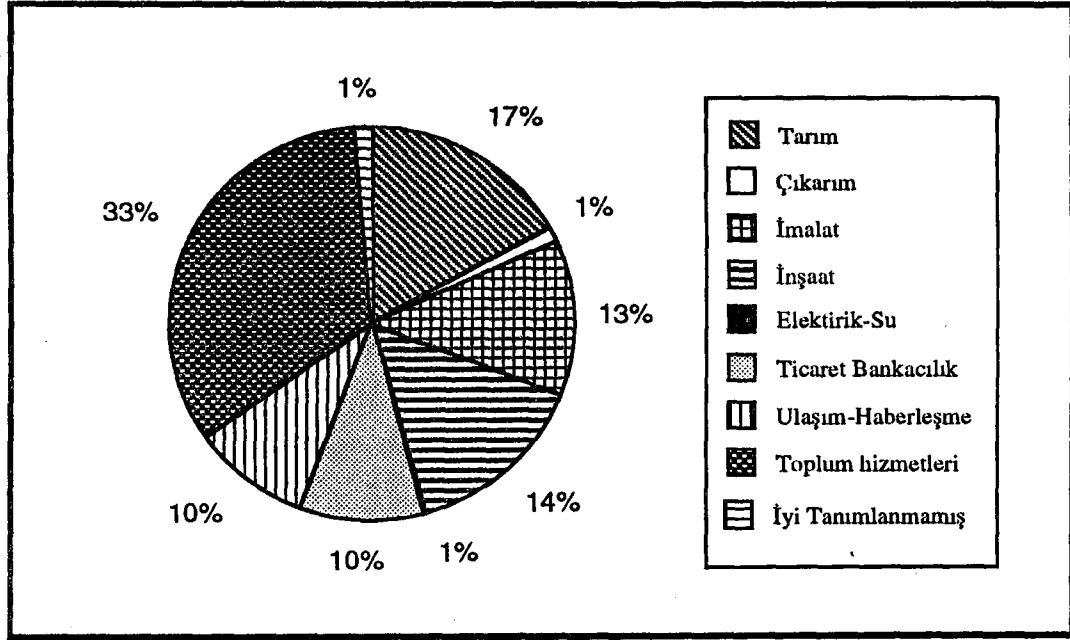
Çalışabilen Nüfus	1990		
	Erkek	Kadın	Toplam
12-14	36	23	59
15-19	208	117	325
20-24	941	112	1053
25-29	448	76	524
30-34	392	54	446
35-39	269	52	321
40-44	193	48	241
45-49	175	34	209
50-54	116	34	150
55-59	121	30	151
60-64	66	23	89
65+	69	26	95
Genel Toplam	3036	629	3665

Tablo 2.9 Hekimhan'daki Çalışabilen Nüfusun Cinsiyet ve Yaş Gruplarına Dağılımı

"Hekimhan İmar Planı Ön Araştırmaları" raporu ile 1990 yılı nüfus sayımları sonuçlarına göre nüfusun iktisadi faaliyette kollarına dağılımında açıkça bir tezat görülmektedir. Raporun hangi verilere göre ve nasıl bir metodla hazırlandığı konusunda herhangi bir bilgiye sahip olmadığımızdan dolayı verilen değerlerin doğruluk derecesi bizim için şüphelidir.

Faliyet Kolları	Miktarı	%si
Tarım	578	17.2
Çıkarım	34	1
İmalat	434	13
İnşaat	485	14.4
Elektrik-Su	16	0.5
Ticaret Bankacılık	334	9.9
Ulaşım-Haberleşme	321	9.5
Toplum hizmetleri	1117	33.2
İyi Tanınlanmamış	44	1.3

Tablo 2.10 Hekimhan'da Faal Nüfusun İktisadi Faaliyet Kollarına Dağılımı (1990)

Şekil 2.4 Hekimhan'da Faal Nüfusun İktisadi Faaliyet Kollarına Bölünüşü (1990)

III.BÖLÜM

HEKİMHAN'IN KURULUŞU VE GELİŞMESİ

Hekimhan'ın kuruluşuna sebebiyet veren başlıca unsur tarihi Kral Yolu'nun çalışma sahamızdan geçmesi ve bu yolun kenarına Mısır'dan Hısnı Mansur'a (Adıyaman) sürülen Hekim bin Emrullah adında birisi 1218 yılında Taşhan adıyla anılan dinlenme ve konaklama yerinin yaptırmıştır. Yerleşme bundan sonra Hekimhan adını almıştır (ANA BRİCTANNİCA, s. 146, Cilt 5).

Pers istilasından önce Anadolu'nun kuzeyinde yüksek bir medeniyetin (Hitit medeniyeti) varlığı nın Sards şehri ile Kızılırmak doğusundaki memleketlerin arasında sıkı bir gidiş gelişin, iyi yapılmış ve en azından iyi bir köprüsü bulunan bir yol ile sürdürülmüş olmasından çıkarılabildiğini söyleyen Ramsay, İranlılar Anadolu'ya girmeden (M. Ö. 550'den) evvel kullanılmakta olduğuna şüphe etmemiştir. Söz konusu (Kral Yolu'nun) Kilikya'dan Susa ya giden şark kısmının İran kudretinin başlangıcından da çok eski olduğu İran imparatorluğunun yollarının muhtelif kısımlarından İran devrinden pek çok evvel Asur hükümdarı tarafından kullanılmış olduğu herkes tarafından kabul edilmiş bir hakikattir (RAMSAY, 1960, 32).

Sonraları Hindistan dan Ege denizi kıyılarına kadar olan topraklarda Perslerin (M. Ö. 559-330) kurdukları hakimiyet Doğu ve batı arasında beşeri ilişkilerinin artmasına yol açmış, "Yunan Felsefesinin ana kaynağı olan İyonya tefekkürü ile Mısır ve doğu düşünceleri arasında bir yakınlaşma ve kaynaşma imkanı artmıştır. Bu birleşme ve kaynaşma, Girit de batıya ve doğuya doğru genişleyip çok ekonomik bir birleşme şeklinde belirmiştir (GÜNALTAY, 51). Persler Hititlerden bu yana kullanılan "Kral Yolu"na işlerlik kazandırmışlar; Efes ve İzmir'den başlayıp Lidyalıların başkenti Sard'da birleşerek kuzeyde Hititlerin başkenti Boğazkale'ye uğradıktan sonra güney doğuya doğru Kapadokya, çalışma sahamız olan Hekimhan oradan da Malatya, Harput, Diyarbakır, Mardin üzerinden başkentleri Susa'ya bağlamışlardır (KARABORAN, 1992, 4-5).

Hekimhan'ın kuruluşu ve ilk yerleşmenin kesin tarihçesini bilemiyoruz. Yalnız çalışma sahamızdaki tarihi eser ve camiler üzerinde yapılan incelemeler sonucu oluşturulmuş olan Hekimhan'ın kesin tarihçesi adlı 6 sayfalık bir veri bulabilmekteyiz. Bu tarihçenin aynı zamanda yörede yaşayan yaşlı insanların fikirleri alınarak oluşturulduğu vurgulanmaktadır. Bu kaynağa göre tarihi Kral Yolu dolayısıyla 1218 yılında yaptırılan Taşhan'ın Köprülü Mehmet Paşa zamanında (1656-1661) tekrar restore edilerek askeri amaçlı kullanılması ile yerleşmenin çekirdeğinin atıldığı vurgulanmaktadır. Aynı yıllarda yaptırılan Köprülü Mehmet Paşa Camii ve çevresinde bulunan hamam da yapım tarihi olarak Köprülü Mehmet Paşa dönemine ait olduğu Cami avlusunda bulunan kitabede mevcuttur. Cami'nin yapım tarihiyle yerleşmenin ilk başladığı tarihin aynı olması, yerleşmenin Cami'nin yapım tarihinden daha eskilere dayandığını göstermektedir. 16. y.y. ortalarında (1560) Malatya Livasına bağlı Akçadağ nahiyesinin Kozdere köyüne bağlı bir mezra durumunda olan Hekimhan bugün ilçe merkezi konumuna gelirken Kozdere köyü hâlâ köy olarak kalmış ve idari olarak Hekimhan'a bağlıdır (YİNANÇ, ELİBÜYÜK, 1983, 199).

1876 yılına gelindiğinde Hekimhan Diyarbakır vilayetine bağlı bulunan Malatya Sancağı, Akçadağ nahiyesine bağlı köy yerleşmesi konumunda bulunmaktadır (BAYKARA, s. 255-256).

1884 yılında idari olarak belediyelik olan Hekimhan 1310 tarihi Mamuratül Aziz Salnamesine göre Akçadağ'a bağlı olarak karşımıza çıkmaktadır. Yalnız Salnamede o döneme ait vilayet sancak ve ilçelere ait bilgilerin daha fazla bulunması, çalışma sahamızın bir bucak olması Salnamede Hekimhanla ilgili verilerin azlığına neden olmuştur.

Bu sebeple çalışma alanımızda bulunan eski eserler, göz önüne alınarak Hekimhan'ın kuruluş ve gelişimi, aynı zamanda ilk yerleşmenin hangi mahallede olduğu tespit edilmeye çalışılmıştır. 1310 Mamuratül Aziz Salnamesine göre Hekimhan'da 1 hükümet konağı ve telgrafhane, 500 hane bulunurken 4 tane han, kuruçay vadisi boyunca yoğunlaşmış 10 tane değirmen olduğu ve eğitim kurumu olarak 1 Sıbyan mektebi ve birde rüştiye mektebi bulunuyordu. Bu mektebin 30 tane öğrencisi bulunmaktaydı (AÇIKSES,

1985, 45). Hekimhan 1921 yılında ilçe merkezi haline dönüştürüldüğünde tek mahallesi bulunmaktaydı. Köprülü Mehmet Paşa Camii'nden adını alan mahalle 1993'de Taşbaşı Mahallesinden ayrılarak Yeni Mahalle konumuna getirilmiştir.

İlk yerleşmenin başladığı (1800 öncesi) Taşbaşı Mahallesi olurken daha sonraları (1965) Taşbaşı Mahallesinin yanında Bağyolu Mahallesinin de yeni oluşmaya başladığı görülmektedir. (Hekimhan, İmar planı Araştırmaları) Nüfus % 60 Taşbaşı Mahallesinde bulunurken % 40 ise yeni kurulan Bağyolu Mahallesinde oturmakta idi .

Hekimhan'ın gelişmesini üç devrede incelemek mümkündür. Birinci devre; yani 1900 öncesi Taşhan'ın çevresine yapılan Köprülü Mehmet Paşa Camii ve aynı zamanda ticarethanelerin bulunduğu bugünkü Köprülü Mehmet Paşa Mahallesi Hekimhan'ın ilk kurulan mahallesidir. Cumhuriyetin kurulmasıyla ilçe merkezi (1921) haline gelen Hekimhan 1970 yılına kadar olan dönemde demiryolunun bulunduğu alana doğru yani batı'ya doğru gelişme göstermiştir. İstasyon Caddesi ve çevresi bu dönemde oluşmuştur. 1970'li yıllardan sonra Malatya-Hekimhan karayolunun asfaltlanması karayolunun yoğun kullanılmasına sebep olmuş ve çalışma sahasında gelişme Malatya Caddesine doğru olmuştur. O dönemde yapılan Endüstri Meslek Lisesi, Askerlik Şubesi, İlçe Tarım Müdürlüğü gibi resmi kuruluşlarda konutlarla birlikte bu yöne doğru yapılmıştır. İlçenin güneydoğusuna doğru gelişmenin olduğu bu dönemde bir çok ticarethanelerin de Malatya Caddesi üzerine yapıldığı gözlenmektedir. 1970'li yıllarda belediye tarafından yaptırılan, 40 dükkanı bulunan hal o dönemde yoğun bir şekilde ticari olarak fonksiyonlarını sürdürürken 1980 yılı sonrası Malatya-Sivas karayolunun açılmasıyla gelişme yönü kuzeybatı yönüne doğru olduğundan Malatya caddesindeki ticarethaneler yavaş yavaş kapanmaktadır. Bu ticarethanelerin yerleri artık depo olarak kullanılmaktadır. Bugün önemli ticarethanelerin bulunduğu Sivas Caddesi gelişme gösterirken Hekimhan Demir Çelik İşletmesi gibi kuruluşları da çekmeyi başarmıştır.

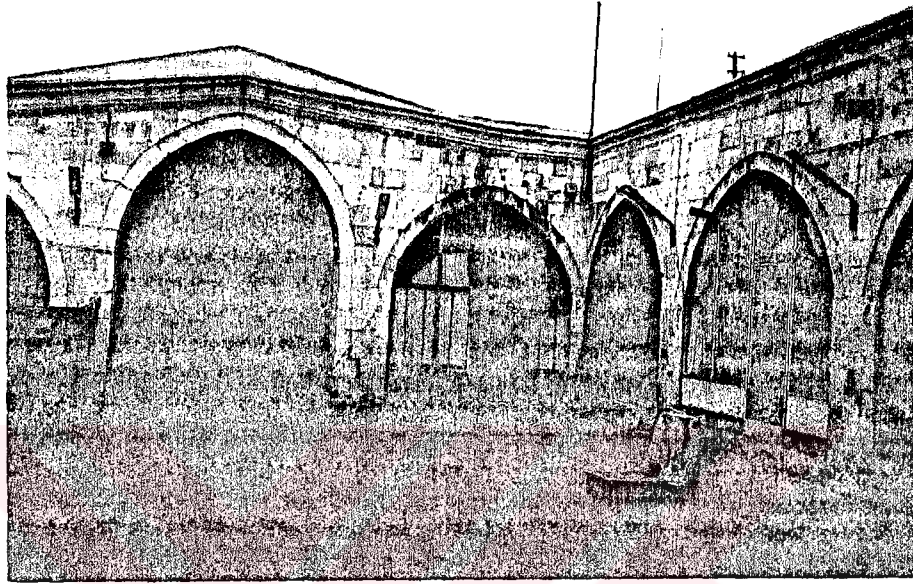
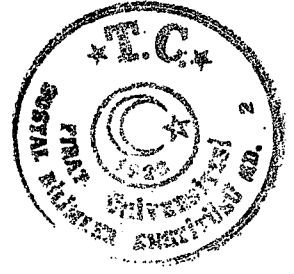

Foto:3. 1- 1218 Yılında Hekim bin Emrullah Tarafından Yapıtılan Tarihi Taşhan'dan Bir Görünüm

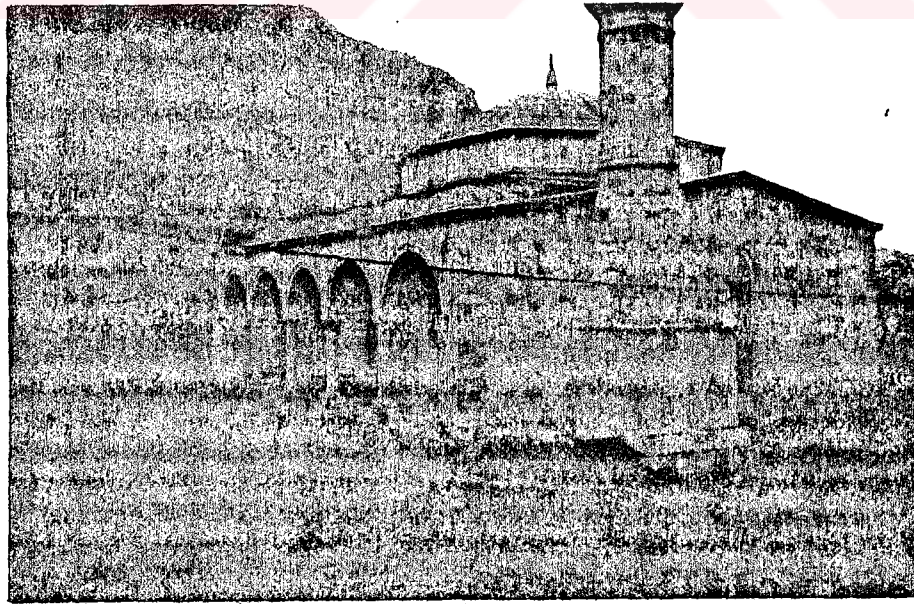

Foto:3. 2-1656-1661 Yılları Arasında Yerleşmenin İlk Başladığı Alanda Yapıtılan Köprülü Mehmet Paşa Camii'nden Bir Görünüm

Malatya-Sivas karayolu üzerinde yeni iş ve ticaret alanlarının oluşturulması çalışmada gelişme yönünü değiştirmiştir. 1970'li yıllarda ticari fonksiyonun etkili olduğu Malatya Caddesi şimdi bu fonksiyonu Sivas Caddesine ve Sanayi Caddesine kaptırarak sönmüş ve işyerleri terk edilmiş durumdadır. Konut alanlarının gelişme yönünü de etkileyen Sivas-Malatya karayolu Bahçelievler Mahallesi ve Karşıyaka Mahallesi de çevresine çekmeyi başarmıştır. Çalışma alanımızın gelişmesinde şüphesiz Hekimhan Madenlerinin etkisi büyüktür. Yılda ortalama 600-700 bin ton maden Deveci Maden ocağından çıkarılarak çalışmada Demir Çelik Fabrikalarına sevk edilmektedir (Demir Çelik İşletmeleri Genel Müdürlüğü Faaliyet Raporu, 1992). Çalışma alanımızda sevk edilen madenler eleme kırma tesislerinde işlem görerek Demiryolu aracılığıyla nakledilmektedir. Bu işlemler sırasında bir çok işçi ve nakliyeciler çalışmaktadır. Bunlara bağlı olarak da ticarethaneler olumlu yönde etkilenmektedir. 1984 yılında kurulan Tuğla Fabrikası da çalışmada yeni iş imkanları sağlamış ve ticaretin canlanması üzerinde olumlu etkisi olduğu gözlenmiştir. Eğitim ve sağlık fonksiyonları da gelişerek nüfusu düzenli bir şekilde artan Hekimhan çevresine göre bir merkezi yer özelliği göstermektedir. Nüfus artış oranlarının Türkiye ortalamasına yakın değerlerde seyrettiği (% 46.26) görülmektedir.

Artış oranı, Malatya'ya baktığımız zaman % 41.54 olduğu görülürken Hekimhan'da bu oranın %46.69'luk bir oranla Türkiye ortalamasına yakın olduğu gözlenmektedir.

Hekimhan, Malatya ve Türkiye ile birlikte yıllık nüfus artış oranlarının birbirine yakın olduğu görülmektedir. Tarihsel gelişim çerçevesinde incelendiğinde Malatya'nın genel olarak Türkiye düzeyinde bir hız takip ettiği gözlenir. Hekimhan ise Türkiye kentsel nüfus değerlerine yakın denebilecek bir ortalamaya sahiptir. Bu oran Hekimhan'ın doğal yapısını korumasının yanı sıra bir şehir özelliği göstererek kırdan göç çektiğini ve gelişmenin seyrini hızlandırdığını açıkça göstermektedir.

HEKİMHANIN GELİŞİMİ-1996

K ↑

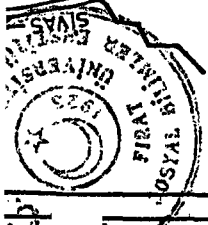
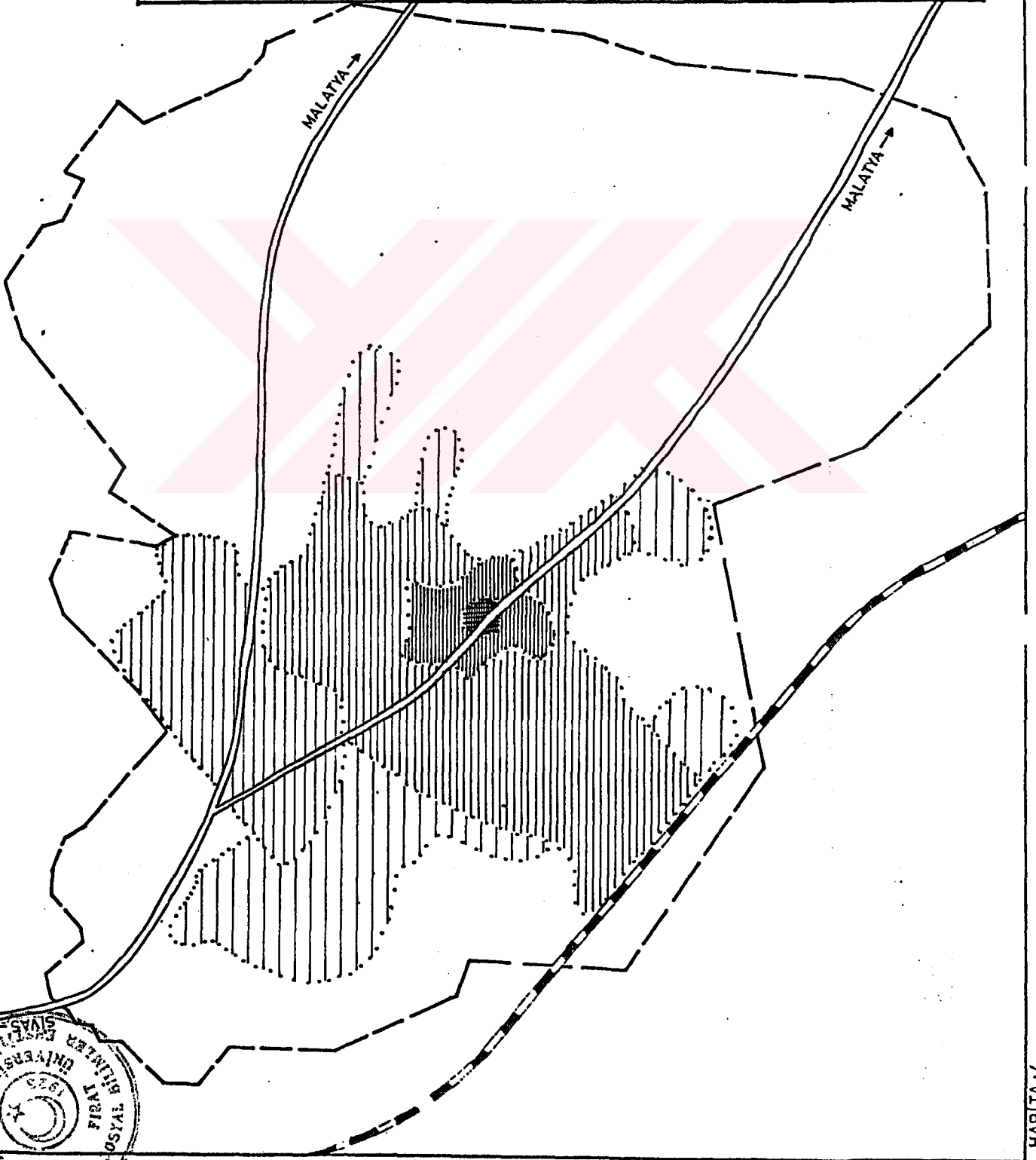
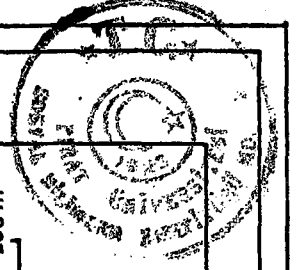
Özel işaretler.

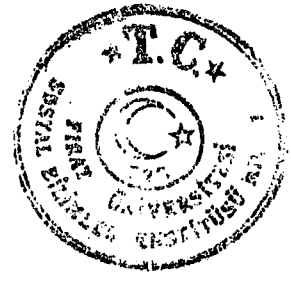
— — —	Merkez sınırları
· · · · ·	Gelişme sınırları

■ ■ ■ ■ ■	1900—öncesi
▨ ▨ ▨ ▨ ▨	1900—1945
▧ ▧ ▧ ▧ ▧	1945—1968
▩ ▩ ▩ ▩ ▩	1968—1977
▪ ▪ ▪ ▪ ▪	1977—1990

— — — — —	Demir yolu
— — — — —	Kara yolu

100 0 200 m

IV. BÖLÜM

HEKİMİHAN'IN ŞEHİR İÇİ FARKLI KULLANILIŞ ALANLARI

1. Konut Alanları

Köprülü Mehmet Paşa döneminde (1656-1661) Taşhan onarılmış ve çevresine bir hanam ve bir camii yaptırılarak askeri amaçlı kullanılmaya başlanmıştır. Bugün incelediğimiz zaman cami'nin ve Han'ın çevresindeki yapıların eskiliği ve cumbalı konakların bulunması ilk yerleşmenin bu alanda başladığını göstermektedir. Aynı zamanda caddelerin ve sokakların dar olması bu ihtimali güçlendirmektedir (Foto 4.1).

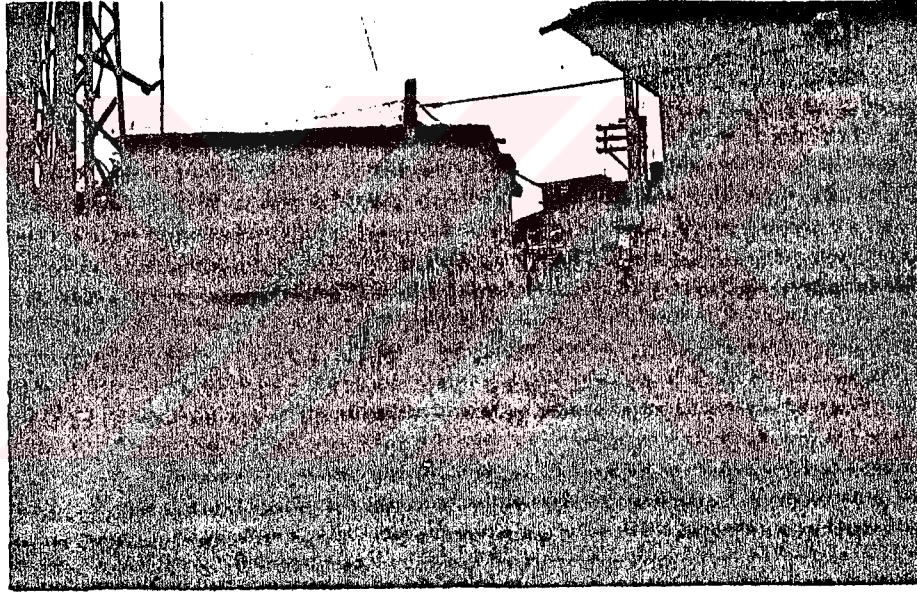
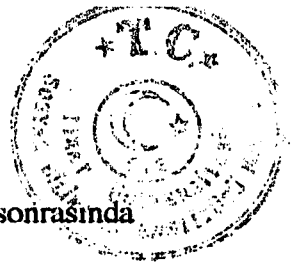

Foto:4.1-Taşbaşı Mahallesinde İlk Yerleşmelerin Kurulduğu Alanda Dar Sokaklardan Bir Görünüm

Yerleşmenin ilk başladığı alanın 1993 yılına kadar Taşbaşı Mahallesi adıyla anılan Mahalle sınırları içerisinde idi. Ancak 1993 yılında Belediye Meclisi tarafından Mahallelerin bölünmesi sonucunda bu alanlar şimdi Köprülü Mehmet Paşa Mahallesi sınırları içerisinde yer almaktadır. Köprülü Mehmet Paşa Mahallesine bitişik olarak gelişmiş olan 2 mahalle ise bugünkü adıyla Fatih Mahallesi ve Şehit Fethi Akyüz

Mahalleleridir. Bu Mahallelere Bağyolu Mahallesinden ayrılarak 1970 yılı sonrasında oluşmuşlardır.

Hekimhan'da ilk kurulan mahalle Taşhan çevresinde oluşan Taşbaşı Mahallesi'dir. İkinci kurulan mahalle ise Bağyolu Mahallesi'dir (İmar Planı Araştırmaları, 1965). O dönemde nüfusun % 60'ı Taşbaşı Mahallesi'nde yaşarken % 40'ı ise Bağyolu Mahallesi'nde ikamet etmekteydi. 1990 yılına gelindiğinde Hekimhan İmar Planı içerisinde yer alan 5 düzenli mahalle oluşurken çalışma sahamıza 4-5 km. uzaklıkta bulunan Budaklı ve Karadere köyleri mahalle statüsüne getirilerek merkeze bağlanmışlardır. Bu iki mahallenin sadece Hekimhan'a idari olarak bağlı mahalle özelliğinden hariç gelişme aksı üzerinde herhangi bir etkileri olmadığı açıkça görülmektedir.

1990 yılı itibariyle oluşan 5 mahalle içerisinde ilk kurulan Taşbaşı Mahallesi 31.35 ha. alana sahip ve 3605 kişi'yi bünyesinde tutmaktadır. Yoğunluk olarak ele aldığımız zaman Taşbaşı Mahallesi Hekimhan'ın en yoğun mahallesi (hektara 114.99 kişi) konumundadır. İkinci yoğun mahallesi (hektara 130.48 kişi) ise Fatih Mahallesi'dir. 15.68 ha alana sahip olan mahallede, 2046 kişinin oturduğu belirtilmektedir. Yeni Mahalle, Karşıyaka Mahallesi ve Bağyolu Mahallesi daha az yoğun yerleşim alanlarıdır (Tablo:4.1)

Şunu hemen belirtelim ki 1993 yılında merkezde mevcut bulunan 5 mahalle bölünerek 10 mahalleye çıkartılmıştır. Gerek alansal gelişme gerekse nüfuslanma ve siyasi bazı kararlar daha iyi hizmet götürmek amacı, böyle bir yapılanmaya gidilmesine sebep olmuştur. Elimizde 1990 yılı 5 Mahalleye ait alansal ve nüfus verilerinin, konut sayılarının bulunması ancak bu değerlendirmelerin yapılmasına imkan vermiştir. 1993 yılında oluşturulan mahallerin konut sayıları, işyeri sayıları, nüfus verileri gibi değerlerin elimizde bulunmadığından ve herhangi bir kaynağa rastlayamadığımızdan dolayı yeni mahallelerin yoğunluklarıyla ilgili yorumlama ve ilgili harita grafik verilememiştir.

1990 yılında Hekimhan İmar Planı içerisinde yer alan Fatih Mahallesi 365 hanede 2046 kişi yaşarken Yeni Mahallede ise 2437 hane bulunduğu ve 2448 kişinin bu mahallede yaşadığı bilinmektedir. Bağyolu Mahallesi'ndeki hane sayılarına baktığımızda ise 544 hane olduğu ve 3051 kişinin bu mahallede yaşadığı görülmektedir. Taşbaşı

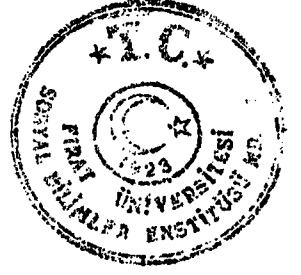
Mahallesinde ise 643 hanede 3605 kişi bulunduğu belirtilmektedir. 1970'li yıllardan sonra kurulan ve yeni gelişen Karşıyaka Mahallesi ise Sivas-Malatya karayolunu çevreleyen alanlardan oluşmaktadır. 241 konutun bulunduğu mahallede 1350 kişi yaşamaktadır.

Mahalle	Alan (ha)	Nüfus	Brüt yoğ. (k/ha)
Bağyolu	47.03	3051	64.87
Karşıyaka	23.52	1350	57.40
Fatih	15.68	2046	130.48
Yeni	28.22	2448	86.75
Taşbaşı	31.35	3605	114.99
TOPLAM	145.80	12500	85.73

Tablo 4.1 Hekimhan'daki Mahallelerin Alan, Nüfus ve Yoğunluk Değerleri (1990, Belediye Verileri)

1993 yılında oluşturulan yeni mahalleler ise Şhit Fethi Akyüz Mahallesi, Turgut Özal Mahallesi, Mimar Sinan Mahallesi, Bahçelievler Mahallesi, Köprülü Mehmet Paşa Mahalleleridir. Mevcut İmar Planı dışında bulunan ve aynı zamanda köy karakteri gösteren Karadere Mahallesinde 120 hane ve 677 kişinin bulunduğu bilinmektedir. Budaklı Mahallesinde ise 62 hane bulunmakta ve 347 kişi ikamet etmektedir (1990 D.İ.E. Malatya Nüfus Sayımları).

Sonuç olarak 12 tane mahallesi olan Hekimhan'ın mevcut İmar Planı içerisinde yer alan 9 tane mahallesi hariç, Bahçelievler Mahallesi ve Karadere, Budaklı Mahallelerinde altyapı ve imar sorunu çözülememiştir. 12 mahallerin tamamında içme suyu şebekesi tamamlanmış durumdadır. 2410 tane su aboneli bulunan Hekimhan Belediyesi içme suyu olarak konutların tamamına suyu götürmüş durumdadır. Konutların tamamına yakınında elektrik tesisatı mevcuttur. Telefon ve haberleşmede PTT. aracılığıyla 1602 tane telefon abonesinin bulunduğu belirtilmektedir. Aynı zamanda 300 abone iş ve ticaret sahalarda kullanılırken 98 tane telefon abonesi ise resmi kurum ve kuruluşlara ayrılmış durumdadır.

Kullanış	Alan	%
Konut	58.20	33.92
Ticaret	0.42	0.29
Küçük Sanatlar	0.06	0.04
Eğitim	3.24	2.22
Sağlık	0.38	0.26
Resmi Kuruluşlar	1.62	1.11
Spor	2.28	1.56
Kültür ve Dini Tesisler	0.15	0.10
Yeşil Alanlar	0.20	0.14
Mezarlıklar	4.38	3.00
DDY	5.00	3.43
Sanayi	3.75	2.57
DCİ	7.13	4.89
Yollar	25.24	17.31
Ağaçlık Alanlar	-	-
Boş Alanlar	33.75	23.16
TOPLAM	45.80	100.00

Tablo 4.2 Hekimhan'da Arazi Kullanış Durumu (1990)

Hekimhan şehrini oluşturan başlıca birimleri (konut, işyerleri, resmi kurum ve kuruluşlar, eğitim alanları, sosyal alanlar vs.) çok eskilere götürmek mümkün değildir. Hekimhan'da 1892 yılında Güzelyurt ve Hasan Çelebi kasabalarıyla birlikte 800 hanenin bulunduğu belirtilmektedir (CUINET, V., 1892).

Çalışma sahamızla ilgili olarak salnamalardan alınan bilgilere göre (H. 1310 Mamuratül Aziz Salnamesi) Hekimhan'da 100 tane dükkan, 1 hükümet konağı, 4 tane han, 10 tane değirmen olduğu belirtilmektedir.

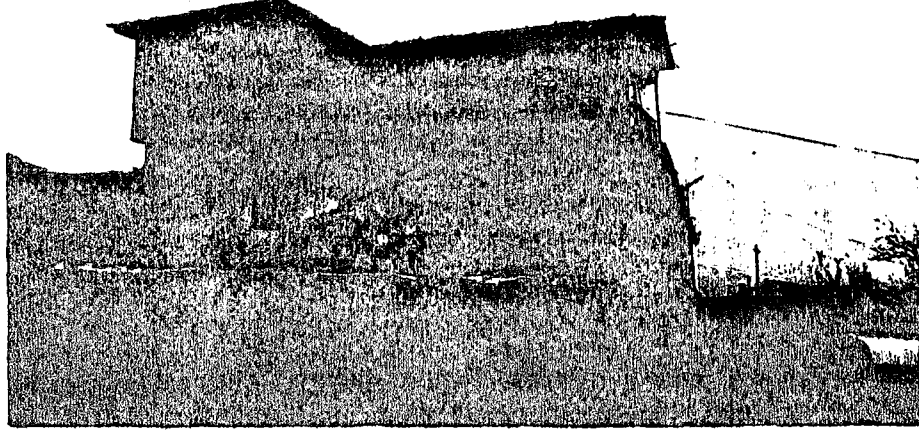
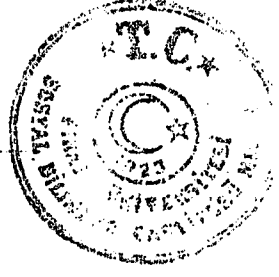
Hekimhan'da 1965 yılı İmar Planı araştırmalarına göre iki tane mahalle bulunmakta ve bu mahallelerde Bağyolu'nun yeni oluştuğu belirtilmekte idi. Ancak 1970'li yıllardan sonra Hekimhan'daki gelişme hızlanmıştır. Bu gelişmenin temel sebebi ise daha öncede belirttiğimiz gibi Hekimhan Madenlerinin bu dönemde işletilmeye başlanmasıdır. Hekimhan ilçe merkezinde arazi kullanımına baktığımızda en büyük alanı doğal olarak konutlar kaplamaktadır. Hekimhan'daki ana caddelerin kenarlarında konut alanlarının yoğunluğu dikkat çekmektedir. Hekimhan'ın kuruluşunun ilk nüvesinin oluştuğu mahallelerde konutların daha eski cadde ve sokakların daha dar olduğu dikkat çekerken 1970'li yıllardan sonra kurulan mahallelerde cadde, sokak ve konut alanlarının

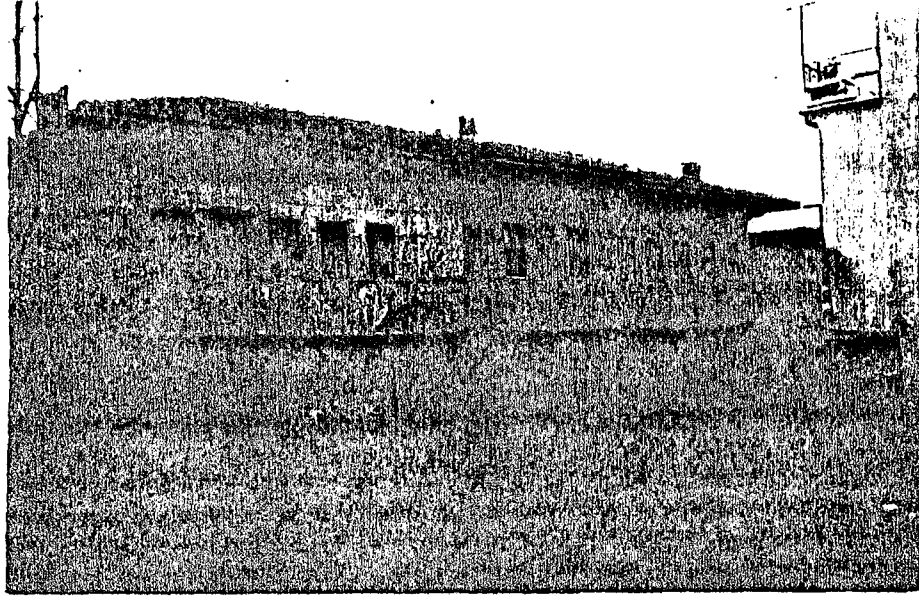
daha düzenli bir görüntüm arzettiği görülmektedir. Hekimhan'da eski mahallelerde bulunan bir ya da iki katlı konutların kerpiç ve ahşap malzeme kullanılarak yapıldığı gözlenmektedir. Bu yapılar arasında çok katlı binaların yeni yeni oluşmaya başladığı dikkati çekmektedir.

Çalışma alanımızda ki konutlarda kullanılan başlıca malzemeler; taş, kerpiç gibi yörede kolayca sağlanabilen unsurlardır. Bu tip konutların üzerleri düz dam şeklindedir. Bu konutlarda sıva malzemesi olarak da toprak, saman ve su birleşiminden oluşan çamur sıva kullanıldığı gözlenmektedir. Eski yapıların bulunduğu konutlar Taşhan ve çevresinde yoğunluk kazanmaktadır. Yeni yapılan konutlar çoğunlukla tuğla ve briket, çimento gibi modern inşaat malzemeleri kullanılarak yapılmaktadır. Bu konutların bir diğer özelliği banyo, tuvalet, mutfak, su tesisatı gibi özelliklerle donatılmış olmasıdır. Çalışma alanımızda Köprülü Mehmet Paşa , Fatih ve Şehit Fethi Akyüz Mahallelerinin bir bölümü eski yapıların yoğunluk kazandığı başlıca alanlardır. Bu mahallelerde bulunan eski yapılarda çatı sistemi yaygın olmayıp evlerin üzeri düz dam şeklindedir.

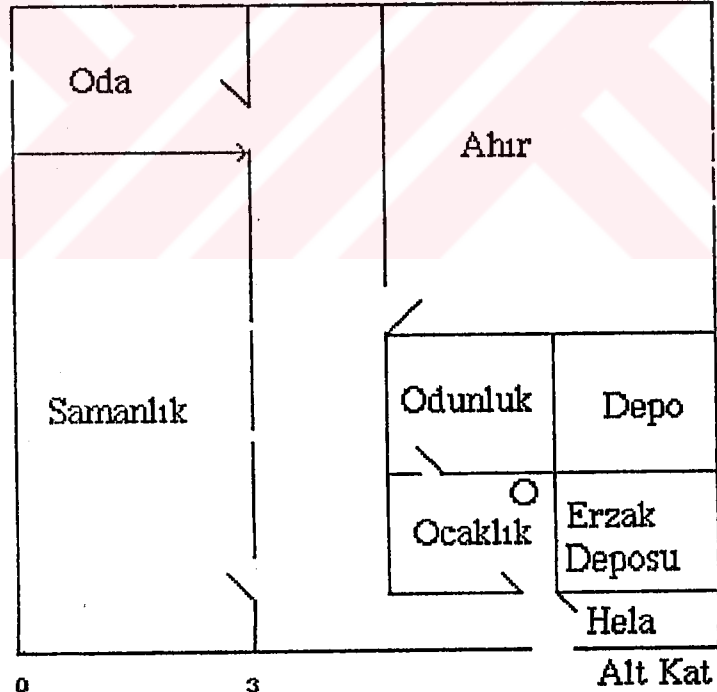
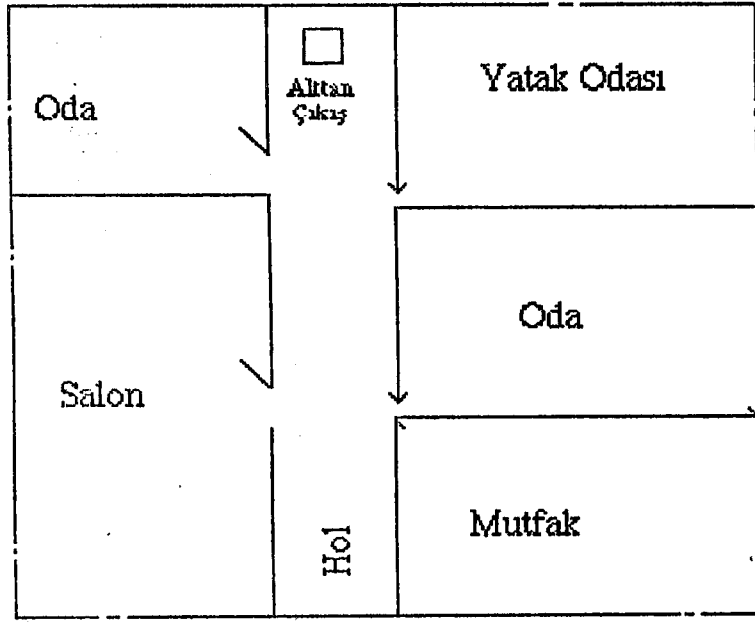
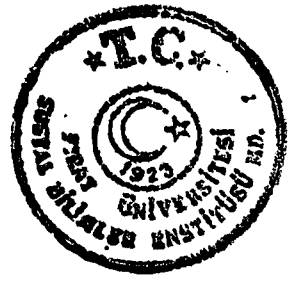
Hekimhan hızlı büyüme başladığı 1970'li yıllarda aldığı yoğun göç sebebiyle çarpık bir şehirleşmeyle karşı karşıya kalmıştır. Bu yıllardan sonra kurulmaya başlayan Karşıyaka Mahallesi ve yeni kurulmakta olan Bahçelievler Mahallesi düzensiz bir görünüm arz etmektedir. Budaklı Mahallesi ve Karadere Mahallesinin İmar Planı dışında kalması daha önceden olduğu gibi düzensiz yapılanmaya imkan vermiştir. Hekimhan'da konut alanlarının kapladığı alana baktığımız zaman 582 000 m²'lik alanla en fazla yeri konutların kapladığı görülmektedir.

Foto:4.2- Taşbaşı Mahallesiindeki İlk Yerleşmenin Oluşturduğu Alanlarda Bulunan Eski Konaktan Bir Görünüm

Foto:4.3- Taşbaşı Mahallesiinde Bulunan Eski Cumbalı Konaktan Bir Görünüm

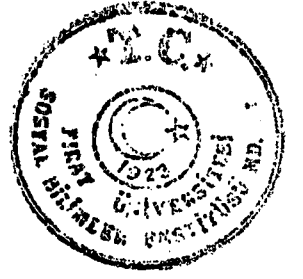

0 3 m

ölçek

Şekil 4.1 Taşbaşı Mahallesi'ndeki Eski Bir Konağın Planı

2. İş ve Ticaret Alanları

Hekimhan'ın iş ve ticaret alanları Sivas Caddesi boyunca geliştiğinden caddenin değişik bölümler bir çok mahalle sınırı içerisine geçtiğinden dolayı ticari alanların yoğunlaştığı tek mahalle bulunmamaktadır. İş ve ticaret alanları 1970'li yıllarda Köprülü Mehmet Paşa Mahallesi sınırları içerisinde bulunan Malatya Caddesine doğru gelişirken yeni Sivas-Malatya karayolunun açılmasıyla ticari fonksiyonun Sivas Caddesi ve Sanayi Caddesine kayması Malatya Caddesinde bulunan bir çok işyerinin terk edilmesine sebep olmuştur. Turgut Özal Mahallesinde bulunan Hükümet Caddesi ve Postane Caddesi bir çok resmi kurum ve kuruluşu bünyesinde topladığından dolayı (Hükümet Konağı, PTT., Emniyet Müdürlüğü, Cezaevi, Öğretmen Evi vs.) ticaret üzerinde etkili olan diğer caddelerdir. Ama bu caddeler Sivas Caddesi kadar yoğun değildirler (Harita 5).

Malatya Caddesi

Malatya-Sivas karayolu açılmadan önce ulaşımın sağlandığı eski yol güzergahı olan Malatya Caddesi 1980'li yıllara kadar çalışma sahimızda önemli ticari faaliyet gösteren iş yerlerini çekmiş durumda idi (Malatya Caddesi üzerinde bulunan resmi kurum ve kuruluşlar ise Askerlik Şubesi, Endüstri Meslek Lisesi, İlçe Ziraat Müdürlüğü, Verem Savaş Dispanseri başlıcalarıdır).

Foto:1-4 Ticari Fonsiyonun Sivas Caddesine Kaymasıyla Malatya Caddesi Üzerinde Boşalan İşyerlerinden Bir Görünüm

Yeni Malatya-Sivas çevre yolunun açılmasıyla Cadde üzerinde yer alan ticarethaneler ve belediye tarafından yaptırılan dükkanlar yavaş yavaş boşalarak batıya doğru kaymışlardır. Malatya caddesi üzerinde mevcut bulunan ticarethaneler seyrek bir görünüm arz etmektedir. Herhangi bir ticari faaliyet cadde üzerinde yoğunlaşmayıp çeşitlilik arz etmemektedir. Hekimhan'da haftada bir kez kurulan cuma pazarı Malatya Caddesi üzerinde kurulmaktadır. Pazara kırsal alanlardan ve Hekimhan merkezden gelen insanlar alışveriş yapmaktadırlar (Foto 4.4).

Sivas Caddesi

Malatya Caddesinin uzantısı olan Sivas Caddesi eski Malatya-Sivas karayolunu oluşturduğundan ticari fonksiyon olarak çalışma sahasının en önemli caddesi özelliğini göstermektedir. Ulaşımaya yeni açılan çevre yolundan başlayarak Malatya Caddesine kadar uzanır. Sivas Caddesi üzerinde Belediye binası, TEK. binası, Atatürk İlkokulu gibi resmi kuruluşların yanından ticari açıdan önemli olan TC. Ziraat Bankası, Halk Bankası ve İş Bankası Cadde üzerinde yer almaktadır. Ticari fonksiyon arz eden, iş yerleri kendi aralarında bir yoğunluk göstermeyip çeşitlilik arz etmektedir. Periyodik ihtiyaçlara yönelik ticarethaneler uzun vadeli ve toptan eşya satan işyerleri ile birlikte çalışma sahasında bulunan 3 ezane de Sivas Caddesi üzerinde yer almaktadır. 1970'li yıllarda yapılan Yeni Camide cadde üzerinde yer alır (Foto 4.5).

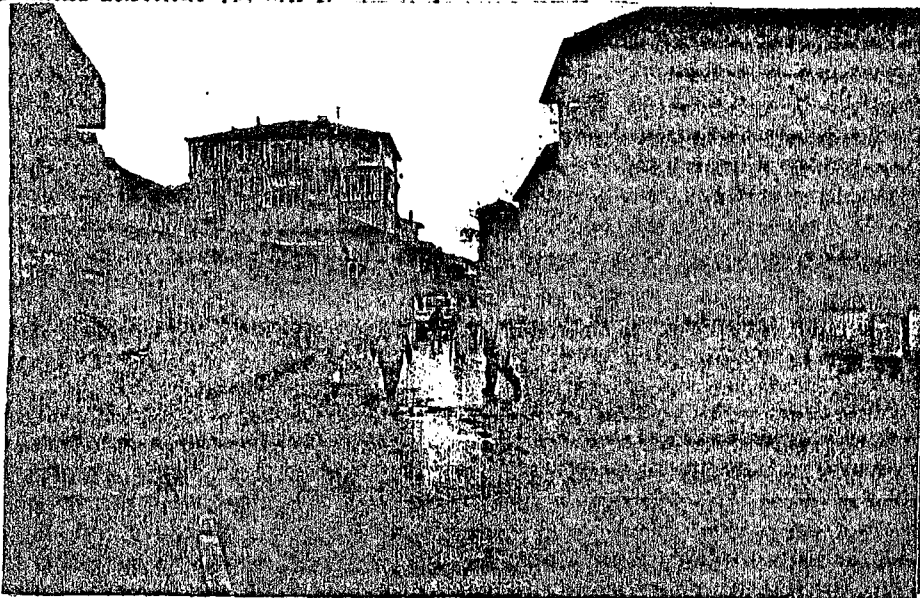

Foto:4. 5- Ticari İşyerlerinin Yoğunlaştığı Sivas Caddesinden Bir Görünüm

Hekimhan şehir merkezinin caddesi niteliğinde olan Sivas Caddesi ulaşım ve ticari fonksiyon açısından çalışma sahamızın en önemli caddesidir. Tarihi açıdan ele aldığımız zaman Taşhan'ın Sivas Caddesi ve yerleşmenin ilk başladığı Taşbaşı Mahallesine kadar uzanması Sivas Caddesinin Hekimhan'ın kurulmasıyla birlikte gelişmeye başladığını göstermektedir. Cadde üzerinde yer alan iş yerleri genelde tek katlı olup çok seyrek olsa da iki katlı iş yerlerine rastlanmaktadır.

Istiklal Caddesi

Sivas Caddesinden ayrılan cadde Yenimahalleyi Şehit Fethi Akyüz Mahallesinden ayıran ve Sivas-Malatya karayoluna taali şekilde birleşen küçük bir caddedir. Sivas Caddesine birleştiği alanda yeni yeni gelişmekte olan ticarethaneler yer almaktadır. Bunun dışında önemli bir ticari fonksiyona haiz değildir. İstiklal Caddesinin en önemli özelliği Sivas Malatya karayolu üzerinde bulunan Hekimhan Devlet Hastanesi, Sağlık Ocağı ve Şehir mezarlığına açılan cadde özelliği göstermesidir. Tarım Kredi Kooperatifi ve Zirai Donatım Kurumu da İstiklal Caddesi üzerinde yer almaktadır.

İstasyon Caddesi

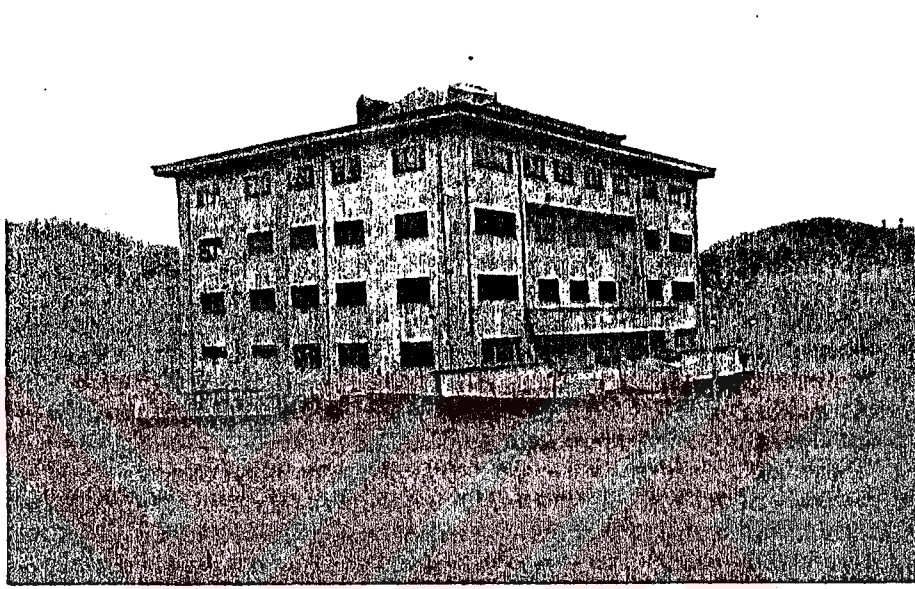
Ana cadde konumunda olan Sivas Caddesinden ayrılarak İstasyon Gar Şefliğine kadar uzanan düzenli bir caddedir. Ulaşımın demir yoluyla sağlandığı, karayollarının yetersiz olduğu yıllarda İstasyon Caddesi yerleşmelere sahne olarak gelişmiştir. Merkezin 600 m. batısında bulunan demir yoluna uzanan tek cadde özelliği gösterir. İstasyon Caddesi üzerinde bulunan ticarethaneler Sivas Caddesi ile birleştiği yerde yeni yeni oluşmaya başlamıştır. Demir Çelik ve Bilfer Madencilik işletmelerinin eleme, kırma ve sevkiyat alanına gidilen cadde konumunda olması önemini daha da arttırmaktadır. Cadde üzerinde herhangi bir resmi kuruluş bulunmamakla birlikte İstasyon Cami cadde üzerinde yer almaktadır.

Darende Cadesi

Sanayi Caddesinin uzantısı olan cadde, Hekimhan-Kuluncak ve Darende ilçelerini birbirine bağlayan karayoluyla birleşmektedir. Çalışma sahamızın yeni açılan

caddelerinden bir tanesi olduğundan dolayı herhangi bir ticari fonksiyona sahip değildir. Deveci Demir Madeni ocaklarından çıkarılan cevher, şehir içerisinde Darende Caddesi kullanılarak demir yoluna ulaşmaktadır. Hekimhan Lisesi ve liseye ait 150 yataklı yurt binası da cadde üzerinde bulunmaktadır. Yeni yapılan 50 yataklı SSK hastanesi de Darende Caddesinde dir.

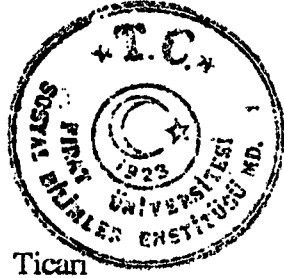

Foto:4.6- Yeni Oluşmakta Olan Darende Caddesi Üzerinde Bulunan SSK Hastanesinden Bir Görünüm

Hükümet Caddesi

Sivas Caddesinden ayrılarak Hükümet Konağına giden Cadde olduğundan dolayı adını buradan almıştır. Hükümet Caddesi resmi kurum ve kuruluşların yoğunluk kazandığı cadde özelliği göstermektedir. Sosyal ve kültürel fonksiyonlar açısından Hükümet Caddesi önemli bir caddedir. Öğretmen evi, Kız Meslek Lisesi, Sağlık Meslek Lisesi, Halk Eğitim Merkezi, Sakarya İlköğretim Okulu ve Hekimhan Hükümet Konağı Cadde üzerinde oluşmuş başlıca kuruluşlardır.

Hükümet Caddesi ticari olarak bir yoğunluk arz etmemekle birlikte idari fonksiyon olarak yoğun bir caddedir (Harita 6).

Postane Caddesi

İstasyon Cadesi ile Sivas Caddesini birbirine bağlayan caddedir. Ticari Fonksiyonlar açısından yoğunluk arz etmeyen cadde Hükümet Caddesine benzeyerek resmi kurum ve kuruluşları üzerinde toplanmıştır. Hekimhan Emniyet Müdürlüğü, Jandarma Komutanlığı, PTT binası Kaymakamlık lojmanı Postane Caddesi üzerinde bulunan kuruluşlardır. Cadde üzerinde yerleşmelerle birlikte Emniyet Lojmanları ve Adliye lojmanları yer almaktadır.

Yavuzlar Caddesi

Yerleşme yerinin ana caddesi özelliğini gösteren Sivas Caddesini çevre yoluna bağlayan kavşaktan sola ayrılan son caddedir. Yerleşme tarihi olarak en son kurulan mahallelerden birisi olan Karşiyaka mahallesi ile Bahçelievler Mahallesi biribirinden ayırma özelliğini de taşır. Yavuzlar Caddesi üzerinde herhangi bir ticari iş yeri bulunmayıp Hekimhan İmam Hatip Lisesi, 120 yataklı yurt binası ve Demir Çelik işletmelerine ait depolar cadde üzerinde yer almaktadır.

Poligon Caddesi

Caddenin en önemli özelliği Şehit Feti Akyüz Mahallesi Sivas Caddesine bağlayan cadde olmasıdır. Herhangi ticari ve idari fonksiyonu bulunmayan Poligon Caddesi dar ve düzensiz bir görümlü sergilemektedir.

Sivas-Malatya Karayolu Üzerindeki Fonksiyonel Alanlar

Doğu ve Güney Doğu Anadolu Bölgelerini İç Anadolu ve Karadeniz Bölgesine bağlayan Sivas-Malatya Karayolu çalışma sahumızdan geçmektedir. Diğer karayolluranda olduğu gibi Sivas-Malatya Karayoluda çevresine bazı tesislerin kurulmasına ve gelişmesine sebep olmuştur. Çalışma sahumızda bulunan otogar ve 3 tane benzinlik ulaşım tesislerini oluşturmaktadır. Bu tesislerin Sivas-Malatya yolu kenarında kurulduğu görülmektedir. Aynı zamanda Hekimhan Devlet Hastanesi, Demir Çelik İşletmelerine ait idari binalarla birlikte sosyal tesisler, kapalı spor salonu ve Hekimhan Stadı da karoyolu üzerinde bulunmaktadır. Hekimhanın Malatya ve Sivasa yakınlığı dolayısıyla yol

kenarında önemli denebilecek dinlenme ve konaklama tesisleri oluşmamıştır. Çalışma sahasımızda bulunan tuğla fabrikasında Sivas-Malatya karayolu üzerinde bulunmaktadır.

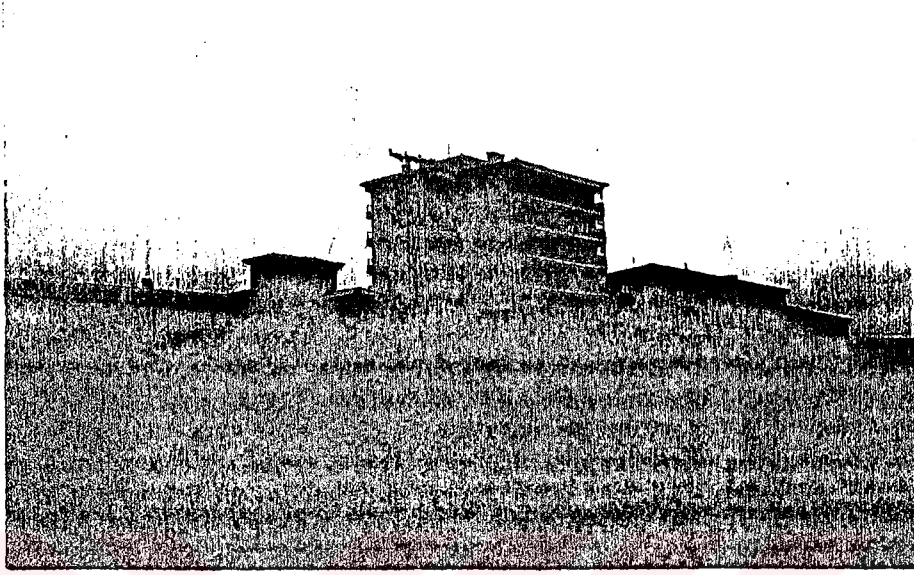

Foto:17- T.C. Demir Çelik İşletmeleri Hekimhan Müessese Müdürlüğü Binasından Bir Görünüm

3. Sanayi Alanları

Hekimhan'da sanayi alanlarını iki bölümde incelemek mümkündür. Bunların birincisi 1970'li yıllarda Belediye tarafından yaptırılan Yeni Mahalledeki küçük sanayi sitesidir. Sitede, 15 tane dükkan bulunmaktadır. Bu dükkanlarda demir doğrama atölyesi, oto tamir atölyeleri, oto yedek parça dükkanları, tarım aletleri yapan işyerleri bulunmaktadır. Bir diğer sanayi alanı ise Sanayi caddesidir. Sivas Caddesinden batıya doğru ayrılan Sanayi Caddesi marangozlar ve demir doğrama atölyelerinin bulunduğu başlıca caddedir. Tuğla fabrikasının bulunduğu alan ise nazım imar planı dışında bulunmaktadır. Sanayi alanlarının kapladığı toplam alan ise 37 500 m²'dir.

4. Resmi Kurum Alanları

Çalışma alanımızda resmi kurum ve kuruluşların başlıca toplandığı Hükümet ve Postane Cadeleridir. Bu caddeler üzerinde belediye, Hükümet Konağı, Emniyet

Müdürlüğü, Postane, Öğretmen Evi, Jandarma Komutanlığı, Cezaevi gibi resmi kurum ve kuruluşlar bulunmaktadır. Bu caddeler şehrin merkezinde yer almaktadır. Köy Hizmetleri, Karayolları ve Demir Çelik işletmelerine ait tesisler şehrin dışına doğru bulunan alanlarda kurulmuşlardır. İmar Planı içerisinde kapladığı alan ise 16 200 m² kadardır (Harita 5).

5. Sosyo-Kültürel Alanlar

Hekimhan'da sosyo-kültürel alanlarda inceleyeceğimiz başlıca yapılar olarak eğitim merkezleri içerisinde yer alan okullar, Halk Eğitim Merkezi, Halk Kütüphanesi ve sportif faaliyetlerin yapıldığı alanlardır.

Bu yapılar şehrin değişik yerlerine dağılmış durumdadır. Mevcut bulunan 5 ilkokul ve 5 tane ortaöğretim okulunun son yıllarda ihtiyacı yönelik olarak yapıldığından dolayı şehrin dış kenarına yakın alanlarda kuruluşu görülmektedir. İmam Hatip Lisesi şehrin kuzeybatısında yer alırken yeni oluşmuş olan Yavuzlar Caddesi üzerinde bulunmaktadır. Endüstri Meslek Lisesi ise güneydoğu yönde uzanan Malatya Caddesinin sona erdiği yerde inşaa edilmiştir. Yeni kurulan Hekimhan Lisesi binası ise Darende Caddesi üzerinde kurularak tamamen konut alanlarının dışında yer almaktadır. Spor tesisleri olarak Hekimhan'da toprak futbol sahası şehrin dışında, Sivas Karayolu üzerinde yer almaktadır. Yine aynı şekilde Demir Çelik İşletmelerine ait olan kapalı spor salonu Bu stadyumun karşısında yer almaktadır. Sosyo-kültürel yapıların toplam imar planı içerisinde kapladığı alan ise 24 800 m²'lik bir alana karşılık gelmektedir.

Sosyo-kültürel alanlar içerisinde fonksiyon olarak sağlık tesislerinin de yeri büyüktür. Hekimhan'daki Sağlık kuruluşlarını ele alacak olursak Devlet Hastanesi, merkezle birlikte sağlık tesisleri açısından yetersiz olan kırsal alanları da etkisi altına almaktadır (Harita 7). Bunun yanında Hekimhan SSK hastanesinin binası tamamlanmıştır. Ancak eleman ve teçhizat bakımından yetersiz olduğundan hizmet verememektedir. Aynı zaman da bir Sağlık Ocağı ve bir de Verem Savaş Dispanseri bulunan Hekimhan'da üç tanede eczane faaliyet göstermektedir. Hekimhan etki alanı

içinde bulunan nahiye ve köylerde Sağlık Ocakları ve sağlık evleride bulunmaktadır. Güzelyurt, Kocaözü, Kurşunlu, Hasançelebi nahiyelerinde Sağlık Ocağı bulunmaktadır. Başak, Ballıkaya, Sarıkız, Devceci, Akstütlü gibi köylerde ise Sağlık evleri bulunmaktadır. Köy ve nahiyelerde bulunan sağlık birimleri eleman ve teçhizat yönünden yetersiz olduğundan ezzenenin bulunmayışından dolayı Hekimhan'a gelmek zorundadırlar. Sağlık kuruluşlarının kapladığı alana bakacak olursak 3800 m²lik bir alana karşılık gelmektedir.

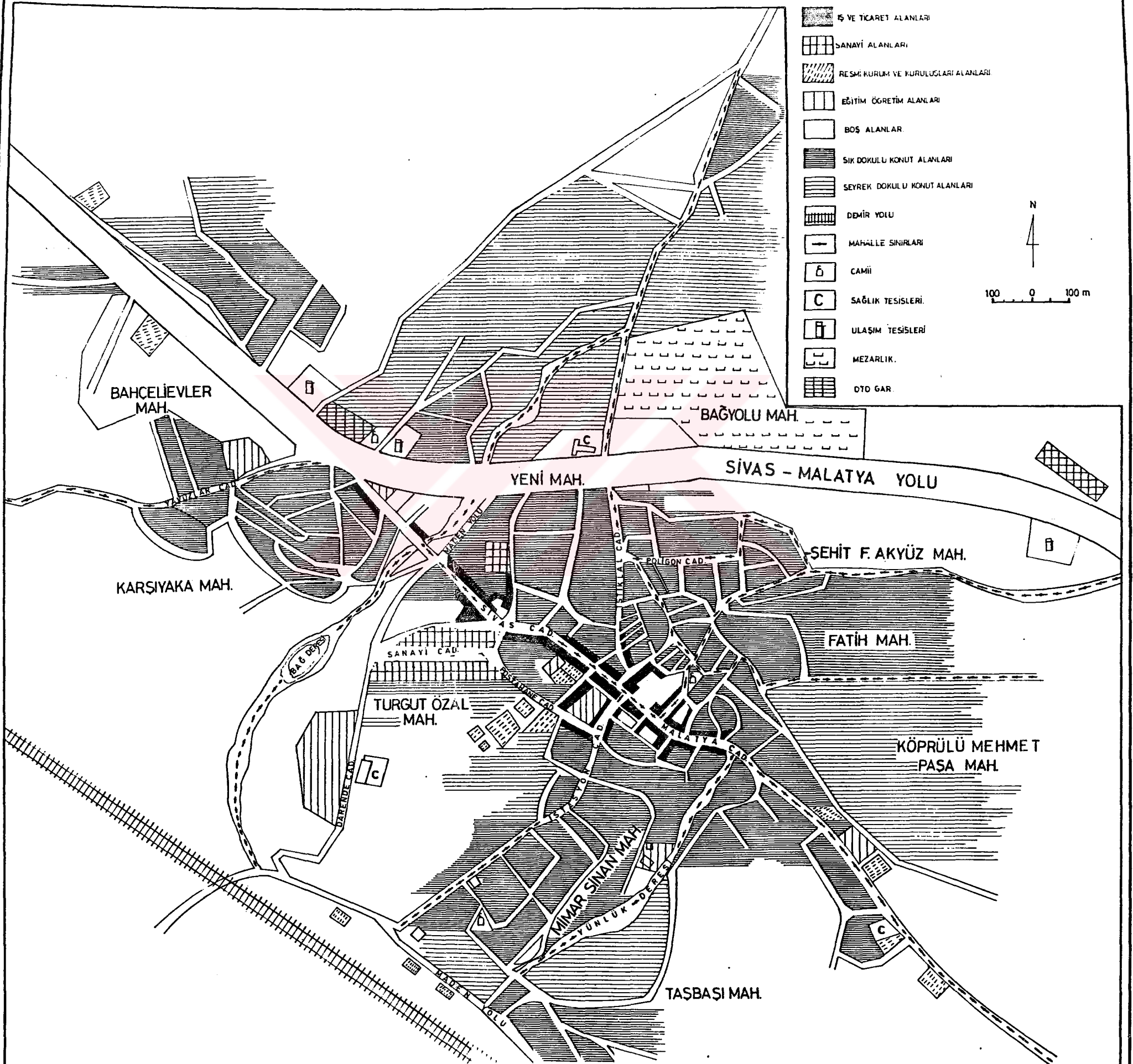
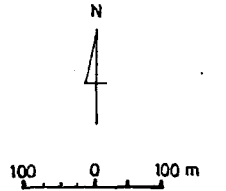

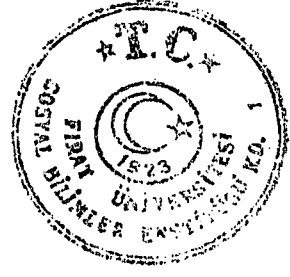

HEKİMHAN'DA ŞEHİR İÇİ ARAZI KULLANIMI.1996

ACIKLAMALAR

- İŞ VE TİCARET ALANLARI
- SANAYİ ALANLARI
- RESMÎ KURUM VE KURULUŞLARI ALANLARI
- EĞİTİM ÖĞRETİM ALANLARI
- BOŞ ALANLAR
- SIK DOKULU KONUT ALANLARI
- SEYREK DOKULU KONUT ALANLARI
- DEMİR YOLU
- MAHALLE SINIRLARI
- CAMİİ
- SAĞLIK TESİSLERİ
- ULAŞIM TESİSLERİ
- MEZARLIK
- DTD GAR

V. BÖLÜM

HEKİMHAN'IN ŞEHİRSEL FONKSİYONLARI

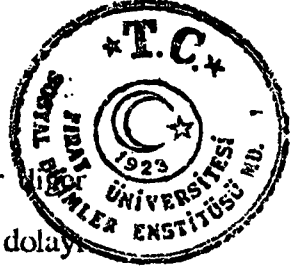
Yerleşme coğrafyası çerçevesinde şehir ve köy yerleşmeleri değerlendirerek fonksiyonlarının ve etki alanlarının ortaya çıkarılması gereklidir. Büyük şehirlerin yanı sıra küçük şehir ve kasabalarda çevresine hizmet etmekte ve böylece, yaygın bir ekonomik merkezler ağında düğüm noktası olmakla kalmayıp kendi ticaret bölgeleri içinde önemli bir merkez niteliği taşımaktadırlar (KARABORAN,1989) (YİĞİT, 1994).

Birçok beşeri ve ekonomik faaliyetlerin odaklandığı yer olan şehrsel merkez ve yerleşmeler aynı zamanda idari ve siyasi organizasyonun da doğduğu, geliştiği yerdir. Bu sebeple mesken ve mesken topluluklarının meydana getirdiği yerleşmeler fonksiyonlarıyla birlikte bir ülkede gelişmişlik düzeyinin olduğu kadar o sahadaki hayat tarzı ve ekonomik yaşantısının da bir görüntüsü ve göstergesidir.

Hekimhan'da da birçok alanda olduğu gibi çeşitli fonksiyon alanları bulunmaktadır. Merkezde mevcut bulunan fonksiyonlar idari sınırlar içerisindeki alanları etkilediği gibi bazen de idari sınırların dışına taşarak başka yerleşmeleri de etkisi altına almaktadır. Bazı durumlarda ise idari sınırlar içerisindeki yerleşmeler başka bir merkezin etkisi altına girebilmektedir. Bu nedenle Hekimhanın fonksiyonel birimleri ve özelliklerini incelemek gerekecektir.

1. İdari Fonksiyonları

Bir yerleşmenin merkezi bir özellik kazanmasında hiç şüphesiz idari fonksiyonun önemli bir yeri vardır. Günümüzde ilçe merkezi dendiği zaman idari bakımdan kendine bağlı olan bir çok kırsal yerleşmenin idari merkezi akla gelmektedir. Diğer fonksiyonların etki alanları ilçe sınırlarını çeşitli durumlar dahilinde aşarken idari fonksiyonun etki alanı ilçe sınırlarını aşmamakta ve ilçe merkezinde yer alan çeşitli kuruluşlar ve devlet daireleri idari fonksiyonunun uygulayıcısı olarak yerleşmenin genel manzarasının değerlendirilmesinden önemli bir yere sahip olmaktadır (KARABORAN, 1989, 90)

Yerleşmenin merkezinde bulunan idari fonksiyona sahip kuruluşlar ve kurumlar fonksiyonların yanında gelişme sürecine etkili olmaktadır. Bu sebepten dolayı Hekimhanın idari fonksiyonunu gözden geçirirken resmi kurum ve kuruluşları da inceleyeceğiz (Tablo 5.1).

Kaymakamlık	Askerlik Şubesi
Belediye	Cumhuriyet Başsavcılığı
Mal Müdürlüğü	İmniyet Amirliği
Milli Eğitim Müdürlüğü	Jandarma Komutanlığı
Müftülük	Cezaevi
Vatandaşlık ve Nüfus Müdürlüğü	Tekel Müdürlüğü
Tapu ve Kadastro Müdürlüğü	Meteoroloji
Tarım Müdürlüğü	Türkiye Elektrik Kurumu
Sağlık Merkezi	DDY İstasyon Şefliği
Gençlik ve Spor Müdürlüğü	Halk Eğitim Merkezi
T.C Ziraat Bankası	Halk Kütüphanesi
Türkiye İş Bankası	T.C Ziraat Donatım Kurumu
T.C Demir Çelik İşletmesi	T.C Halk Bankası
Tarım Kredi Kooperatifi	

Tablo 5.1 Hekimhan'daki Resmi Kuruluşlar (1995)

Hekimhan'ın 1560 yılında Kozdere köyüne bağlı mezra yerleşmesi olduğu belirtilmiştir (YINANÇ, ELİBÜYÜK, 1983). Kozdere köyü ise Malatya iline bağlı Akçadağ nahiyesinin bir köyü konumunda idi. Hekimhan 16 yy. Keban'a bağlı bir köy durumuna geldikten sonra 1884 yılında tekrar Akçadağ'a bağlı iken belediyeleşti. İdari olarak 1921 yılında Akçadağ'dan ayrılarak ilçe merkezi durumu gelmiştir. 1560 yıllarında bağlı bulunduğu Kozdere köyünün hala Hekimhana bağlı köy yerleşmesi olması dikkat çekicidir.

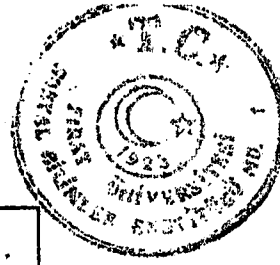
İlçe Merkezi olmasından dolayı birçok idari kurumu ve kuruluşu zorunlu olarak teşkilatlanmıştır. Hekimhan'da yaşayan nüfusun tamamı ve bağlı bulunan 4 nahiyesi 60 tane köy yerleşmesinin resmi ve idari işlerinin tamamı Hekimhan'da yaptırılmaktadırlar. Bu özelliği idari olarak merkez niteliği kazandırmaktadır (Tablo 5.1).

Hekimhan idari teşkilatlanması inceleyecek olursak 1560 yılında Kozdere köyüne bağlı mezra yerleşmesi olduğu bilinmektedir (YINANÇ, ELİBÜYÜK, 1983). Ancak 16.

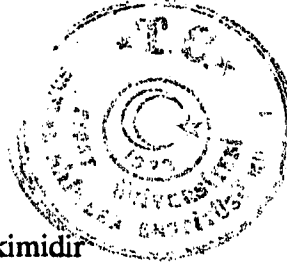
yy. sonlarında idari olarak köy haline getirilmiş ve Keban'a bağlanmıştır (Birlingöz Dosyası 1995). İdari taksimat içerisinde köy yerleşmesi olarak kalan Hekimhan 200 yıl yakın süreden sonra Akçadağ'a bağlanarak 1884 yılında Belediyelik haline getirilmiştir (Belediye verileri). Hasan Çelebi, Güzelyurt, Ayvalının bucak merkezi olan Hekimhan, 37 yıl sonra 1921 yılında Akçadağ'dan da idari olarak ayrılarak ilçe merkezi statüsünü kazanmıştır. Günümüze kadar olan 75 yıllık sürede ilçe statüsünü koruyan Hekimhan aşamalı olarak gelişerek günümüze kadar gelmiştir. İlçe merkezi olan yerleşmelerde belli başlı resmi kurum ve kuruluşların yapılandığı bilinmektedir. Hekimhan'da 1884 yılında Belediye Teşkilatının kurulması 1921 yılında da Hekimhan'ın ilçe statüsüne getirilmesi merkez sınırının belerlenmesi ve idari ilçe sınırının oluşturulmasını zorunlu kılmıştır. Aynı zamanda bir ilçede kurulması gereken resmi kurum ve kuruluşlar olduğu şüpesizdir.

Hekimhan ilçe olduktan sonra günümüze kadar olan dönemde idari sınırlarda herhangi bir değişme olmamıştır. Batısında bulunan Kuluncak nahiyesinin ilçe statüsüne getirilmesi Hekimhan'ın idari sınırlarında herhangi bir değişmeye neden olmamıştır. Batı sınırında bulunan yerleşmeleri bünyesinde tutabilmiştir. Hekimhan 1884 km² alanı idari olarak etkisi altına bulundurmaktadır.

Yerleşme Adı	Eski Adı	Nüfusu	Yerleşme Adı	Eski Adı	Nüfusu
Akpınar		544	Sarıkoz		830
Aksütlü	Hırın	233	Yağca		252
A.Kirmanlı	Girmana	917	Yayladanı	Ziyelli	860
A.Sazlıca		410	Yeşilpınar	Katıl	402
Balıkaya	Mezime	417	Y.Kirmanlı	Y.Girmana	1210
Başkavak	Mihail	175	Uğurlu		177
Beykent	Ardahan	153	Işıklı	İslaman	104
Boğazören	Çırza	249	Hasançelebi		1534
Çanakpınar		161	Akınağra		349
Çullalı		370	Bahçedarı		88
Dereköy		63	Başak	Basak	1064
Deveci		140	Başkınık		511
Dumlu	Ayazlı	247	Çimenlik		162
Dursunlu		534	Davulgu		128
Güvenç		213	Dikili		34
Güzelyurt	Çüzüngüt	4500	Karapınar		96
Hacılar		251	Köylüköyü		479
Haydaroğlu		303	Sazlıca		560
İğdir		384	Taşoluk		354
Karacayır		476	Kurşunlu		451
Karaköbek		316	Cecimli		465
Kovacak		98	Çelikli	Kürçan	285
Kocaözü		1773	Delihasanlıyurdu		393
Koşar	Saholar	123	Dikenli		302
Kozdere		264	Fırcık	İbocuk	558
Mollaibrahim		253	Gelengeç		1376
Sahcık		247	Güçlü	Zahmedin	639
Karşılar		123	Kızıyatak		458
Yeşilköy		322	Söğüt		266
			Dereyurt		92

Tablo 5.2 İdari Bakımdan Hekimhan'ı Bağlı Olan Köylerin Eski ve Yeni Adları İle 1990 Nüfusu

2. Kültürel Fonksiyonu

Kültürel fonksiyon bir yerleşmenin kültür faaliyetlerinin birikimidir (KARABORAN, 1989, 90). Kültür fonksiyonlarının çeşitli olduğunu biliyoruz. Bu fonksiyonlar içerisinde başlıca eğitim kurumları, dini kurumlar, kültür ve sanat etkinlikleri, yerel radyo ve gazeteler sayılabilir. Çalışma sahamız küçük bir yerleşme özelliği gösterdiğinden dolayı kültür fonksiyonları açısından niteleyebileceğimiz faaliyetler çok azdır.

Hekimhan'dan 1892'de bir rüştiye mektebi ile bir sübyan mektebi bulunduğu 1310 tarihli Mamurat'ül Aziz salnamesinde belirtilmektedir. Bu eğitim ve öğretim kurumlarının öğrenci sayıları hakkında herhangi bir veri bulunmamaktadır. 1921 yılında Akçadağ'dan idari yönden ayrılarak Malatya'ya bağlı ilçe hüviyeti kazanan Hekimhan'da 1928 yılında Sakarya İlk Okulu diye ilk olarak bir eğitim kurumu açılmıştır. Sakarya İlkokulu 1075 öğrencisi ile eğitim ve öğretimi ilk öğretim düzeyinde sürdürmektedir. Nüfusun kültürel özelliklerine katkıda bulunan ve bugünkü seviyeye getiren ikinci okul ise 1951 yılında kurulan Hekimhan Lisesidir. Lisenin 1045 tane öğrencisi bulunmaktadır. 1985-1986 öğretim yılında 1263 öğrencisi olan Lisenin öğrenci sayısında bir düşüşün olduğu görülmektedir. Bu düşüşün nedeni ise Kız Meslek Lisesi ve Sağlık Meslek Lisesi'nin açılmasından dolayıdır. Lisede eğitim ve öğretim görmek amacıyla gelen öğrencilerin barınma sorunu bulunduğundan dolayı 150 kişilik yurt binası lisenin hemen yanına inşa edilmiştir. Lisede 27 tane öğretmen görev yapmaktadır (Tablo 5.3).

1975 yılında Hekimhan Lisesinden sonra eğitim ve öğretime başlayan İmam Hatip Lisesinde okuyan öğrenci sayısı, 108'dir. Lisede eğitim ve öğretim görevlisi (öğretmen) sayısı ise 15'dir. İmam Hatip Lisesinin yanında 120 kişilik öğrenci yurdu bulunmaktadır. Bölge içerisinde gelen öğrenciler yurttan istihdam edilerek eğitim ve öğretimleri sağlanmaktadır. Yine 1975 yılında eğitim ve öğretime başlayan Atatürk İlk Okulu Karşıyaka ve Bahçelievler Mahallesiinde ikamet eden nüfusa hizmet vermektedir. Atatürk İlk Okulunda 253 tane öğrenci ve 12 tane öğretmen eğitim öğretimi sürdürmektedir. 1983 yılında kurulan Endüstri Meslek Lisesi 164 tane öğrencisi ile 16 tane öğretmeni ile çalışma

sahamızın eğitim ve öğretimine mesleki açıdan katkıda bulunmaktadır. 1987 yılında Hekimhan'da ilkokul düzeyinde eğitim ve öğretim yapan okulların yetersizliği nedeniyle Taşbaşı Mahallesi'ne yaptırılan Mimar Sinan İlkokulunda 110 tane öğrenci eğitim ve öğretim görürken, 6 tane öğretmen görev yapmaktadır. 1990 yılında kurulan Sağlık Meslek Lisesi mesleki amaçlı olup mezunlarının tamamına yakını herhangi bir Sağlık kuruluşunda hemşire olarak çalışmaktadır. Sınavla öğrenci alan okulun 133 tane öğrencisi ve 6 tane öğretmeni bulunmaktadır. Eğitim ve öğretim süresi diğer liseler gibi almayıp 1 yıl mesleki ağırlıklı olarak 4 yılda mezun vermektedir. Çalışma sahasındaki bir diğer mesleki okul ise Kız Meslek Lisesidir. 233 tane kız öğrencisi bulunan lisenin 3 tanede Mesleki branşlı öğretmeni bulunmaktadır.

Hekimhandaki eğitim kurumlarını incelerken 1995 yılı Milli Eğitim Müdürlüğü'nün Okullarla ilgili kayıtlarından aldığımız verileri kullanarak bugün eğitim ve öğretimi değerlendirmeye çalıştık.

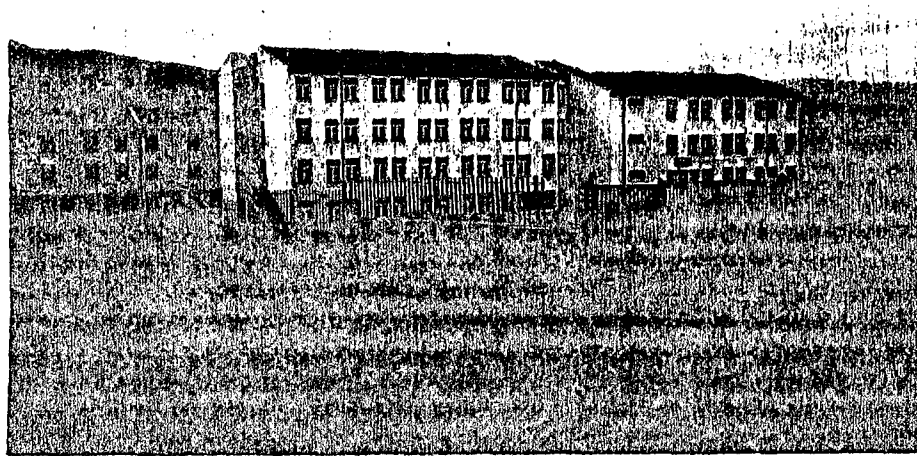

Foto:5.1- 1968 Yılında Kurulan Hekimhan Lisesi ve Yatılı Yurt Binasından Bir Görünüm

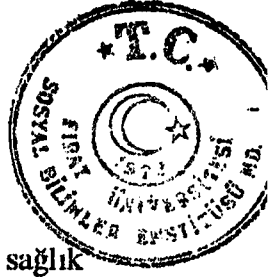
Eğitim Kurumlarının adı:	Öğrenci Sayısı		Toplam	Öğretmen sayısı	Personel sayısı
	Erkek	Kız			
Hekimhan lisesi	571	495	1086	27	10
Endüstri Meslek Lisesi	164		164	16	7
Kız Meslek Lisesi		40	40	7	3
İnan Hatip Lisesi	241	47	288	15	8
Sağlık Meslek Lisesi		133	133	6	4
Atatürk İlkokulu	127	126	253	12	5
Mimar Sinan İlkokulu	60	50	110	6	4
Sakarya İlkokulu	355	354	699	28	8
Karadere İlkokulu	17	14	31	2	1
Budaklı İlkokulu	5	6	11	1	
Halk Eğitim Merkezi		20	20	2	2
Halk Kütüphanesi				1	1
Milli Eğitim Müdürlüğü					30
TOPLAM	1540	1285	2825	123	83

Tablo 5.3 Hekimhan'daki Başlıca Okulların Öğrenci-Öğretmen ve Personel Sayıları (1995)

Hekimhan'da bulunan başlıca kültür fonksiyonları şunlardır; okullar, halk eğitim merkezi, camiler, kuran kursları, yatılı yurtlar ve yeni açılmış olan 300 tane öğrencisi bulunan Üniversiteye hazırlık dersanesi sayılabilir. Yerel gazete olarak haftada bir çıkartılan Hekimhan expres gazetesi tek basın yayın organıdır. Bu gazete haftada bir çıkartılır, 10.000 TL.'den satılan gazetenin tirajı ise 1000 tane'dir. 1988 yılında çıkarılmaya başlayan gazete Malatya'da basılarak ilçeye getirilmektedir. Hekimhan'da özel radyo ve televizyon kanalı bulunmamaktadır.

Kültür fonksiyonları içerisinde önemli yere sahip olan öğelerden bir taneside camilerdir. Hekimhan'da 4 tane cami bulunmaktadır. Köprülü Mehmet Paşa Camii, Yeni Camii, İstasyon Camii, Karşıyaka Camiileridir. Camilerin kültürel fonksiyonları içerisindeki yerleri büyüktür. Okulların kapalı olduğu aylarda Kuran Kursları açarak hizmet vermektedirler. Yine kültürel fonksiyonlar içerisinde Halk Eğitim merkezleride önemli bir yere sahiptir. Meslek ilgili kurslar düzenlenerek halk eğitime çalışmaktadır. Bunlar arasında daktilo, bilgisayar, dikiş nakış, yabancı dil vs. gibi alanlar da eğitim verilmektedir.

3. Sosyal Fonksiyonları

Çalışma sahamızda başlıca sosyal tesisler sağlık alanında kurulmuş olan sağlık ocakları, Devlet Hastanesi, SSK Hastanesi, Verem Savaş Dispanseri ve 3 tane özel eczane sayılabilir. Hekimhan Devlet Hastanesi 50 yatak kapasiteli olup operatör doktor, iç hastalıkları uzmanı, diş doktoru bulunmaktadır. Hastane tabipliğinden aldığımız bilgiye göre hastanede bazı küçük ameliyatlara yapılabilmektedir. Bunların dışında hastanede 3 pratisyen doktor, 18 tane ebe ve hemşire, 4 tane laborant görev yapmaktadırlar. SSK hastanesi ise yeni yapılan binasına taşınmıştır. 50 yatak kapasiteli olan hastane tıbbi teçhizat ve sağlık personeli yokluğundan hizmet verememektedir. 4 katlı SSK hastanesinde 1 tane pratisyen doktor, birer tane de sağlık memuru ve hemşire görev yapmaktadır. Eleman ve teçhizat yetersizliğinden dolayı hizmet verilememektedir. Bunun dışında 2 tane özel doktor muayenehanesi ve yine 1 tane özel diş doktoru muayenehanesi bulunmaktadır. Hekimhan, sağlık hizmetleri yönünden yetersiz kaldığı durumlarda Malatya'ya hasta göndermektedir. Buda çalışma sahamızın sağlık açısından yeterli bir merkez olmadığını göstermektedir (Hekimhan Devlet Hastanesi başhekimliğinden alınan bilgilere göre).

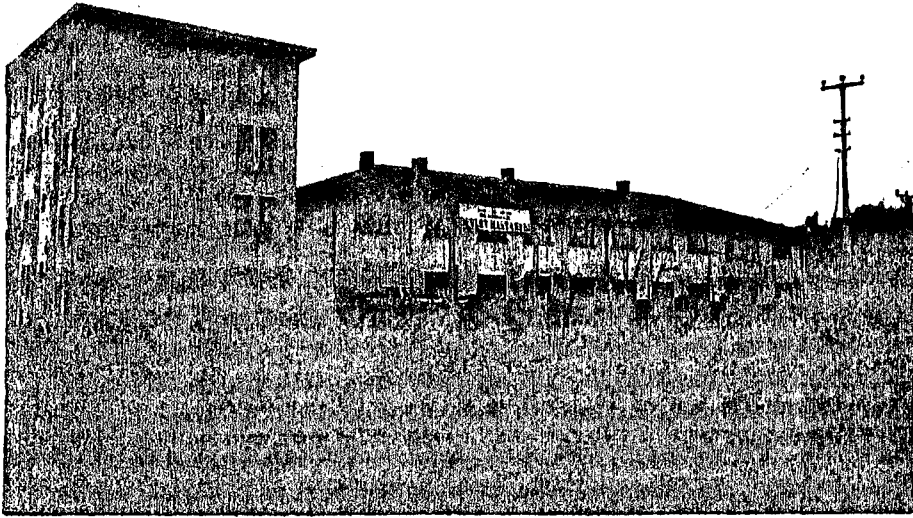
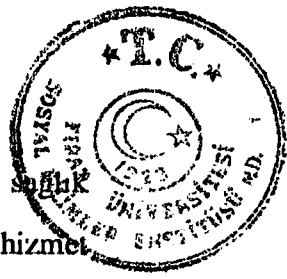

Foto:5.2 - 50 Yatak Kapasiteli Hekimhan Devlet Hastanesinden Bir Görünüm

Hekimhan'ın idari olarak etkisi altında bulunan nahiyec ve köylerdeki sağlık kuruluşları yetersizdir. Merkezde bulunan sağlık kuruluşları bu alanlarda hizmet vermektedir. Güzelyurt, Kocaözü, Kurşunlu, Hasan Çelebi nahiyelerindeki sağlık ocakları gelen hastaları büyük ölçüde Hekimhan'daki hastanelere sevk etmektedirler. Devceci, Sarıkız, Ballıkaya, Aksütlü, Başak gibi köylerde sağlık evleri bulunmaktadır. Bu sağlık evlerinde daha çok doğum ve aşı gibi sağlık sorunlarına müdahale edebilecek birer tane ebe görev yapmaktadır. Kırsal alanlarda sağlık ocakları ve sağlık evlerinin yetersizliği ve eczane bulunmayışı hastaların Hekimhan'a gelmesini zorunlu kılmaktadır. Hekimhan'da bulunan sağlık kuruluşları, özel doktor muayenehaneleri, ve eczaneler kırsal alanlar dahil Kuluncak ilçesine bağlı bazı köyleride etkisi altına almaktadır (Harita 7).

4. Ekonomik Fonksiyon

4.1. Tarım Fonksiyonu

Ortalama 1080 m. yüksekliğinde bulunan ve son derece engebeli bir arazi yapısına sahip olan Hekimhan ilçe merkezi ve yakın çevresinde yıl boyunca alınan yağış miktarının azlığı, tarım amaçlı kullanılabilir su kaynaklarının kısıtlı oluşu tarımı sınırlandırmaktadır. Tarımla uğraşan kişiler küçük ve uzak olan su kaynaklarını kendi metodlarıyla tarım alanlarına boru yoluyla getirerek bahçeleri sulamakta kullanmaktadırlar. Tarla tarımına uygun düz arazi çok azdır. Şartlar bahçe tarımına imkan vermemektedir. Çevredeki bahçe tarımı içinde ilk sırayı kayısı alır. İkinci sırayı ise ceviz ağaçları almaktadır. Ceviz yetiştiriciliği kapama bahçe şeklinde olmayıp tek tek ağaç özelliğindedir. Bu nedenle tozlanma problemi ortaya çıkmaktadır. Kayıscılıkla uğraşmayan bahçe sahipleri ise genellikle sebzeçilik ve diğer tarım ürünlerinin üretimiyle uğraşırlar. Örneğin Kuruçay vadisindeki tarımsal alanlarda bakla, domates, hıyar, fasulye, soğan ve sarımsak yetiştirilmektedir. Yüksek yamaçlarda üzüm bağları ve tek tük badem ağaçları bulunmaktadır. Çalışma sahanızın sahip olduğu rölyef, iklim ve hidrografik şartlar

sebebiyle yetersiz bir tarım potansiyeli sunmakta mevcut üretim ancak ihtiyaca yönelik olarak kısıtlı düzeyde gerçekleşmektedir.

Çalışma sahasında yaygın besicilik söz konusu olmayıp, bazı ailelerin ihtiyaca yönelik birkaç hayvan beslediği görülmektedir. Çevredeki doğa, flora arıcılık için yeterli bir potansiyel arz etmektedir. Fakat arıların kışlatılması problemi vardır. Değişik zamanlarda ilçe ziraat müdürlüğünün açtığı kurslar ile arıcılığa ilgi uyandırılmaya çalışılmaktadır (ilçe Ziraat Müd.).

4.2. Sanayi Fonksiyonu

Hekimhan'da sanayi kuruluşlarını ele aldığımızda büyük sanayi kuruluşu olarak herhangi bir tesisin bulunmadığını görüyoruz. Ancak 1970'li yıllardan sonra işletilmesine hız verilen demir madeni yataklarına bağlı olarak eleme kırma tesisleri kurulmuştur.

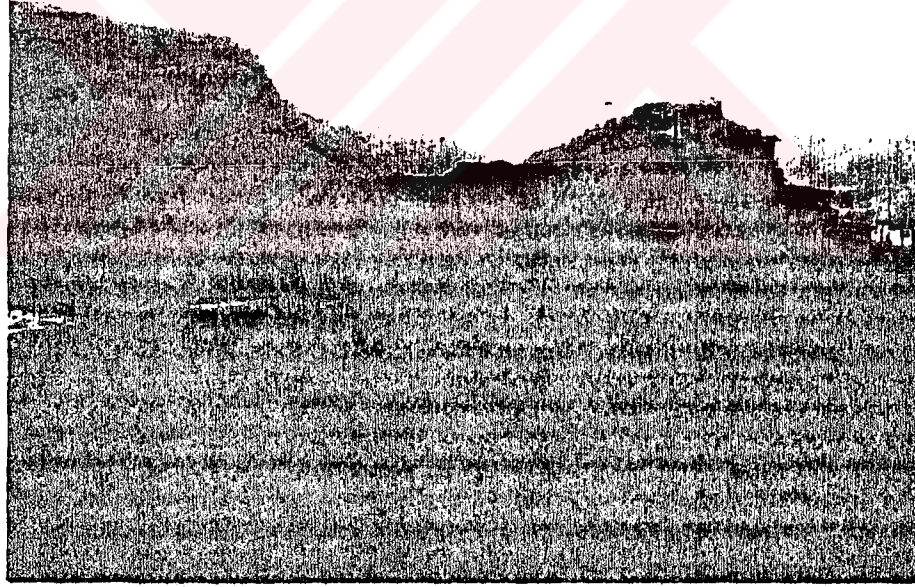

Foto: 5.3- Hekimhan Demir Çelik İşletmelerine Ait Eleme Kırma Tesisinden Bir Görünüm

1984 yılında ise Sivas-Malatya karayolu üzerine kurulan tuğla fabrikası en önemli sanayi kuruluşlarıdır. Bilindiği üzere sanayi tesisleri kurulduğu alanın çevresini

değiştirmekte ve gelişme seyrini hızlandırmaktadır. Aynı zamanda ticareti canlandırarak sahada nüfuslanmayı artırmaktadır.

Hekimhan'ın 17 km. kuzeydoğusunda bulunan Deveci demir madeni yataklarından getirilen cevher Hekimhan'da eleme, kırma tesislerinde işlenerek Karabük, İskenderun ve Ereğli Demir Çelik fabrikaların demir yolları aracılığıyla sevk edilmektedir. Yılda ortalama 700.000 ton cevher elenip kademe kademe ayrıldıktan sonra stoklanarak yıl içerisinde fabrikalara nakil edilmektedir.

T.C. Demir Çelik İşletmeleri Deveci madenlerini işleten kuruluştur. 1979 yılından önce Bilfer Madencilik A.Ş. tarafından işletilen Deveci Maden Yatakları 1979 yılından itibaren kamulaştırılarak Demir Çelik İşletmesi tarafından çalıştırılmaktadır (T.D.Ç.İ., 1992 Faaliyet Raporu, S.43-44).

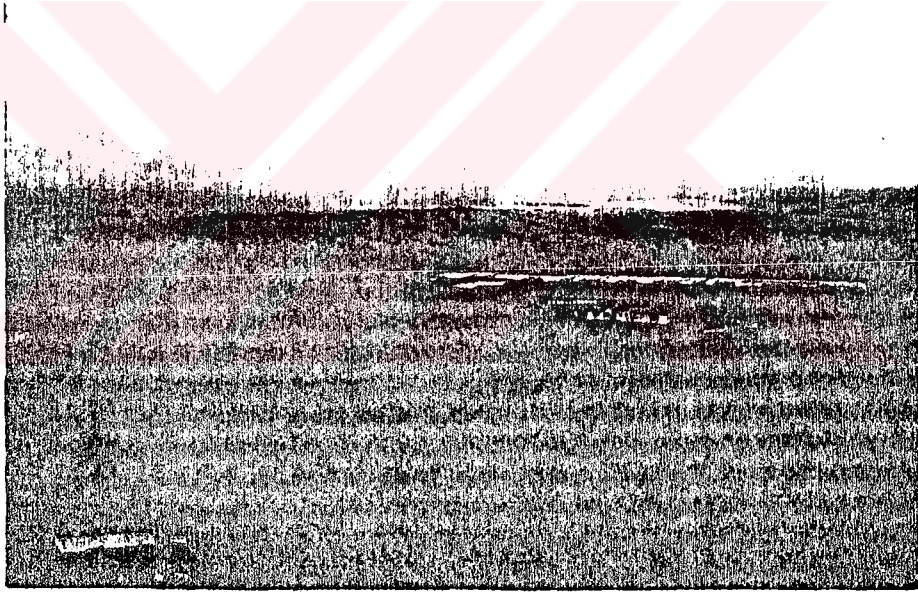
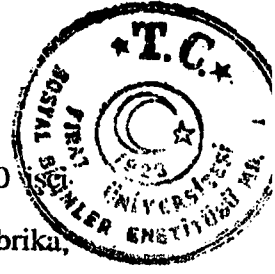

Foto: 5-A- 1984 Yılında Kurulan Özel Bir Firma Tarafından İşletilen Tuğla Fabrikasından Bir Görünüm

Çalışma sahasınızda iktisadi istihdam alanlarından olan çıkarım sektöründe %1 oranında istihdam söz konusudur. Maden ocaklarının demir yoluna olan 17 km.'lik mesafesi Hekimhan'da nakliyeciliğin gelişmesine ve ekonomik bir faaliyet kolu olmasına neden olmuştur.

Hekimhanda saniyi tesisi olarak birde tuğla fabrikası bulunmaktadır. 150 çalışan özel bir şirket tarafından işletilmektedir. Yılda 20.000.000 tuğla üreten fabrika, ihtiyacı olan hammaddeyi çevresinden sağlamaktadır. Fabrika yetkilisinden aldığımız bilgilere göre kalifiye elemanın Tokat'tan işçilerin ise tamamının Van'dan getirildiği bildirilmektedir.

Bunun dışında ilçe merkezinde küçük çaplı 10-12 tane marangoz atölyesi ile 8-10 tane oto tamircisi, tornacı, demirci, mermer atölyesi vs. küçük sanayi kuruluşu dışında başka kayda değer sanayi ve endüstri kuruluşu bulunmamaktadır.

4.3. Ticari Fonksiyonu

Çalışma sahamızda 17. yy. dan itibaren yerleşmenin oluştuğu bilinmektedir. 1892 yılında Hekimhan'da 500 hane ve 100 tane ticarethanenin bulunduğu bildirilmektedir (1310 tarihli Mamurat-ül Aziz Salnamesi). Günümüzde ise ilk sırayı 183 adet işyeri ve % 44.6'lık oranla periyodik, günlük ihtiyaçlar ve giyim kuşam, gıda ticareti yapan işyerleri almaktadır. İkinci olarak ise 111 adet işyeri ise % 286.6'lık pay ile El Sanatları, Tamiratlar ve diğerleri diye gruplandırdığımız işyerleri gelmektedir. Üçüncü olarak 62 işyeri ve % 15.1 'lik oranla yeme içme ve hizmet tesisleri ticareti ile uğraşan işyerleri gelmektedir. Uzun vadeli ve büyük ticaret ile uğraşan işyerleri ise 56 adet ve % 13.7'lik payla 4. sırada yer almaktadır. Hekimhan'da esnaf ve kefalet kooperatifine bağlı 410 tane işyeri bulunmaktadır (Tablo 5.4).

Periyodik ve günlük iht.		Uzun vadeli ve Büyük Ticaret		Yeme, İçme ve Hizmet Tesisleri		Diğerleri	
Bakkal	102	Mobilya	3	Lokanta	5	Değirmen	2
Kasıp	7	Beyaz eşya	5	Pastane	2	Tesisatçı	5
Fırın	7	Kuyumcu	4	Kahvehane	20	Marangoz	12
Mamur	20	Plakçı	1	Çayocağı	8	Taşınacılık	70
Tekel bayii	15	İrdavateci	3	Tüpeci	6	Oto tamir parça	14
Konfeksiyon	11	İnşaat malz.	4	Berber	8	Demirci	3
Tuafiyeye	4	Av malz.	4	Büro	11	Benzinlik	3
Manifaturacı	3	Saatçi	1	Spor tes.	2		
Züccaciye	2	Odun Ard.	6				
Ayakkabı	5	Toptan Yem	8				
Fotoğrafçı	3	Toptan Bakkal	8				
Kırtasiye	4	Kayıt Tic.	7				
TOPLAM	183		56		62		111
%	44.6		13.7		15.1		26.6

Tablo 5.4 Hekimhan'daki Ticarethanelerin Tür ve Miktarları (1990)

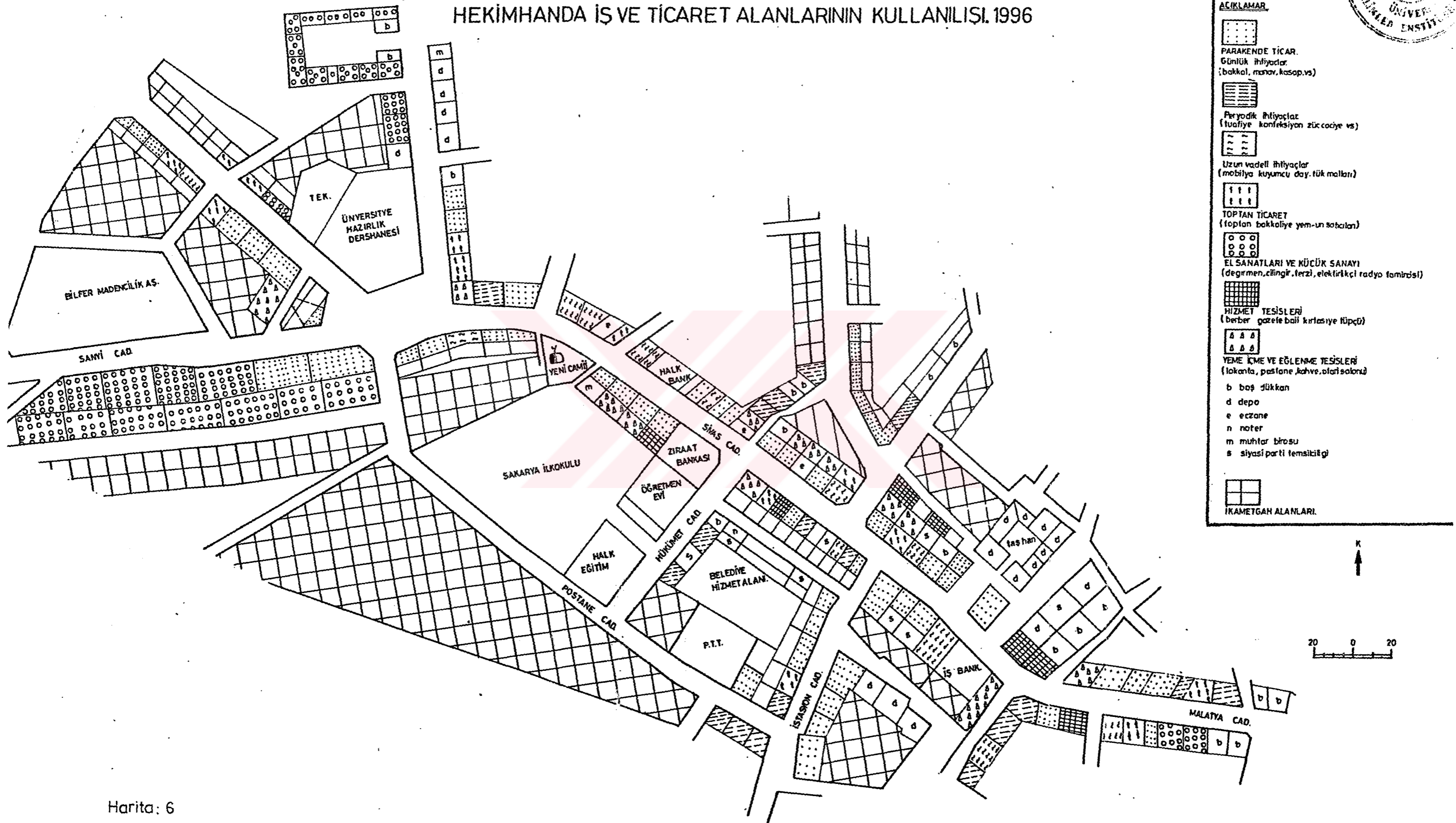
Çalışma sahamızda hertürlü gıda maddesi ticaretinin yapıldığı iş yerlerinin sayısının fazla olduğu dikkatimizi çekmektedir. Çalışma sahamızdaki önemli ticari iş kollarından olan nakliyeciliğin gelişmiş olmasının başlıca nedeni ise Hekimhan demir madeni yataklarının üretimi ve sevkiyatı sırasında nakliyeciliğin ön plana çıkmasıdır (Tablo 5.4).

Ticaretin canlanmasında hiç şüphesiz tuğla fabrikasının etkisi büyüktür. 150 tane personeli ve 20.000.000 tane tuğlanın üretilmesi ve pazarlanması ticari açıdan önemlidir.

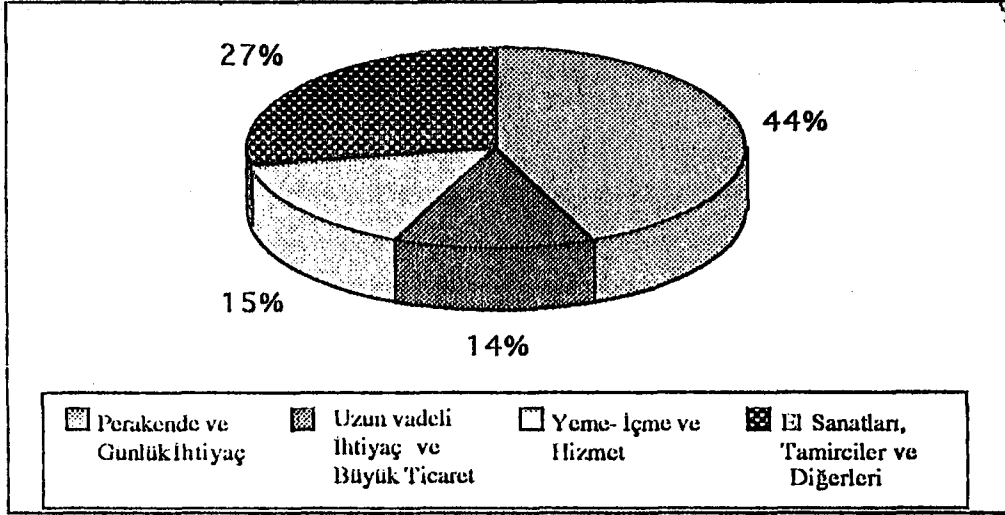
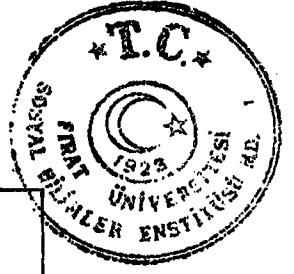
Hekimhan'da cuma günleri pazar kurulmaktadır. Malatya Caddesi üzerinde kurulan pazara Hekimhan ve çevresindeki kırsal alanlardan alış-veriş yapmaya gelenler yoğun şekilde gözlenmektedir. Yine Cuma günü Darand Caddesi üzerinde hayvan pazarı kurulmaktadır. Çevre kasaba ve köylerden getirilen hayvanlar alınıp satılmaktadır. Malatya Caddesi üzerinde kurulan pazar da gıda meyve, sebze, giyim, kuşam, züccaciye ve halı gibi mallar satışa sunulmaktadır. Yaz ayları hariç diğer mevsimlerde sebzeler ve meyveler Adana ve Mersin başta olmak üzere başka bölgelerden getirilerek satılmaktadır. Hekimhan'da kurulan pazara kırsal alandan gelenler hem devlet dairelerindeki resmi işlerini bitirmekte hem de sağlıkla ilgili problemlerini halletmektedirler. Hekimhan'da pazarın Cuma günü kurulması merkez nüfusu geçici olsa artmasına neden olmaktadır.

Cuma günleri başta bankalar olmak üzere, diğer resmi kuruluşlarda en yoğun günlerini yaşamaktadırlar. Çalışma sahamızda ticaretin canlanmasında tarımsal bir ürün olan kayısının da payı olduğu gözardı edilemez. İlçede üretilen kayısının büyük çoğunluğunun Malatyalı tüccarlar tarafından alınıp, satılması Hekimhan'da kayısı ticaretinin gelişmesini engellemektedir. Malatya'da kayısı borsasının kurulması güçlü sermaye ve tüccarların borsaya hakim olmaları çalışma sahamızı kayısı üretim alanından ticaretin yapıldığı alan konumuna gelmesini engellemiştir (Esnaf Sanaatkar ve Kefalet Kooperatif, Maliye Kayıtları, DiE. Malatya).

HEKİMHANDA İŞ VE TİCARET ALANLARININ KULLANILIŞI. 1996

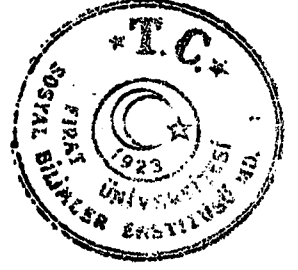

Harita: 6

Şekil 5.1 Hekimhan'daki İş ve Ticaret Alanlarının Oransal Dağılımı (1990)

VI. BÖLÜM

MERKEZİ YER OLARAK HEKİMHAN

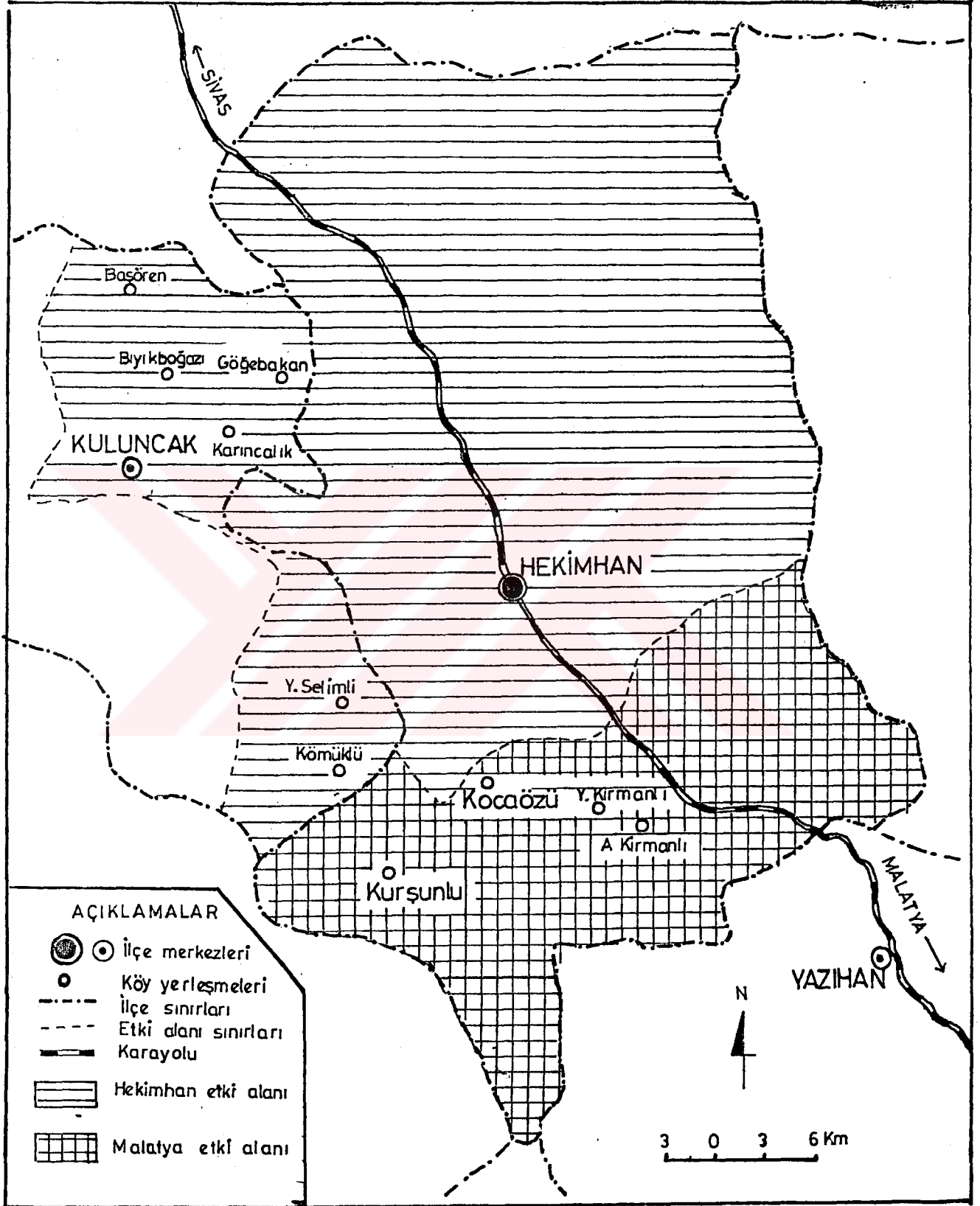
Merkezi yer denildiği zaman belli fiziksel ve ekonomik faktörler tarafından çizilmiş sınırlar içinde kalan bir sahanın merkezi olan şehrsel yerleşme ve ekonomik fonksiyonların geliştiği bir zirai ve ticari merkez akla gelmektedir. Yani bir yerin merkezi bir yer olabilmesi için kendi nüfusunun çok çeşitli ihtiyaçlarını karşıladıktan sonra, belli bir sahaya veya çevreye de hizmet vermesi ve bu sahanın çok çeşitli ihtiyaçlarının karşılanması gerekmektedir. Hekimhan idari fonksiyonu ile lokal bir etki alanı gösterirken aynı zamanda ticari ve sanayi, sosyal, kültürel ve sağlık alanlarında da etkili alanı oluşturduğu görülmektedir. Hekimhanın idari fonksiyonu olarak 63 köy ve 4 nahiye merkezini etki alanına aldığı sınırların dışında ticari ve sanayi sosyal, kültürel, sağlık hizmetleri fonksiyonu olarak etki alanına aldığı yerleşmeleri vardır.

Hekimhan ilçe merkezi Malatya iline ve Sivas iline uzaklığı dolayısıyla kendine bağlı bir çok kır yerleşmesinin hem idari hem de ticari sosyal ve kültürel merkezi olma özelliğini taşımaktadır. Bunun dışında idari fonksiyonunun etki alanının dışında kalan Kuluncak ilçesi ve çevresini etki alanına almaktadır. Her gün Kuluncaktan ve çevresinden iki karşılıklı minübüs seferi düzenlenmektedir. İdari olarak Hekimhan ilçesine bağlı bulunan Kurşunlu bucak merkezi ve çevresindeki köyler Malatya merkez fonksiyon alanının etkisine girmektedir. Bunlara örnek olarak Akstitli, Yukarı Kırmanlı, Aşağı Kırmanlı, Kocaözü, Akpınar v.b. köyleri örnek olarak verebiliriz. Kuluncak ilçesi yeni ilçe merkezi olması nedeniyle birçok resmi kuruluşun ilçede yapılanmaması Hekimhana bağlı kalmasına neden olmuştur.

Merkezi yer konumunda olan Hekimhan ticari, kültürel ve sosyal açıdan oluşan etki alanı idari fonksiyonu olarak oluşturduğu etki alanından daha dardır. 63 köy ve 2 bucağın idari merkezi olan Hekimhan ticari kültürel ve sosyal açıdan bu etki alanını koruyamamaktadır. Hekimhana bağlı 4 kasaba belediyesi bağımsız olarak otobüs seferleri

düzenlenmektedir. Bunlar; Hasacelebi, günde 1 sefer Malatya'ya göndermektedir. Yine Güzelyurt Belediyesi Malatya'ya karşılıklı otobüs seferleri düzenlemektedir. Kocaözü Belediyesi ise yine Malatya'ya 1 otobüs göndermektedir. Kocaözü, Güzelyurt ve Hasacelebi Belediyeleri Hekimhan'a her saat ulaşım aracı sağlamaktadırlar. Bunun yanında Kurřunlunun Hekimhan'la idari yönden Bağlantısı bulunmasına rağmen ticari, sosyal ve kültürel yönden çalışma sahamızın etki alanı dışında olduğu tesbit edilmiştir. Hekimhan idari sınırları dışında ticari olarak yeni kurulmuş olan Kuluncak ilçesinde etkisi altına almaktadır. Ticari işyerlerinin yetersiz olduğu Kuluncak ilçesi birinci derecede Hekimhan ile işlerini hallederken, ikinci derecede Malatya'nın etkisi altına girmektedir. Günlük Hekimhan'a iki saat aralıkla minübüs seferleri düzenlenmektedir. Kuluncak ilçesinde herhangi bir bankanın bulunmamasından dolayı Hekimhan'a zorunlu olarak etkilenmektedir.

HARİTA-7: HEKİMHANIN ETKİ SAHALARI

SONUÇ VE ÖNERİLER

Çalışma sahamızı oluşturan Hekimhan, Doğu Anadolu bölgesinin Yukarı Fırat Bölümün'de yer alan Malatya iline bağlı bir ilçe merkezidir.

Kuzeybatı-güneydoğu doğrultusunda uzanan Kuruçay vadisinin doğu yamaçlarında yer alan Hekimhan'ın ortalama yükseltisi 1080 m.'dir. Yerleşim merkezi esas itibariyle Neojen depoların kuzeyindeki volkanik kütleye doğru sokulan bir Aşınım yüzeyi üzerinde kurulmuştur. Yerleşme yerinin kurulduğu alanın morfolojisi kısa mesafeler dahilinde değişken olup arızalı bir özellik göstermektedir.

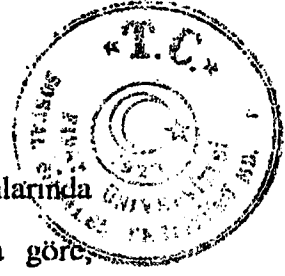
Yerleşim merkezinin bulunduğu alanda karasal iklim hüküm sürmektedir. Yıllık Ortalama sıcaklık 12.4 °C dir. En yüksek sıcaklık 39.7 °C, en düşük sıcaklık ise -20.8 °C olarak ölçülmüştür. Yıllık ortalama yağış miktarı 395.6 mm. dir. Yağışın en fazla olduğu ay Nisan en az olduğu ay ise Ağustos ayıdır. Ortalama karlı günler sayısı 17 gündür. Hakim rüzgâr güneybatı yönünde esmektedir.

Yerleşme su tutmayan killi ve marnlı tabakaların üzerinde kurulduğu için yer altı suyu bakımından fakirdir. Yağış sularının büyük çoğunluğu yüzeysel akışa geçmektedir.

16. y.y.'da Keban'a bağlı bir köy olan Hekimhan sonraları Akçadağ'a bağlı bucak merkezi olmuş, 1884 yılında ise Belediye teşkilatına kavuşmuştur. 1921 yılında da ilçe merkezi statüsüne getirilmiştir.

Hekimhan'da 1935 yılında 2506 kişi yaşarken, 1990 nüfus sayımlarına göre nüfus 13.612 kişiye ulaşmıştır.

İlçede, başka merkezlere olan göç olayı önemli ölçüde görülmemiştir. 1956'lı yıllarda ekonomik sıkıntılar nedeniyle Çukurova'ya mevsimlik göç olmuşsa da nüfusun gelişimini olumsuz yönde etkilememiştir. 1935'den 1990 yılına kadar olan 55 yıllık dönemde Hekimhan'ın şehir nüfusu % 543 oranında büyümüştür. Hekimhan'ın kentsel büyüme oranı Türkiye kentsel büyüme oranına yakındır.

Hekimhan'ın nüfusuna baktığımızda 1940 yılı hariç diğer nüfus sayımlarında erkek nüfusun, kadın nüfustan daima fazla olduğu gözlenmiştir. Bu sonuca göre, Hekimhan'ın dışarıdan iş gücü olarak erkek nüfus çektiği açıkça görülmektedir. 1990 nüfus sayımlarında Hekimhan nüfusunun % 46.2'si kadın, % 53.8'i ise erkek nüfus olarak sayılmıştır.

Hekimhan'da ana yaş grupları içerisinde 15-64 yaş grubu en fazla orana (% 51.4, 1990) sahip iken 0-14 yaş grubu (% 43.8, 1990) ikinci sırada yer almaktadır. Bundan sonra ise 65+ yaş grubu (% 4.8, 1990) gelmektedir.

İlçe'de okuma yazma bilenlerin oranı % 84.7'ye ulaşmıştır. Bu oranın yüksek olmasında ilk öğretimin zorunlu hale getirilmesi ve okuma-yazma seferberliğinin payı büyüktür. Nüfusun iktisadi faaliyetine baktığımızda faal olan nüfusun % 87.9'unu erkekler, % 12.1'ini ise kadınlar oluşturmaktadır. Nüfusun iktisaden sektörlere dağılışı ise kısaca şöyledir. Ticaret ve toplum hizmetleri sektörü % 67.5'lik bir oranla ilk sırada yer almaktadır. % 17.2'lik oranla tarım sektörü ikinci sırada gelmektedir. Çıkarım ve sanayi sektöründe istihdam ise % 14'lük oranla üçüncü sıradadır.

1218 yılında yapılan, Taşhan adıyla anılan dinlenme ve konaklama yerinin Köprülü Mehmet Paşa tarafından onartılması ve Köprülü Mehmet Paşa Camii'nin yapılması yerleşmenin çekirdiğinin atıldığı döneme denk gelmektedir.

Hekimhan'ın gelişmesini üç devrede incelemek mümkündür. Birinci devrede; (1900 öncesi) Taşhan çevresindeki ilk yerleşmeler oluşmaya başlamıştır. İkinci devrede ise, ilçe merkezi haline gelen Hekimhan demir yolunun bulunduğu alana doğru gelişmeler olmuştur. İstasyon Caddesi ikinci dönemde oluşmuştur. 1970'li yıllardan sonra Malatya-Sivas karayolunun açılmasıyla yeni bir gelişme dönemine girilmiştir. Üçüncü dönemde ise, gelişme Malatya-Sivas yoluna doğru kaymıştır. 1965 yılına kadar olan dönemde iki tane mahalleye sahip olan Hekimhan 1993 yılına kadar olan dönemde 7 mahalleye ulaşmıştır. 1970 yılında Karadere ve Budaklı köyleri mahalle statüsüne getirilerek Hekimhan'a bağlanmıştır. 1993 yılında ise, merkez de bulunan beş mahalle bölünerek on mahalleye çıkartılmıştır. Günümüzde 12 tane mahalle bulunmaktadır. 1970'li yıllarda

Hekimhan Demir Madenlerinin İşletilmesine hız verilmesi, gelişme üzerinde etkili olmuştur. 1984 yılında açılmış olan tuğla fabrikası da gelişmeyi olumlu yönde etkilemiştir. 1995 yılında Hekimhan'daki işyeri sayısı 410'dur. Bu sayı, ticaretin geliştiğini göstermektedir. Merkezde bulunan üç banka şubesi de ticaretin canlanmasını sağlamaktadır. Bir diğer unsur ise, T.C. Demir Çelik İşletmelerinin Hekimhan'da kurulmasıdır. Bunun yanında küçük sanayi ve atölye tipi olarak 14 tane iş yeri önemli küçük sanayi kuruluşlarıdır.

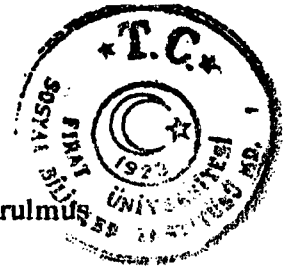
Topoğrafyanın çok engebeli olması ve su kaynaklarının yetersizliği tarımı ikinci plana itmiştir. Tarımsal alanlar Karadere ve Budaklı Mahallelerinde yoğunlaşmaktadır. Hekimhan'da, Sivas-Malatya karayolunun ve demir yolunun geçmesi ulaşımı canlandırmıştır. Hekimhan'ın Malatya'ya olan uzaklığı 83 km.'dir. Her saat başı karşılıklı olarak otobüs seferleri düzenlenmektedir. Sivas'a ise 159 km.'dir. İki saat aralıklarla Sivas'tan Malatya'ya karşılıklı olarak düzenlenen otobüs seferleri Hekimhan'ın ulaşımına olumlu yönde katkıda bulunmaktadır. Karayolu ve Demiryolunun bulunduğu Hekimhan'ın ulaşım fonksiyonu gelişmiştir.

Sosyal fonksiyon olarak çevresine göre gelişmişlik gösteren Hekimhan'da Devlet Hastanesi, SSK Hastanesi, özel doktor muayenehaneleri, üç eczane başlıca sağlık kuruluşlarını oluşturmaktadır.

Bu çerçevede Hekimhan'a ilişkin tespit ettiğimiz mevcut sorunları ise şöyle özetleyebiliriz: Şehrin gelişmesine etki eden en önemli faktör topoğrafik şartlarıdır. Özellikle kaya düşmesi Yüce Kaya çevresinde bulunan konutları tehdit etmektedir.

Ayrıca rölief faktörleri tarım faaliyetlerini sınırlandırmaktadır. İklim şartları da zaman zaman tarımı ve kayısı ağaçlarını olumsuz yönde etkilemektedir. Taban suyunun yetersiz olduğu Hekimhan'da içme suyu problemi mevcuttur.

Büyümekte olan nüfus, istihdam, eğitim, sağlık gibi sorunları beraberinde getirmektedir. Karadere, Budaklı ve yeni gelişmekte olan Bahçelievler Mahallesi'nde altyapı, imar ve ulaşım problemi bulunmaktadır. Demir madeninin taşınması sırasında

kullanılan Darende Caddesi ve çevresinde gürültü, kirlilik söz konusudur. Yeni kurulmuş olan SSK Hastanesinde eleman ve teçhizat yetersizdir.

Sonuç olarak, ulaşım ve ticari fonksiyonların gelişme gösterdiği Hekimhan yerleşim merkezi çevresindeki nüfusun çeşitli ihtiyaçlarına cevap verebilen küçük bir şehir özelliği göstermektedir. Fakat kentleşme karakteri düzensiz seyretmektedir.

Sağlıklı bir kent yapısına ulaşabilmesi için mevcut sorunların giderilmesi ve gerekli potansiyellerin değerlendirilmesi gündeme getirilmelidir.

Bu nedenle;

1 . Şehrin fiziksel gelişmesine ve fonksiyonel kullanımına ilişkin yeni ve kapsamlı İmar Planı Araştırmaları yapılmalı ve en kısa zaman da uygulanmaya konulmalıdır. Söz konusu İmar Planı hazırlanırken coğrafi veriler ve şartlar titizlikle göz önünde bulundurulmalıdır.

2 . Ulaşımın avantajı ve güzergahı değerlendirilerek konaklama ve dinlenme tesisleri yapılmalıdır. Böylece şehir asli fonksiyonuna tekrar kavuşturulmuş olacaktır.

3 . Yörede çıkartılan demir madenleri yatakları önemli bir kaynaktır. Bu maden çıkartıldığı gibi sevk edilmesi yerine, cevher zenginleştirme tesisleri kurularak daha saf hale getirilerek gönderilmelidir. Böylece nakliye açısından daha ekonomik olacağı gibi yöreye yeni iş imkânları da sağlayacaktır.

4 . Kurulması düşünülen meyve suyu fabrikası bir an önce kurulmalıdır. Çevrede üretilen kayısı burada daha kolay değerlendirilerek pazarlanma imkânına kavuşacaktır. Ayrıca ticaretin canlanmasını sağlayacaktır.

5 . İnönü Üniversitesine bağlı Maden Yüksek Okulu'nun Hekimhan'a getirilmesi düşünülmektedir. Bu, hem eğitim açısından uygulama imkânı sağlanmış olacak hem de şehrin kültürel-sosyal ve ticari yönde gelişmesine katkıda bulunacaktır.

KAYNAKÇA

- AÇIKSES, E., 1985, Salnamelere Göre Mamurat-ül Aziz Vilayetinde Mâârif, F. Ü. Sos. Bil. Ens. Y. Lisans tezi (Yayınlanmamış).
- ATALAY, İ., 1982, Türkiye Jeomorfolojisine Giriş (Genişletilmiş 2.Baskı), Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yay. No: 9, Bornova / İZMİR.
- ATALAY, İ., 1991, Türkiye Coğrafyası, Yeniçağ Basın Yayın Sanayi Ticaret Ltd.Şti. ANKARA.
- ATALAY, İ., 1994 Türkiye Vejetasyon Coğrafyası, Ege Üniv. Basımevi Bornova, İZMİR.
- BAYKARA, T., 1988, Anadolu'nun Tarihi Coğrafyasına Giriş. 1. Anadolu'nun İdari Taksimatı. TKAE Yay. 86. Seri: VII, Sayı: A 7, ANKARA.
- CUINET, V., 1892, La Turquie d'Asie ... PARİS.
- DARKOT, B., 1943, *Türkiye'nin Bölgeleri Arasında Yukarı Fırat Bölgesi*, III. Üniv. Haftası, Elazığ, İ. Ü. Yayınları, No: 1965, s: 225-268, İSTANBUL.
- DARKOT, B., 1967, *Şehir Ayrımında Nüfus Sayısı ve Fonksiyon Kriteri*. İ. Ü. Coğr. Enst. Derg. S: 16, s: 3-8, İSTANBUL.
- DENKER, B., 1976, *Şehir İçi Arazi Kullanışı*, İ. Ü. Coğr. Enst. Yay. No: 83, İSTANBUL.
- DOĞANAY, H., 1990, Coğrafyada Metodoloji, MEB. Yay. Öğretmen kitapları Dizisi, 187, İSTANBUL.
- DOĞANAY, H., 1984, Türkiye Beşeri Coğrafyası, Gazi Büro Kitapevi, ANKARA.
- ERİNÇ, S., 1977, Vejetasyon Coğrafyası, İ. Ü. Coğr. Enst. Yay. No: 92, İSTANBUL.
- ERTİN, G., 1993, *Bandırma Şehrinin Fonksiyon Alanlar*, Türk Coğrafya Dergisi Sayı: 28, s: :293-307, İSTANBUL.
- GÜMÜŞTEPE, (Kitapçıoğlu), F., 1993, *Edremit Şehri*, Türk Coğrafya Dergisi, Sayı: 28, s:189-215, İSTANBUL.
- GÜNALTAY, Ş., 1987, *Yakın Şark, 4, Anadolu En Eski Çağlardan Ahamenişler İstilasına Kadar: Atatürk Dil, Tarih Yüksek Kurumu, T.T.K.Y., ANKARA.*

- GÖNEY, S., 1984, Şehir Coğrafyası, İ. Ü. Coğr. Enst. Yay. No: 91, İSTANBUL.
- GOTTMANN, J., 1976, Şehrsel Merkeziyetin Gelişmesi, (Çev: Nazmiye ÖZGÜC), I. Ü. Yay. No: 2087, İSTANBUL.
- KARABORAN, H.H., 1983, *Bölge Planlaması Bakımından Şehir Tabirinin Türkiye'de Gösterdiği Değişiklikler*, Türk Kültürü Sayı: 237, s. 48-54, ANKARA.
- KARABORAN, H.H., 1989, *Şehir Coğrafyası ve Şehrsel Fonksiyonlar*, F. Ü. Sos. Bil. Derg. C.3, s. 1, s. 81-118, ELAZIĞ.
- KARABORAN, H.H., 1990, *Merkezi Yer Olarak İslahiye ve Hassa*, F.Ü. Sos. Bil. Derg., C.5, S:1, s. 179-215, ELAZIĞ.
- KARAKAŞ, E., 1996, *Merkezi Fonksiyonları Açısından Ağın, Arapgir, Kemaliye*, F. Ü. Sos. Bil. Ens. (Yayınlanmamış Doktora Tezi), ELAZIĞ.
- ÖZÇAĞLAR, A., 1994, *Zile'nin Kuruluşu Gelişmesi ve Bugünkü Fonksiyonel Özellikleri*, A. Ü. Türkiye Coğrafya Dergisi, S. 3, s. 219-249, ANKARA.
- RAMSAY, W.M., 1960, *Anadolu'nun Tarihi Coğrafyası* (Çev:Mihri PEKTAŞ), Milli Eğitim Basımevi, İSTANBUL.
- SARAÇOĞLU, H., 1956, *Doğu Anadolu (Türkiye Coğrafyası Üzerine Etüdler, C. 1)*, Maarif Basımevi, İSTANBUL.
- STRABON., 1987, *Coğrafya* (Çev: Pekmen, A.), Arkeoloji ve Sanat Yayınları. İSTANBUL.
- TANDOĞAN, A., 1989, *Türkiye'de 1975-1980 Döneminde İller Arası Göçler*, K.T.Ü., Yay. 141/5, TRABZON.
- TANOĞLU, A., 1943, *Malatya Dolaylarında Coğrafi Geziler*, Türk Coğ. Der.2, s:195-212, ANKARA.
- TANOĞLU, A. 1944, *Malatya Dolaylarında Coğrafi Geziler-2*, Türk Coğ. Der.: 5-6, S. s. 61-84, ANKARA.
- TANOĞLU, A., 1969, *Nüfus ve Yerleşme*, İ. Ü., Coğr. Enst. Yay. No: 45, İSTANBUL.

- TANOĞLU, A., 1976, Türkiye Jeolojik ve Jeomorfojenik Tetkik Seyahatları, 2. Baskı, İ.Ü., Yay.No: 324, İSTANBUL.
- TOLUN, B., 1970, *Silivri'de Şehrsel Fonksiyonlar Hakkında*, İ. Ü. Coğr. Enst. Derg. S: 17, s. 91-105, İSTANBUL.
- TUNCEL, M., 1973, *İzmit Şehri ve Yayılış Sahası*, İ.Ü. Coğr. Enst. Derg. S. 18-19, s.167-189, İSTANBUL.
- TUNCEL, M., 1980, *Türkiye'de Kent Yerleşmelerinin Tarihine Toplu Bir Bakış*, İ.Ü., Coğr. Enst. Derg.,S: 23,s. 123-161, İSTANBUL.
- TUNÇEL, H., 1994, *Develi İlçesi'nin Beşeri ve İktisadi Coğrafyası*, A.Ü., Sos. Bil. Enst. Coğrafya Ana Bilim Dalı (Yayınlanmamış Doktora Tezi), ANKARA.
- TUĞLACI, P., 1985, *Osmanlı Şehirleri*, Milliyet Yayınları, İSTANBUL.
- TÜMERTEKİN, E., 1965, *Türkiye'de Şehirlerin Fonksiyonel Sınıflandırılması*, İ.Ü., Coğ. Enst. Yay. No: 443, İSTANBUL.
- TÜMERTEKİN, E., 1969, *Sanayi Coğrafyası*, İ.Ü. Coğr. Enst. Yay. No: 22, İSTANBUL.
- YALÇINKAYA, E.,1940, *Muhtasar Malatya Tarih ve Coğrafyası*, Cumhuriyet Matbaası, İSTANBUL.
- YİĞİT, A., 1994, *Sivrice-Maden Yöresinin Mevzii Coğrafyası*, F.Ü., Sos. Bil. Enst. (Yayınlanmamış Doktora Tezi), s.167-183, ELAZIĞ.
- YİĞİT, A., KARAKAŞ, E., 1995, *Sivrice'nin Kuruluşu Gelişmesi ve Şehrsel Fonksiyonları*, 1. Hazar Gölü ve Çevresi Sempozyumu, S. 167, ELAZIĞ.
- YİĞİT, A., 1995, *Maden (Ergani Maden) Kasabası'nın Kuruluş, Gelişme ve Fonksiyonları*, F.Ü., Sos. Bil. Derg.,C.7, S.1-2, s.319-343, ELAZIĞ.
- YİĞİT, A., HAYLI, S., KARAKAŞ, E., 1995, *Doğu Anadolu Bölgesi'ndeki İl ve İlçe Merkezlerinin Fonksiyonel Özellikleri*, F.Ü., Sos. Bil. Derg.,C.7, S.1-2, s.345-361, ELAZIĞ.
- YINANÇ, Y., ELİBÜYÜK, M., 1983, *Kanuni Devri Malatya Tahrir Defteri*, G.Ü.Yay. No: 31, G. E. Fak., Yay. No: 1, ANKARA.
- YURT ANSİKLOPEDİSİ, 1982-1983, C.7, S. 5427, Anadolu Yayıncılık, İSTANBUL

HARİTA RAPOR VE YILLIKLAR

- D.İ.E. 1935-1990, Genel Nüfus Sayımları, ANKARA.
- D.İ.E. 1990 Genel Nüfus Sayımı, Malatya Nüfusunun Sosyal ve Ekonomik Nitelikleri, ANKARA.
- H. 1302, H. 1310, H. 1325 Tarihli Mamurat'ül Aziz salnamesi
- Hekimhan İmar Planı Ön Araştırma Raporları, 1965, 1990, ANKARA.
- İller Bankası Belediyeler Yıllığı, 1949, C.2, Güney Matbacılık ve Gazetecilik T.A.O., ANKARA.
- Malatya İli Arazi Varlığı . 1984 T. C. Tarım Orman Köyışleri Bakanlığı Topraksu Genel Müd. Yay. ANKARA.

